

ជំនឿ ព្រះគម្ភីរ

DAVID P. BARRETT

ACTIONCAMBODIA
www.actioncambodia.org

ផែនទីព្រះគម្ពីរ

រក្សាសិទ្ធិ © ២០១៩ ដោយ Crossway

ESV Concise Bible Atlas

Copyright © 2012 by Crossway

Published by Crossway

a publishing ministry of Good News Publishers

Wheaton, Illinois 60187, U.S.A.

This edition published by arrangement with Crossway.

All rights reserved.

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់បែបយ៉ាង។ យើងមិនអនុញ្ញាតឲ្យសៀវភៅនេះមានការបោះពុម្ពផ្សាយឡើងវិញ, ថតទុកក្នុងប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណិត, ឬចែកចាយបន្តរួមបញ្ចូលទាំងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក, បច្ចេកទេសថតចម្លង, ការថតទុកជាឯកសារសំឡេង។ល។ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីម្ចាស់កម្មសិទ្ធិដើមដែលនៅប្រទេសអាមេរិកឡើយ។

ផែនទីដ៏ខ្លីរបស់ព្រះគម្ពីរ ESV គឺជាផែនទីចេញពី Crossway ESV Bible Atlas, បោះពុម្ពដោយ Crossway នៅឆ្នាំ២០១០។

ផែនទីដោយ៖ លោកគ្រូ David P. Barrett (www.biblemapper.com)។

រូបភាពក្នុងទំព័រ ១៥, ២២, ២៣, ២៤-២៥, ៣២-៣៣, ៣៧, ៣៩, ៤០, ៤៦-៤៧, ៤៨-៤៩, ៥៨ បោះពុម្ពដោយ៖ Maltings Partnership (Derby, England) ក្រោមការ

ដឹកនាំរបស់លោកគ្រូ Leen Ritmeyer។

ប្រើប្រាស់រូបថតដោយមានការអនុញ្ញាត៖ Todd Bolen/BiblePlaces.com៖ ០-១, ០-៣, ១-១, ៣-១, ៣-២, ៤-១, ៤-៣, ៤-៤, ៥-១, ៥-២, ៥-៣, ៨-១, ៨-៣, ៨-៥;

John D. Currid៖ ០-២, ៨-៦; Michael Luddeni៖ ៦-១; Michael Luddeni/ Nelson Glueck School of Biblical Archaeology, យេរូសាឡឹម៖ ៤-២; iStockphoto៖

៨-២, ៨-៤។

CIAT (A. Jarvis, H. I. Reuter, A. Nelson, E. Guevara, ឆ្នាំ២០០៦, Hole-filled seamless SRTM data V៣, International Centre for Tropical Agriculture [CIAT], មាននៅ http://srtm.csi.cgiar.org) ជាអ្នកផ្តល់រូបភាពភូមិសាស្ត្រដ៏ដោយប្រើប្រាស់ព័ត៌មានវ៉ាល់វ៉ែងខ្ទីដ៏ថ្មី។

បកប្រែដោយ៖ លោក ឈាង ហ្វ៉ា

ពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ដោយ៖ លោក ទេព រ៉ូ, លោក វ៉ែល ណាថាន, លោក ជួប ប៊ុនហាក់, លោកស្រី សំ ថាវី, លោកស្រី ថាវ ប៊ុនរី, លោកគ្រូ ជឿន ជីវចន្ទា, លោកស្រី ឡុយ

ណារ៉ុង, លោក ផុន ស្រីអែម, លោក ខែម បូឡុង និងលោក ម៉េង មនោ

English Cover design: Simplified Studio

រចនាគម្របសៀវភៅភាសាខ្មែរ៖ លោក វ៉ែល ណាថាន

English Interior design: Kevin Lipp

អ្នករចនាអត្ថបទភាសាខ្មែរ៖ លោក វ៉ែល ណាថាន និង លោក ទេព រ៉ូ

បោះពុម្ពនៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

Printed in the Kingdom of Cambodia

យើងខ្ញុំបានរក្សាអក្ខរាវិរុទ្ធនៃសម្រង់ខគម្ពីរដែលមាននៅក្នុងព្រះគម្ពីរបកប្រែចាស់ រក្សាសិទ្ធិ១៩៥៤ដោយសមាគមព្រះគម្ពីរសកល, ព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មី កែសម្រួល រក្សាសិទ្ធិ១៩៧៤, ២០១៦ (គកស) ដោយសមាគមព្រះគម្ពីរសកល, ព្រះគម្ពីរដើរសុទ្ធជាភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន រក្សាសិទ្ធិ១៩៧៤ (គខប) ដោយសមាគមព្រះគម្ពីរសកល, ព្រះគម្ពីរគ្រិស្តសតវត្សរ៍ខ្មែរ រក្សាសិទ្ធិ១៩៧៤ (គគខ) ដោយព័ន្ធកិច្ចព្រះបន្ទូលនៃជីវិត, ក៏ដូចជាអសាធារណនាមមួយចំនួន ប៉ុន្តែសំណេរនៅក្នុងអត្ថបទទាំងមូលយើងខ្ញុំបានខិតខំព្យាយាមគោរពតាមអក្ខរាវិរុទ្ធនៃវចនានុក្រមខ្មែរបស់សម្តេចសង្ឃរាជ ជួន ណាត។

បើលោកអ្នកចង់ជា សូមមើលគេហទំព័រនេះ៖

For purchasing information visit: khmerbibleatlas.com/information

លោកអ្នកអាចទាញយកផែនទីទាំងអស់ដោយឥតគិតថ្លៃបាននៅក្នុងគេហទំព័រនេះ៖

Download all the maps in this atlas for free at: khmerbibleatlas.com

កំណត់សម្គាល់អំពីការបកប្រែ

យើងខ្ញុំបានរក្សាអក្ខរាវិរុទ្ធនៃសម្រង់ខគម្ពីរដែលមាននៅក្នុងព្រះគម្ពីរបកប្រែចាស់នៅឆ្នាំ១៩៥៤ ក៏ដូចជាអសាធារណនាមមួយចំនួន ប៉ុន្តែសំណេរនៅក្នុងអត្ថបទទាំងមូល យើងខ្ញុំបានខិតខំព្យាយាមគោរពតាមអក្ខរាវិរុទ្ធនៃវចនានុក្រមខ្មែរបស់សម្តេចសង្ឃរាជ ជួន ណាត។ ចំពោះសំណេរឈ្មោះទឹកនៃន្ទៃដែលមានក្នុងព្រះគម្ពីរ យើងខ្ញុំបានរក្សាដូចដើម ហើយនិងយកសំណេរនៅក្នុងផែនទីដែលព្រះគម្ពីរខ្មែរបានចេញផ្សាយផងដែរ ឧទាហរណ៍៖ ចំពោះឈ្មោះ "Dead Sea" ក្នុងភាសាអង់គ្លេស យើងអាចបកប្រែជា «សមុទ្រស្លាប់» ឬក៏ «សមុទ្រមរណៈ» មួយណាក៏បាន ព្រោះពាក្យ «ស្លាប់» និង «មរណៈ» មានអត្ថន័យដូចគ្នា ប៉ុន្តែយើងខ្ញុំបានជ្រើសរើសប្រើប្រាស់សំណេរ «សមុទ្រមរណៈ»។ ហេតុអ្វី? ពីព្រោះយើងខ្ញុំចង់ប្រើប្រាស់នូវសំណេរឈ្មោះដែលមានស្រាប់ៗហើយ ជាជាងបង្កើតថ្មីឲ្យគ្រាន់តែបង្កើត ដែលការធ្វើបែបនោះអាចនឹងបង្កភាពស្មុគស្មាញនៅអនាគត។ ហើយចំពោះឈ្មោះទឹកនៃន្ទៃដែលពុំមានក្នុងព្រះគម្ពីរ យើងខ្ញុំបានដកស្រង់ចេញពីក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ ឧទាហរណ៍៖ ភាសាអង់គ្លេស "Georgia" ត្រូវបានប្រែជា «ហ្សកហ្សី» ក្នុងភាសាខ្មែរ។ ចំណែកឈ្មោះទឹកនៃន្ទៃដែលព្រះគម្ពីរខ្មែរ និងក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរមិនមាន យើងខ្ញុំបានព្យាយាមស្វែងរកផ្សេងៗទៀត ឧទាហរណ៍៖ ភាសាអង់គ្លេស "Maccabees" ត្រូវបានប្រែជា «ពួកម៉ាកាបាយ» ក្នុងភាសាខ្មែរ ដកស្រង់ចេញពីគម្ពីរទុតិយកំណ្ឌ បោះពុម្ពដោយសមាគមព្រះគម្ពីរកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៩៧។ រីឯ ឈ្មោះទឹកនៃន្ទៃដែលព្រះគម្ពីរខ្មែរ ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ និងគម្ពីរទុតិយកំណ្ឌ ក៏ដូចជាឯកសារផ្សេងៗមួយចំនួនទៀតពុំមាន យើងខ្ញុំបានសម្រួល ហើយបង្កើតថ្មីដោយរំពឹងលើសំណេរដើមនៃភាសាអង់គ្លេស ហើយសរសេរចេញជាភាសាខ្មែរ ឧទាហរណ៍៖ ភាសាអង់គ្លេស "Hazermaveth" ត្រូវបានប្រែជា «ហាសម៉ាវ៉ែត» ក្នុងភាសាខ្មែរ។ ក្នុងករណីបែបនេះ យើងខ្ញុំបានសរសេររួមទាំងភាសាអង់គ្លេសនៅក្នុងវង់ក្រចកក្នុងផ្នែកព័ត៌មានបន្ថែមលើផែនទីបន្ទាប់ពីភាសាខ្មែរ ឧទាហរណ៍៖ យុគសម័យលង្ហិនដំបូង (Early Bronze Age)។ល។

មាតិកា

តារាងផែនទី បទបង្ហាញ និងរូបភាព.....	៤
សេចក្តីផ្តើម៖ សម័យកាលនៃព្រះគម្ពីរ.....	៥
១. មុនសម័យកាលលោក អ័ប្រាហាំ.....	៩
២. សម័យកាលពួកពូជយូកេ.....	១១
៣. ការចាកចេញ ដំណើរទីរហោស្ថាន និងជ័យជម្នះលើកាណាន.....	១៣
៤. រាជវង្សស្តេចតែមួយ.....	១៩
៥. នគរសាសន៍អ៊ីស្រាអែល និងនគរសាសន៍យូដា.....	២៧
៦. ភាពជាឈ្លីយ និងការវិលត្រឡប់.....	៣៧
៧. សម័យកាលអំឡុងឆ្នាំនៃសញ្ញាចាស់ និងសញ្ញាថ្មី.....	៤១
៨. សម័យកាលព្រះគម្ពីរក្នុងសម័យព្រះគ្រីស្ទ.....	៤៥
ភូមិសាស្ត្រដ៏លម្អិតអំពីតំបន់ភីលីស្ទីន.....	៦០
តារាងឈ្មោះទីកន្លែង.....	៦២

ផែនទី

០-១. ទឹកនៃសំខាន់ៗនៅសម័យបុរាណខាងកើត	៥
០-២. ទឹកនៃសម័យបុរាណខាងលិចនេះនៅទិសខាងកើត	៥
០-៣. ផ្លូវសំខាន់ៗនៅសម័យបុរាណខាងកើត	៦
០-៤. ផ្លូវសំខាន់ៗនៅប៉ាឡេស្ទីនជំនាន់បុរាណ	៧
០-៥. ភូមិសាស្ត្រធម្មជាតិនៅតំបន់ប៉ាឡេស្ទីន	៨
១-១. សួនច្បារអេដេន	៩
១-២. តារាងនៃជាតិសាសន៍	៩
១-៣. តំបន់ជិតទិសខាងកើត (Near East) នៅយុគសម័យលង្ហិនដំបូង	១០
១-៤. កាលានៅយុគសម័យលង្ហិនដំបូង (Early Bronze Age)	១០
២-១. លោក អាប៉ាមេធ្វើដំណើរទៅកាលាន	១១
២-២. ការបំផ្លាញក្រុងសូដុម និងក្រុងកូម៉ា	១១
២-៣. ដំណើរទៅស្រុកប៉ាដាន-អ៊ីរ៉ាម	១១
២-៤. លោក យ៉ាកុប ត្រឡប់ទៅកាលាន	១២
២-៥. លោក យ៉ូសេប និងបងប្រុសរបស់គាត់	១២
២-៦. សម័យកាលសាសន៍អេស៊ីរ៉ូនៅជំនាន់លោក យ៉ូសេប	១២
៣-១. ការចាកចេញពីស្រុកអេស៊ីរ៉ូ	១៣
៣-២. ដំណើរអ្នកស៊ើបការណ៍	១៤
៣-៣. ដំណើរទៅទឹកដីសន្យា	១៤
៣-៤. សាសន៍អ៊ីស្រាអែលចូលទឹកដីសន្យា	១៦
៣-៥. ជ័យជម្នះលើកាលាននេះ ការវាយយកទិសខាងត្បូង	១៦
៣-៦. ជ័យជម្នះលើពួកកាលាននេះ ការវាយយកទិសខាងជើង	១៦
៣-៧. ការកាត់ប្លង់ដី	១៧
៣-៨. អ៊ីស្រាអែលក្នុងសម័យកាលពួកចាហាយ	១៨
៣-៩. ពួកចាហាយសាសន៍អ៊ីស្រាអែល	១៨
៣-១០. ដំណើរហិប្រែសេចក្តីសញ្ញា	១៨
៤-១. ការសាយភាយរបស់ស្តេច សូល ស្តេច ដាវីឌ និងស្តេចសាឡូម៉ូន លើសាសន៍អ៊ីស្រាអែល	១៩
៤-២. ចម្បាំងនៅច្រកភ្នំអឡា	២០
៤-៣. ស្តេច ដាវីឌ រត់គេចពីស្តេច សូល	២០
៤-៤. លោក ដាវីឌ យករបស់របរគាត់ពីពួកអម៉ាលេក	២១
៤-៥. ចម្បាំងលើភ្នំគីលីដា	២១
៤-៦. កាលលោក ដាវីឌ បានដណ្តើមយកអំណាច	២១
៤-៧. ភូមិភាគសង្កាត់នៃទឹកនៃសាឡូម៉ូនសាយាជ្យ	២៦
៤-៨. ការបណ្តាក់ទុនអន្តរជាតិរបស់ស្តេច សាឡូម៉ូន	២៦
៥-១. ការបែកបាក់នគរ	២៧
៥-២. សង្គ្រាមរវាងសាសន៍អ៊ីស្រាអែល និងសាសន៍យូដា	២៧
៥-៣. ហោរា អេលីយ៉ា និងហោរា អេលីសេ	២៨
៥-៤. អំបាប់ច្បាំងជាមួយនឹងពួកស៊ីរី	២៨
៥-៥. ការបោះបង់ម្ចាស់	២៩
៥-៦. ស្តេច យេហ្វី ធ្វើទុក្ខទោសគេ	២៩
៥-៧. ពួកស៊ីរីបានវាយយកស្រុកកាឡាត	២៩
៥-៨. ការដឹកយកអំណាចនៅសម័យកាលស្តេច អូសៀស និងស្តេច យេរ៉ូបាម ទី២	៣០
៥-៩. ការដឹកឡើងនៃនគរអាស៊ីរី	៣០
៥-១០. ហោរានៃសាសន៍អ៊ីស្រាអែល និងសាសន៍យូដា	៣០

៥-១១. សាសន៍ស៊ីរី និងសាសន៍អ៊ីស្រាអែលវាយប្រហារយូដា	៣១
៥-១២. សាសន៍អាស៊ីរីវាយយកស្រុកអ៊ីស្រាអែលខាងជើង	៣១
៥-១៣. ការដួលរលំរបស់សាសន៍អាស៊ីរី និងការដែលគេមកយកសាសន៍អ៊ីស្រាអែលទៅធ្វើជាឈ្លីយ	៣១
៥-១៤. សាសន៍យូដា ក្រោយពេលការដួលរលំនៃសាសន៍អ៊ីស្រាអែល	៣៤
៥-១៥. ស្តេច ហេសេតា ពង្រឹងក្រុងយេរូសាឡឹម	៣៤
៥-១៦. សាសន៍អាស៊ីរីវាយប្រហារសាសន៍យូដា	៣៥
៥-១៧. ការធ្លាក់ចុះនៃនគរអាស៊ីរី	៣៥
៥-១៨. ការដែលប្រជារាស្ត្រវិលទៅក្រុងដាម៉ាស៊ីរីក្រោមការសាយាជ្យរបស់ស្តេច យ៉ូសៀស និងការដែលគាត់ចេញទៅច្បាំងជាមួយនឹងស្តេច នេកា	៣៥
៥-១៩. ស្តេច នេបូកេដា វាយប្រហារសាសន៍យូដា	៣៦
៥-២០. ភាពជាឈ្លីនៅស្រុកបាប៊ីឡូន	៣៦
៥-២១. ការដួលរលំនៃក្រុងយេរូសាឡឹម	៣៦
៦-១. សាសន៍អ៊ីស្រាអែល និងសាសន៍យូដាក្រោយពីធ្វើជាឈ្លីនៅស្រុកបាប៊ីឡូន	៣៧
៦-២. ការធ្វើអត្តឃាតលើកដាណា	៣៧
៦-៣. ហោរា យេរមី ទាយទាស់នឹងសាសន៍អេស៊ីរ៉ូ	៣៨
៦-៤. ការបើកសម្តែង (សូប៊ីន) របស់ហោរា អេសេគាល ទាក់ទងនឹងព្រំដែនថ្មីរបស់សាសន៍អ៊ីស្រាអែល	៣៨
៦-៥. នគរសាសន៍ពេស៊ី	៣៨
៦-៦. សាសន៍យូដាក្រោមអាណានិគមសាសន៍ពេស៊ី	៣៩
៦-៧. ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលលោក ស្ទ្វីបាប៊ីល	៣៩
៧-១. នគរអាឡិកហ្គានឌើរ (Alexander) និងអស់អ្នកដែលទទួលដំណែងក្រោយគាត់	៤១
៧-២. នគរផ្តល់ឡីមី និងនគរសេលេស៊ី (នៅដើម)	៤១
៧-៣. នគរផ្តល់ឡីមី និងនគរសេលេស៊ី (នៅចុង)	៤២
៧-៤. ការចាប់ផ្តើមដំបូងនៃការបោះបង់ពួកម៉ាកាបាយ	៤២
៧-៥. សាសន៍អ៊ីស្រាអែល ក្រោមការគ្រប់គ្រង (នៅដើម) សាសន៍ម៉ាកាបាយ	៤៣
៧-៦. ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលពួកម៉ាកាបាយ	៤៣
៧-៧. សាសន៍អ៊ីស្រាអែលក្រោមការគ្រប់គ្រង (នៅក្រោយ) ពួកម៉ាកាបាយ	៤៤
៨-១. ការដឹកឡើងនៃអាណាចក្ររ៉ូម	៤៥
៨-២. នគរហ្សូឌីអ៊ីស្តាញ	៤៥
៨-៣. ការប្រសូតរបស់ព្រះយេស៊ូ និងការរៀនសូត្រទៅស្រុកអេស៊ីរ៉ូ	៥០
៨-៤. ព័ន្ធកិច្ចរបស់ព្រះយេស៊ូនៅស្រុកកាលីឡេ	៥០
៨-៥. ព័ន្ធកិច្ចរបស់ព្រះយេស៊ូនៅតំបន់អ៊ីស្រាអែល	៥០
៨-៦. ដំណើរចុងក្រោយរបស់ព្រះយេស៊ូនៅក្រុងយេរូសាឡឹម	៥១
៨-៧. ពិធីជប់លៀងចុងក្រោយបំផុត	៥១
៨-៨. ការចាប់ ការកាត់ទោស និងការឆ្កាងព្រះយេស៊ូ	៥១
៨-៩. ព្រះយេស៊ូបង្ហាញខ្លួនឲ្យអ្នកដទៃឃើញក្រោយពីពេលទ្រង់បានមានព្រះជន្មរស់ពីសុគតឡើងវិញ	៥២
៨-១០. សាសន៍ផ្សេងៗនៅកាលបុណ្យថ្ងៃទី៥០	៥២

៨-១១. ព័ន្ធកិច្ចដំបូងរបស់សាវ័ក ពេត្រុស	៥២
៨-១២. ព័ន្ធកិច្ចរបស់សាវ័ក ភីលីព	៥៣
៨-១៣. ការប្រើចិត្តគំនិតរបស់សាវ័ក ប៉ុល និងការធ្វើដំណើរដំបូងរបស់គាត់	៥៣
៨-១៤. ដំណើរបេសកកម្មដំបូងរបស់សាវ័ក ប៉ុល	៥៣
៨-១៥. ដំណើរបេសកកម្មទី២របស់សាវ័ក ប៉ុល	៥៤
៨-១៦. ដំណើរបេសកកម្មទី៣របស់សាវ័ក ប៉ុល	៥៦
៨-១៧. ការចាប់សាវ័ក ប៉ុល ដាក់គុក	៥៧
៨-១៨. នគរស្តេច ហេរ៉ូឌ អ័ត្រីប៉ា ទី២	៥៧
៨-១៩. ដំណើរផ្លូវទឹករបស់សាវ័ក ប៉ុល ទៅប្រទេសរ៉ូម	៥៧
៨-២០. អាណាចក្ររ៉ូម និងការដែលគ្រីស្ទសាសនាវិកសាយ ៥៩	
ផែនទី 3D	
ទ្វារស៊ីលីស្យែន	៥៤
បទបង្ហាញ	
រោងឧបោសថ	១៥
ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច ដាវីឌ	២២
ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច សាឡូម៉ូន	២៣
ព្រះវិហារដែលស្តេច សាឡូម៉ូន សង់	២៤
ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច ហេសេតា	៣២
ក្រុងបាប៊ីឡូន	៣៧
ព្រះវិហារដែលលោក ស្ទ្វីបាប៊ីល បានសង់	៣៩
ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលហោរា នេហេមា	៤០
ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលព្រះគ្រីស្ទ	៤៦
ទួលភ្នំព្រះវិហារនៅសម័យកាលព្រះគ្រីស្ទ	៤៨
សាលាប្រជុំនៅហ្គាមឡា (Gamla)	៥៨
រូបថត	
០-១. ជ្រោះទន្លេយ៉ែដាន់	៦
០-២. អូរ	៧
០-៣. កាលីឡេ	៧
១-១. ជាដំបូងថ្មបួននៃប៉មនេះនៅយេរ៉ូឌូ	១០
៣-១. ភ្នំស៊ីណាយ	១៤
៣-២. រូបព្រះក្លែងក្លាយនៅជំនាន់បុរាណប៉ាឡេស្ទីន	១៦
៤-១. ច្រកភ្នំអឡា	២០
៤-២. សិលាចារឹក តែល ដែន (Tel Dan Stele)	២២
៤-៣. កាំជណ្តើរលើកំផែងដ៏ចាត់	២៣
៤-៤. ព្រះវិហារអ៊ីស្រាអែលនៅអ៊ីរ៉ាត	២៦
៥-១. អាសនាដែលមានស្នែងបួន	២៧
៥-២. ទីខ្ពស់នៅ តែល ដែន (Tel Dan)	២៨
៥-៣. កំផែងស្តេច ហេសេតា	៣៤
៦-១. ប្រព័ន្ធនៃកំផែងហោរា នេហេមា	៤០
៨-១. ផ្លូវអហ្គណាធាន	៥៥
៨-២. ផាថេនា (Parthenon)	៥៥
៨-៣. ថ្មក្រៀបក្នុងរូបនេះជាដទៃនៅកូរិនថូស	៥៥
៨-៤. រោងល្អនៅអេហេស្ត	៥៦
៨-៥. នេះជាសាលាប្រជុំដ៏ចាស់មួយនៅហ្គាមឡា	៥៨
៨-៦. ទួលភ្នំព្រះវិហារនៅក្រុងយេរូសាឡឹម	៥៩

សេចក្តីផ្តើម៖ សម័យកាលនៃព្រះគម្ពីរ



០-៣. ផ្លូវសំខាន់ៗនៅសម័យ
បុរាណខាងកើត

ទីតាំងនៃទឹកដីអ៊ីស្រាអែលគឺស្ថិត
ក្នុងតំបន់ជាស្ថានដីរាងប្រទេស
អំណាចនៅទិសខាងកើត។ វាស្ថិត
លើចំណែកដីដ៏តូចមួយដែលគេអាច
រស់នៅបានរវាងសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ
និងវាលខ្សាច់អារ៉ាប់ដែលគួរឲ្យចាប់
អារម្មណ៍។ មានមនុស្សពីរប្រទេសជា
ច្រើនធ្វើដំណើរឆ្លងកាត់ទៅវិញទៅមក
ក្នុងទឹកដីសំខាន់នេះ ប្រទេសនោះ
មានដូចជា៖ អេស៊ីរី អាណាតូលីអា
អាស៊ីមីនី អាសស៊ីរី បាប៊ីឡូន។ ពួក
អារ៉ាប់ដែលលក់គ្រឿងទេសក៍បាន
ធ្វើដំណើរឆ្លងកាត់ព្រំដែននៅទិស
ខាងត្បូងនៃប្រទេសអ៊ីស្រាអែលផង
ដែរ។ ពួកគេបានធ្វើបែបនោះ ដើម្បី
ស្វែងរកទីផ្សារសម្រាប់អីវ៉ាន់ដ៏មាន
តម្លៃនៅកំពង់ផែនានានៅសមុទ្រ
មេឌីទែរ៉ាណេ ហើយនិងដើម្បីរក
ទីផ្សារនៅអាណាតូលីអាដែរ។



០-១. ជ្រោះទន្លេយ៉ារ៉ាដាន់
គឺជាផ្នែកមួយដ៏ធំនៃជ្រោះរីហ្វទ័រ
(Rift Valley) ដែលហូរចេញពីសមុទ្រ
កាលីឡេនៅខាងជើង ហើយហូរទៅ
អាហ្ស៊ីកខាងត្បូង។ ដូចដែលមាន
បង្ហាញក្នុងរូបភាព ទន្លេយ៉ារ៉ាដាន់ហូរ
បែបខ្លាត់ខ្លែងបត់បែនដែលមានប្រវែង
ប្រមាណ៣២២គ.ម. ហើយមានប្រវែង
ប្រមាណ១០៥គ.ម.ពីកាលីឡេទៅ
សមុទ្រមរណៈ។





០-២. អូរនៅឯទីរហោស្ថានយូដា អូរ ហូរនាំទឹកភ្លៀងពីរដូវវស្សាចូលទៅកាន់ កូនភ្នំនានាដែលមានថ្នាំកំប្លោង ហើយក៏ ជាទីកន្លែងនៃទីរហោស្ថានផងដែរ។



០-៣. តំបន់កាលីឡេ មានកូនភ្នំជាច្រើន ហើយដីនៅទីនោះក៏មានជីជាតិល្អដែរ។

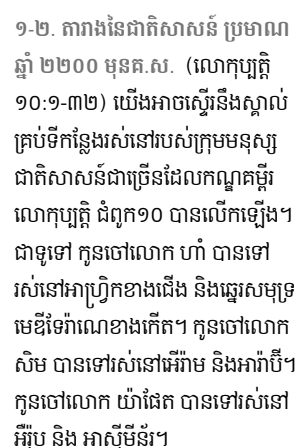
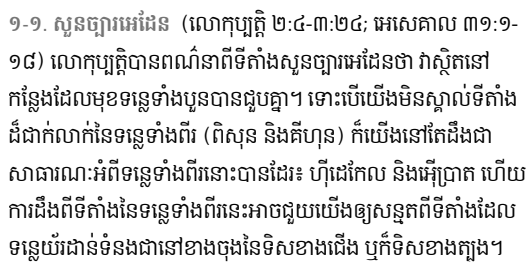
០-៤. ផ្លូវសំខាន់ៗនៅប៉ាឡេស្ទីនជំនាន់បុរាណ ដោយសារទីតាំងនៃទឹកដីគឺជាស្ថានដីរវាង ប្រទេសមហាអំណាចនៅទិសខាងកើត ដូច្នេះហើយបានជាទឹកដីអ៊ីស្រាអែលមានផ្លូវគន្លឹះបី ប្រកាន់ទិសខាងជើង-ខាងត្បូងនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រពួកគេ៖ ១) ផ្លូវទ្រីងដ៏អស្ចារ្យ ដែលរំលងពី ឆ្នេរសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ ២) ផ្លូវកំពូលភ្នំកណ្តាល ដែលឆ្លងកាត់តំបន់ភ្នំកណ្តាល ៣) វិថីរបស់ស្តេច ដែលជាផ្លូវមួយដែលស្របនឹងព្រំដែនប្រទេសអ៊ីស្រាអែលនៅទិសខាងកើត ហើយក៏ជាផ្លូវនៅ កាត់កណ្តាលប្រទេសអេដម ម៉ូអាប និងអាំម៉ូន។ ផ្លូវបីដ៏ធំៗនេះក៏មានផ្លូវគូសខ្លាត់ខ្លាងកាត់គ្នា ជាច្រើនទៀត ដែលអ្នកនៅតាមតំបន់នោះបានប្រើប្រាស់ជាប្រចាំ។

០-៥. ភូមិសាស្ត្រធម្មជាតិនៅតំបន់
ប៉ាឡេស្ទីន

ទោះបីទឹកដីប្រទេសអ៊ីស្រាអែលមិនសូវធំប៉ុន្មានក៏ដោយ ក៏ភូមិសាស្ត្រនៃទឹកដីនោះនៅមានតំបន់ខុសៗគ្នាជាច្រើនដែរ។ នៅទិសខាងលិចមានទីវាលឆ្នេរល្បងសមុទ្រ តែប្រសិនបើធ្វើដំណើរចូលមកកាន់ភាគកណ្តាលនៃប្រទេស នោះនឹងមានតំបន់ភ្នំហើយមិនយូរប៉ុន្មាន ប្រសិនបើបន្តដំណើរទៅទៀត តំបន់នោះក៏ធ្លាក់ចុះទៅក្នុងតំបន់ជ្រោះទន្លេយ៉ាងជាន់និងសមុទ្រមរណៈ ដែលទីនោះគឺជាចំណុចដ៏ទាបបំផុតនៅលើផែនដីនេះ។ ហើយបន្ទាប់មកនឹងមានទីវាលដែលប្រៀបដូចជាកុរ នៅទិសខាងកើតដែលនាំចូលទៅក្នុងទីរហោស្ថានដ៏ធំនៃប្រទេសអារ៉ាប់។ នៅក្នុងបំផុតនៃទិសខាងជើងហួសវាលច្រកភ្នំយេសេវាលដែលជាកន្លែងដែលមានដីជីជាតិល្អ គឺភ្នំកាលីឡេដែលមានរុក្ខជាតិស្រស់ស្អាត និងផ្លាស់ប្តូររូបរាងស្មើ ហើយភ្នំហើម៉ូនក៏នៅតំបន់នោះដែលភ្នំនោះថែមទាំងមានព្រិលនៅលើកំពូលភ្នំទៀតផង។ រីឯតំបន់ទិសខាងត្បូងគឺជាតំបន់ដែលជាទីរហោស្ថានស៊ីន និងអារ៉ាប់ដែលមិនសូវមានទឹក។ ហើយរៀងខាងជើងនៃតំបន់នេះគឺស្រុកខាងត្បូង ដែលទីនោះមិនសូវទទួលបានភ្លៀងប៉ុន្មានទេ តែរុក្ខជាតិនៅតំបន់នោះងាយនឹងលូតលាស់ណាស់ពេលខែភ្លៀង។



១៖ មុនសម័យកាលលោក អំប្រាហាំ





១-១. ជាតំបន់ថ្មប្លង់នៃប៉មនេះនៅយេរីខ្នុរ ជាប៉មដែលនៅជាប់ដោយឡែកតែឯង តែក្រោយមកគេបានភ្ជាប់ទៅនឹងកំផែងទីក្រុង។ គេបានសន្មតថា ប៉មនេះគឺជាប៉មដ៏ចាស់បំផុតលើលោក។

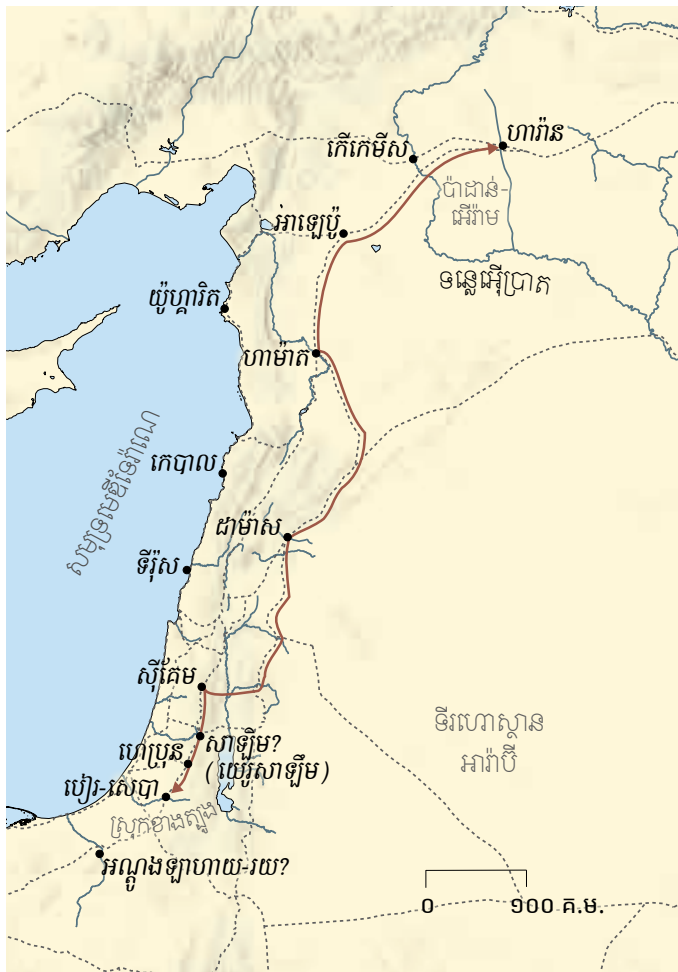


១-៤. កាលានៅយុគសម័យលង្ហិនដំបូង (Early Bronze Age) ប្រមាណក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ៣២០០-២២០០ មុនគ.ស. ដូចនឹងតំបន់ទិសខាងកើត កាលានក៏បានអភិវឌ្ឍជាខ្លាំងដែរក្នុងយុគសម័យលង្ហិនដំបូង ដែលមានរូបដូចជាកាកសាងទីក្រុង ការធ្វើកសិកម្ម (ជាពិសេសការបិតស្រា និងការចម្រាញ់ប្រេងអូលីវ) ហើយពួកគេក៏ធ្វើជំនួញជាអន្តរជាតិ (ជាពិសេសជាមួយប្រទេសអេស៊ីរី)។

១-៣. តំបន់ជិតទិសខាងកើត (Near East) នៅយុគសម័យលង្ហិនដំបូង ៣២០០-២២០០ មុនគ.ស. នៅសម័យបុរាណខាងកើត អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្របានសម្គាល់ឃើញថា យុគសម័យលង្ហិនដំបូងគឺជាសម័យនៃការសាងសង់ទីក្រុង និងការធ្វើកសិកម្ម ជំនួញជាអន្តរជាតិ។ ក្រុមដែលមានអំណាចខ្លាំង ដូចជាមានការគ្រប់គ្រងដែលពិបាកនឹងយល់ តែងតែងើបឡើងតាមតំបន់ទន្លេនីល ហ៊ីដេកែល និងអ៊ីប្រាត។

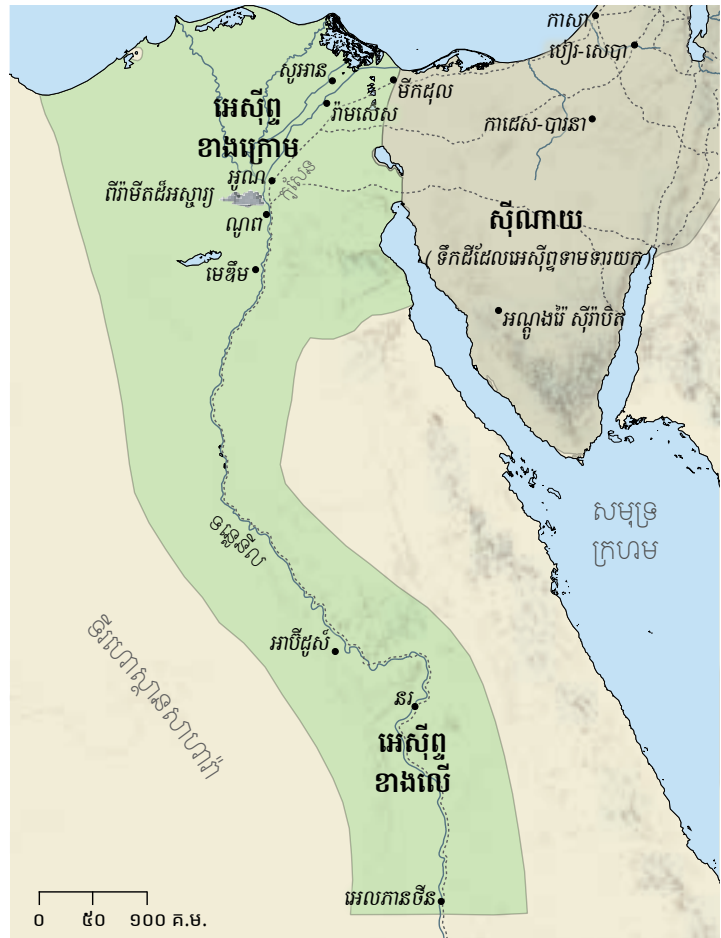
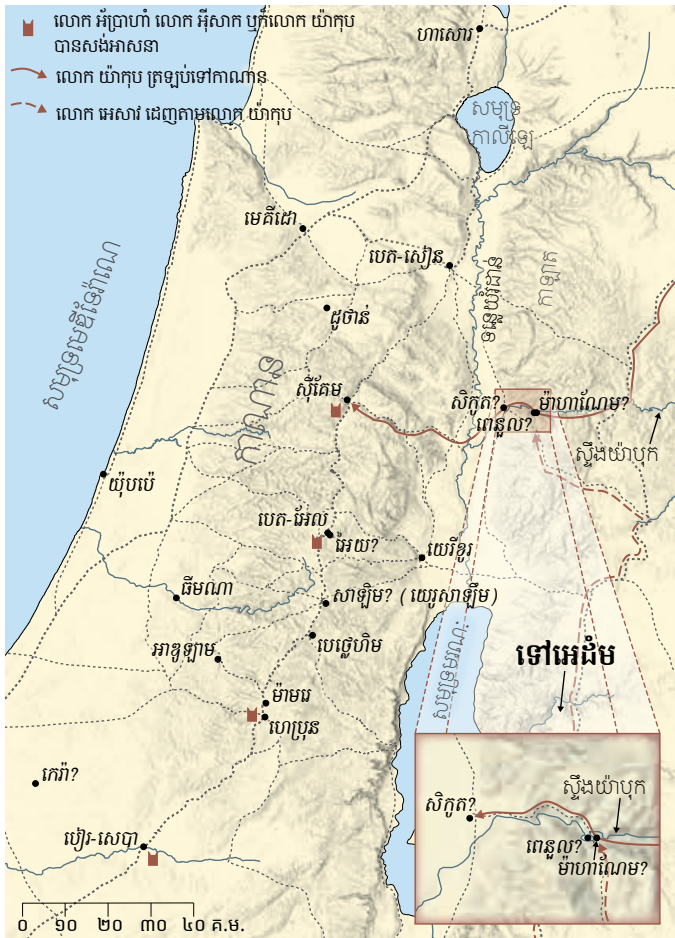


២. សម័យកាលពួកឆ្នួយកោ

[illegible]

២-៣. ដំណើរទៅស្រុកប៉ាដាន់-អឺរ៉ាម ប្រមាណឆ្នាំ ២០០០ មុនគ.ស. (លោកប្បត្តិ ២៥:១៩-២០; ២៨:១-៧) ពេលលោក អ៊ីសាក មានអាយុ៤០ឆ្នាំ លោក អ័ប្រាហាំ បានបញ្ជូនអ្នកបម្រើដែលមាន វ័យចាស់ ហើយទៀងត្រង់ម្នាក់របស់គាត់ឲ្យទៅស្រុកប៉ាដាន់-អឺរ៉ាម ដែលជាទីកន្លែងនៃញាតិសន្តាន របស់គាត់ ដើម្បីឲ្យកម្រពន្ធមួយសម្រាប់លោក អ៊ីសាក។ អ្នកបម្រើនោះបានករឃើញនាង រេប៉ិកា ដែលជាចៅរបស់លោក ណាយរ ដែលត្រូវជាបងប្រុសរបស់លោក អ័ប្រាហាំ ហើយគាត់ក៏បាន នាំនាងទៅរៀបការជាមួយលោក អ៊ីសាក ដែលកាលនោះ ពួកគាត់កំពុងរស់នៅស្រុកខាងត្បូង។ ប្រមាណឆ្នាំក្រោយមកលោក យ៉ាកុប ក៏បានធ្វើដំណើរដូចអ្នកបម្រើនោះដែរ ពេលគាត់ រត់គេចពីលោក អេសាវ ដែលជាបងប្រុសបង្កើតរបស់គាត់។

២-៥. លោក យ៉ូសែប និងបងប្រុសរបស់គាត់ ប្រមាណឆ្នាំ ១៩០០ មុនគ.ស. (លោកបុត្រ ៣៧:១-៣៦) លោក យ៉ាកុប បានប្រើលោក យ៉ូសែប ឲ្យទៅស្រុកហេប្រន ដែលនៅទិសខាងជើងនៃក្រុងស៊ីតេម ដើម្បីឲ្យទៅកម្របប្រុសរបស់គាត់ ដែលកាលនោះ ពួកគាត់កំពុងប្តូរឈ្មោះសត្វឱ្យក្លាយជាសត្វដទៃ។ ពេលលោក យ៉ូសែប បានទៅដល់ គាត់បាន ឮថា បងប្រុសរបស់គាត់បានទៅក្រុងដូចនា ដូច្នេះគាត់ក៏ទៅទីនោះ ហើយបានរកឃើញ បងៗគាត់។ ពេលនោះបងប្រុសគាត់ក៏បានបោះគាត់ចូលក្នុងអណ្តូង ហើយក្រោយមកបាន លក់គាត់ទៅឲ្យក្រុមជំនួញសាសន៍អ៊ីស្រាអែលជាអ្នកលក់គ្រឿងទេសដែលកំពុងធ្វើដំណើរ ពីស្រុកកាឡាតទៅកាន់ស្រុកអេស៊ីដូ។ ពួកជំនួញនោះបានយកលោក យ៉ូសែប ទៅស្រុក អេស៊ីដូ ហើយបានលក់គាត់ឲ្យលោក ប៉ូទីផារ ជាមេទ័ពរបស់ផាធាន។



២-៥. លោក យ៉ាកុប ត្រឡប់ទៅកាន់ស្រុក ប្រមាណឆ្នាំ ១៩០០ មុនគ.ស. (លោកបុត្រ ៣១:៣-៣៥:២១) ក្រោយពីគាត់មានទ្រព្យសម្បត្តិខ្លះៗនៅស្រុកប៉ាដាន-អ៊ីរ៉ាម លោក យ៉ាកុប ក៏បានត្រឡប់ទៅកាន់ស្រុកកាណានវិញ។ ពេលគាត់ទៅដល់ស្រុកម៉ាហាណែម គាត់បានឲ្យ គ្រួសាររបស់គាត់ឆ្លងស្ទឹងយ៉ាបុកមុនគាត់ ហើយគាត់ឆ្លងតែម្នាក់ឯង។ នៅទីនោះ មានបុរស ម្នាក់មកបោកចំបាប់នឹងគាត់ហូតទល់ភ្លឺ ហើយគាត់ក៏បានដាក់ឈ្មោះកន្លែងនោះថា ព្រំអែល។ បន្ទាប់មកលោក យ៉ាកុប ក៏បានជួបលោក អេសាវ ដែលជាបងប្រុសរបស់គាត់ គាត់បាន ធ្វើដំណើរពីស្រុកអេស៊ីដូ ដើម្បីមកជួបលោក យ៉ាកុប។ ក្រោយពីពួកគាត់បានផ្សះផ្សាគ្នាលោក អេសាវ ក៏បានត្រឡប់ទៅស្រុកអេស៊ីដូវិញ ហើយលោក យ៉ាកុប ក៏បានបន្តដំណើរទៅកាន់ស្រុក កាណាន។

២-៦. សម័យកាលសាសន៍អេស៊ីដូនៅជំនាន់លោក យ៉ូសែប ប្រមាណឆ្នាំ ១៩០០ មុនគ.ស. (លោកបុត្រ ៣៧: ៣៩-៥០; ហេព្រើរ ១១:២១-២២) លោក យ៉ូសែបបានទៅដល់ស្រុកអេស៊ីដូក្នុង សម័យកាលគ្រងរាជ្យទី១២នៃរាជវង្ស (Twelfth Dynasty) ដែលជាសម័យកាលសាសន៍អេស៊ីដូ កំពុងកាន់អំណាចយ៉ាងខ្លាំងក្លា។ ប្រមាណឆ្នាំមុនសម័យកាលបុរេប្រវត្តន៍នេះ អេស៊ីដូខាងក្រោម មានអ្នកដឹកនាំតែមួយប៉ុណ្ណោះ ហើយកាលនោះ ការជះឥទ្ធិពលរបស់អេស៊ីដូបានទៅ ដល់ទិសខាងត្បូង និងទិសខាងកើត។ ការមានទឹកជំនន់ជាទៀងទាត់ពីទន្លេនីលបានផ្តល់ឲ្យមាន ស្បៀងដែលមិនចេះដាច់ ហើយក៏បានការពារពួកអេស៊ីដូពីការមានអំណាចអត់ដែលប្រទេសផ្សេងៗ នៅសម័យបុរាណខាងកើតតែងតែជួបប្រទះ។

៣. ការចាកចេញ ដំណើរទីរហោស្ថាន និងជ័យជម្នះលើកាណាន

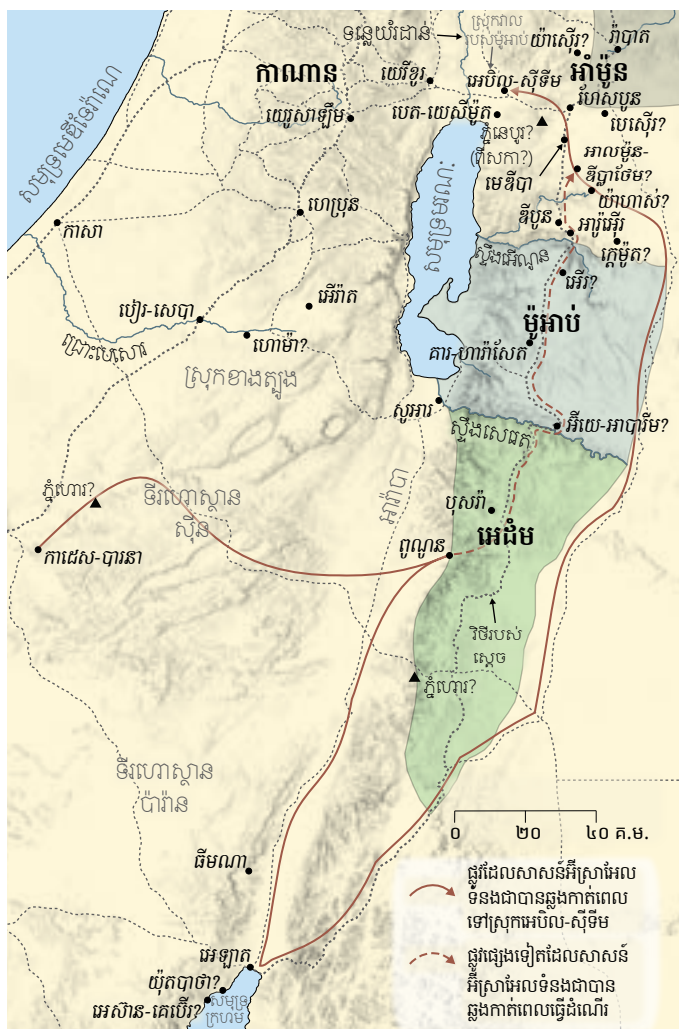


៣-១. ការចាកចេញពីស្រុកអេស៊ីប ប្រមាណឆ្នាំ ១៤៤៦ មុនគ.ស. ឬ ប្រមាណឆ្នាំ ១២៦០ មុនគ.ស. (និក្ខមន៍ ១-២០) ទោះបីយើង ដឹងហើយថា ការដែលព្រះជាម្ចាស់ នាំសាសន៍អ៊ីស្រាអែលចេញពី ស្រុកអេស៊ីបទៅភ្នំស៊ីណាយ គឺ ជាការដើរស្វាហ្វ ហើយក៏ជាពេល មួយដែលសំខាន់ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ អ៊ីស្រាអែលក៏ដោយ ក៏យើងនៅដឹង ដែរថា ព្រឹត្តិការណ៍លម្អិតទាក់ទង នឹងការនោះក៏នៅជាចំណុចដែល ពួកទេវាមួយចំនួននៅមានការ ពិបាកកំពុងកំពុងកំពុងកំពុង យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ទេវាមួយចំនួន ច្រើនបានឯកភាពគ្នាថា ផ្លូវដែល សាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានធ្វើដំណើរ គឺមិនមែនជាផ្លូវដែលមនុស្សភាគ ច្រើនទទួលស្គាល់ថាពួកគេបានដើរ ទេ អ៊ីស្រាអែលបានធ្វើដំណើរនៅ ផ្លូវខាងត្បូងនៃដងឆ្នេរសមុទ្រក្រហម រហូតដល់ភ្នំស៊ីណាយ ដែលស្ថិតនៅ យេរបេល ម៉ូសា (Jebel Musa)។

៣-១. មនុស្សភាគច្រើនទទួលស្គាល់ថានេះជាទីតាំងនៃ ភ្នំស៊ីណាយ។ រូបភាពនៅជើងភ្នំនេះគឺជាទីអាស្រមលោក យ៉ាយ៉ាធារិន (Saint Catherine's Monastery)។



៣-២. ដំណើរអ្នកស៊ើបការណ៍ (ជនគណនា ១៣; ចោទិយកថា ១:២០-២៥) ពេលសាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានទៅដល់ស្រុកកាដេស-បារនា លោក ម៉ូសេ បានចាត់អ្នកស៊ើបការណ៍ដប់ពីរនាក់ឲ្យទៅមើលទីកន្លែងនៅស្រុកកាណាន។ ពួកគាត់បានធ្វើដំណើរក្នុងទីកន្លែងនោះអស់រយៈពេល៤០ថ្ងៃក្នុងទីកន្លែងកាណាន ពីស្រុកខាងត្បូងទៅហេបដែលមានចម្ងាយប្រមាណ៨០០គ.ម.។



៣-៣. ដំណើរទៅទីកន្លែងស្រុក (ជនគណនា ២០:១៤-២១:២០; ៣៣:៣៧-៤៩; ចោទិយកថា ១:២៦-៤០; ២:១-២៣) ក្រោយពីសាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានរង់ចាំក្នុងទីហេស្រែអស់ជាច្រើនឆ្នាំ ពួកគេក៏ចាប់ផ្តើមធ្វើដំណើរចេញពីស្រុកកាដេស-បារនាទៅទីកន្លែងស្រុក។ យើងមិនដឹងយ៉ាងប្រាកដថា ពួកគេធ្វើដំណើរតាមផ្លូវមួយណាទេ ដើម្បីចេញពីស្រុកកាដេស-បារនាទៅស្រុកវាលនៃម៉ូអាបឡើយ ប៉ុន្តែពួកគេទំនងជាធ្វើដំណើរនៅម្តុំស្រុកអេដម និងស្រុកម៉ូអាបតាមដងផ្លូវទីហេស្រែ បន្ទាប់ពីគេបដិសេធមិនឲ្យពួកគាត់ដើរកាត់ស្រុកទាំងពីរនោះ ឬក៏ពួកគេទំនងជាដើរកាត់ផ្លូវមួយទៀត កាត់ចូលតាមអេដម និងម៉ូអាបលើដងវិថីរបស់ស្តេច (The King's Highway)។

រោងឧបោសថ

មានស្បែក និងក្រណាត់បួនប្រភេទគ្របលើផ្ទាំងរោង (និក្ខមនំ ២៦:១-១៤)។ កន្លែងនៃទីបរិសុទ្ធបំផុតមានទំហំ៤.៦ម.គឺប ហើយក្នុងនោះមានតែហ៊ីបនៃសេចក្តីសញ្ញាប៉ុណ្ណោះ (និក្ខមនំ ២៥:១០-២២; ៣៧:១-៩)។ នៅទីកន្លែងនេះឯងដែលព្រះជាម្ចាស់បានយាងចុះមក ដើម្បីនឹងជួបជាមួយមាស្រូវរបស់ទ្រង់ក្នុងពពក (ការដែលព្រះអង្គបង្ហាញឲ្យពួកគេឃើញទ្រង់។ សម្តេចសង្ឃអាចចូលក្នុងទីបរិសុទ្ធបំផុតបានតែម្តងគត់ក្នុងមួយឆ្នាំ គឺនៅថ្ងៃឲ្យបានជូននឹងបាប។

អាសនាសប្រាប់ដុតគ្រឿងក្រអូប (និក្ខមនំ ៣០:១-១០; ៣៧:២៥-២៩)

មានស្បែក និងក្រណាត់បួនប្រភេទគ្របលើផ្ទាំងរោង (និក្ខមនំ ២៦:១-១៤)។

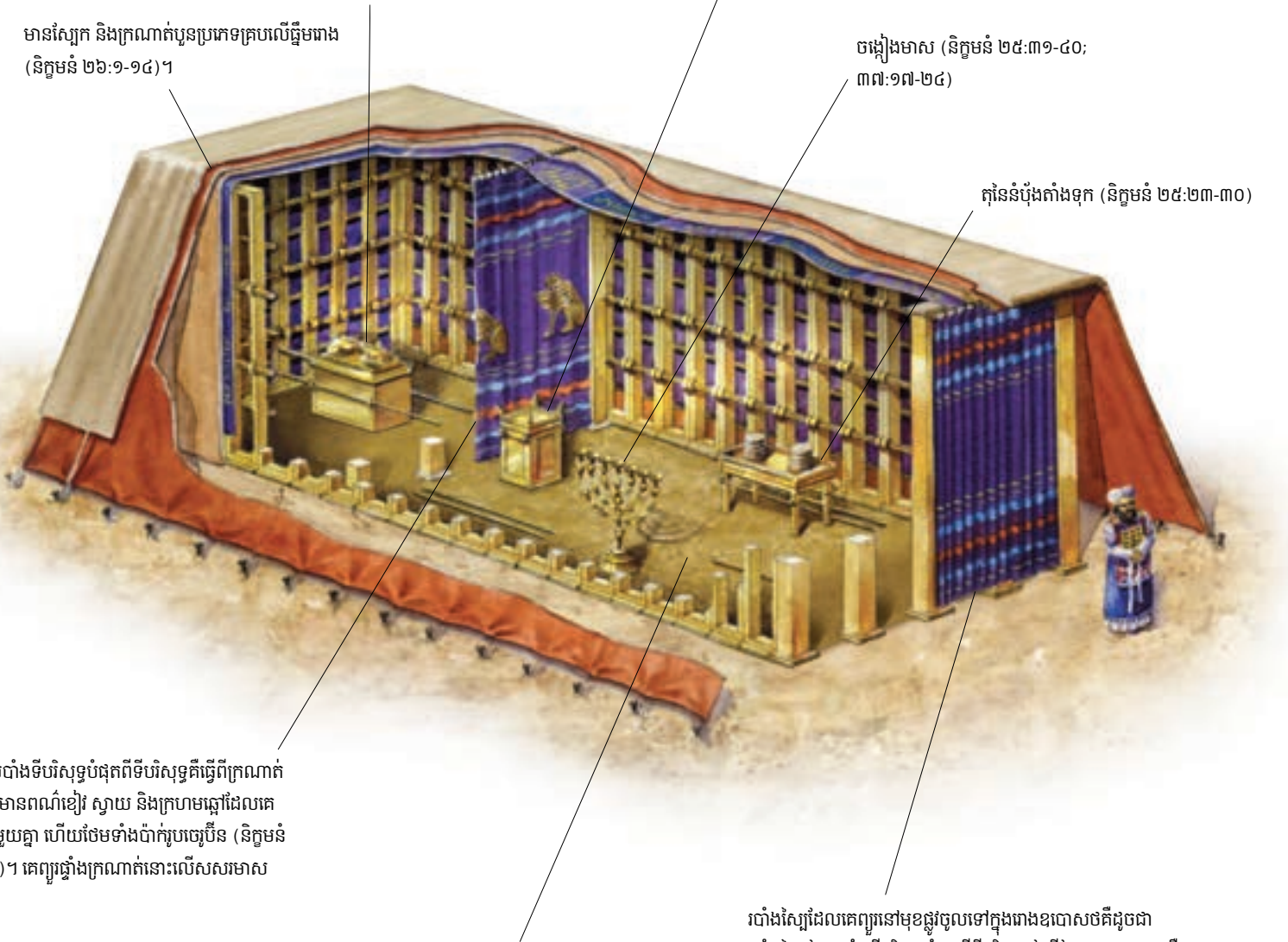
ចង្កៀងមាស (និក្ខមនំ ២៥:៣១-៤០; ៣៧:១៧-២៤)

តុនៃនំប៉័ងតាំងទុក (និក្ខមនំ ២៥:២៣-៣០)

របាំងស្បែកដែលបាំងទីបរិសុទ្ធបំផុតពីទីបរិសុទ្ធគឺធ្វើពីក្រណាត់ទេសឯកដែលមានពណ៌ខៀវ ស្វាយ និងក្រហមឆ្មៅដែលគេបានត្បាញជាមួយគ្នា ហើយថែមទាំងប៉ាក់រូបចេរូបីន (និក្ខមនំ ២៦:៣១-៣៣)។ គេព្យួរផ្ទាំងក្រណាត់នោះលើសសរមាសបួន។

ទំហំនៃទីបរិសុទ្ធនៃរោងឧបោសថមានប្រវែង ៩.១ម. ជម្រៅ៤.៦ម. និងកំពស់៤.៦ម.។

របាំងស្បែកដែលគេព្យួរនៅមុខផ្លូវចូលទៅក្នុងរោងឧបោសថគឺដូចជា របាំងស្បែកដែលបាំងទីបរិសុទ្ធបំផុតពីទីបរិសុទ្ធ តែអ្វីដែលខុសគ្នានោះគឺ របាំងនេះមិនមានប៉ាក់រូបចេរូបីនទេ។ គេព្យួរផ្ទាំងនេះលើសសរមាសប្រាំ (និក្ខមនំ ២៦:៣៦-៣៧)។





៣-៤. សាសន៍អ៊ីស្រាអែលចូលទឹកដីសន្យា ប្រមាណឆ្នាំ ១៤០០ មុនគ.ស. ឬក៏ប្រមាណ ១២២០ មុនគ.ស. (យ៉ូស្វេ ៣-៤) បន្ទាប់ពីឆ្លងទន្លេយ៉ាដាស ហើយចូលទៅក្នុងទឹកដី កាណាន សាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានបោះតាំងនៅគីលកាល។ ចេញពីទីនោះ ពួកគេបន្តធ្វើ ដំណើរទៅទិសខាងលិច។ ជាដំបូងពួកគេបានបំផ្លាញយេរីខូដែលជាក្រុងដែលទាស់នឹង ពួកគេ ហើយក្រោយមកពួកគេបានបំផ្លាញអែយដែលជាក្រុងតូចមួយ។ ក្រោយមក ពួក គីហ្គេន (ឈ្មោះមួយទៀតរបស់ក្រុមនេះគឺ ហេវី) បានបោកប្រាស់សាសន៍អ៊ីស្រាអែលឲ្យចុះ ការតាំងសេចក្តីសញ្ញាហ្នឹងជាមួយនឹងពួកគេ។



៣-៥. ជ័យជម្នះលើកាណាន៖ ការវាយយកទិសខាងត្បូង អំឡុងឆ្នាំ ១៤០០ មុនគ.ស. ឬ ក៏ ១២១៤ មុនគ.ស. (យ៉ូស្វេ ១០:២៩-៤៣) ក្រោយពីបានឮថា ពួកគីហ្គេនបានចុះ ការ តាំងសេចក្តីសញ្ញាជាមួយនឹងសាសន៍អ៊ីស្រាអែល ពួកអារ៉ាម៉េសបានមកជំនុំ ហើយ វាយប្រហារពួកគីហ្គេន។ ទ័ពយ៉ូស្វេបានឡើងមកពីគីលកាល ដើម្បីនឹងការពារពួកគីហ្គេន ហើយពួកគេក៏បានដេញវាយពួកអារ៉ាម៉េសរហូតដល់អាសេកា និងម៉ាកេដា។ ទ័ពយ៉ូស្វេបានបន្ត វាយប្រហាររហូតដល់គេយកបានស្រុក លីបណា ឡាគីស ម៉ាកេដា អេក្លុន ដេបៀរ ហេប្រុន ហើយទឹកដីភាគច្រើនរបស់ស្រុកយ៉ាមុត។



៣-២. រូបព្រះក្លាយសាមញ្ញ មួយនៅទីនាន់បុរាណប៉ាឡេស្ទីន (Ancient Palestine)



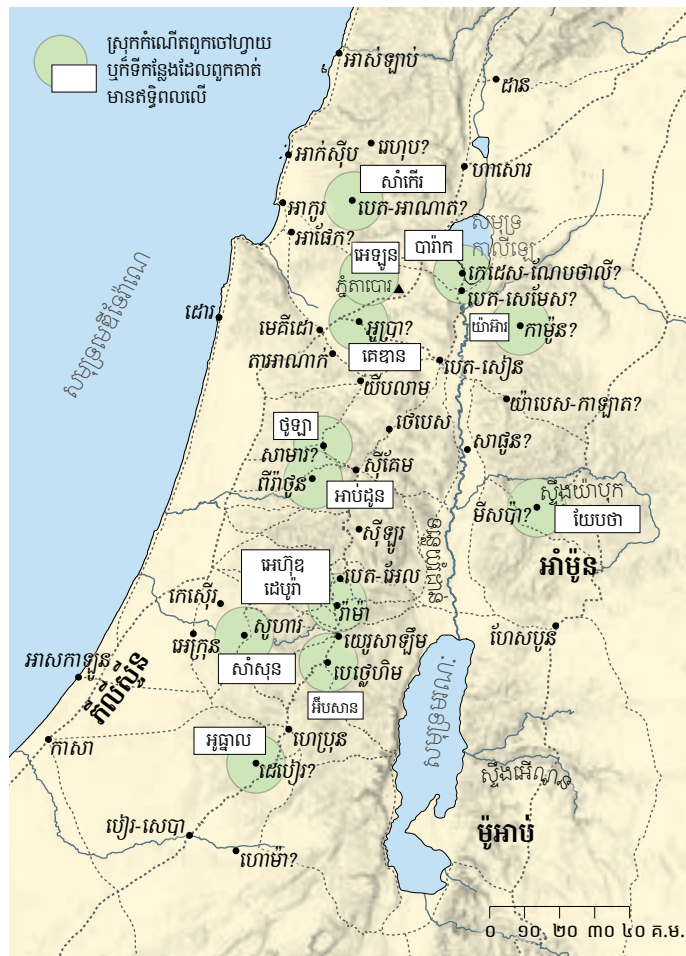
៣-៦. ជ័យជម្នះលើពួកកាណាន៖ ការវាយយកទិសខាងជើង អំឡុងឆ្នាំ ១៤០០ មុនគ.ស. ឬក៏ ១២១៤ មុនគ.ស. (យ៉ូស្វេ ១១:១-២៣) ក្រោយពីទ័ពលោក យ៉ូស្វេ បានយកជ័យជម្នះលើស្តេច អារ៉ាម៉េសមួយចំនួននៅទិសខាងត្បូង ស្តេចក្រុងហាសេរបានប្រមូលផ្តុំស្តេចផ្សេងៗពីក្រុងកាណាន ខាងជើងមកច្បាំងនឹងអ៊ីស្រាអែល។ លោក យ៉ូស្វេ និងទ័ពរបស់គាត់បានយកជ័យជម្នះលើពួកកាណាន នៅក្នុងទឹកម៉េម ហើយដេញវាយប្រហារពួកគេ រហូតដល់ក្រុងស៊ីដូនដ៏ជាក្រុងធំមួយ និងដល់ច្រក ភ្នំមីសប៉ា។ បន្ទាប់មកលោក យ៉ូស្វេ បានត្រឡប់ក្រោយវិញ ហើយវាយយកក្រុងហាសេរ។



៣-៧. ការកាត់ប្លង់ដី អំឡុងឆ្នាំ ១៤០០ មុនគ.ស. ឬក៏ ១២១៤ មុនគ.ស. (ឃ្លែង ១៣:៦-២១:៤៥) ស្របពេលយកដីយជម្នះលើពួកកាណាន លោក ឃ្លែង បានកាត់ប្លង់ដីឲ្យពូជអំបូរនីមួយៗនៃសាសន៍អ៊ីស្រាអែល។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក៏ពូជដែនប្លង់ដីទាំងនេះមិនមែនជាដីដែលពូជអំបូរនីមួយៗបានយក ហើយរស់នៅ បន្ទាប់ពីបានយកដីយជម្នះលើកាណានទេ។ ពូជអំបូរមួយចំនួន ដូចជាដាន់ មិនមានលទ្ធភាពក្នុងការដេញពួកកាណានដែលរស់នៅលើទឹកដីដែលពួកគាត់ទទួលបាននោះទេ (ឃ្លែង ១៩:៤៧)។ ហើយក៏មានពូជអំបូរមួយចំនួនទៀតបានវាយយកទឹកដីដែលមិនមានក្នុងប្លង់ដីមរហ័សខ្លួនដែរ (ឃ្លែង ១៧:១១)។

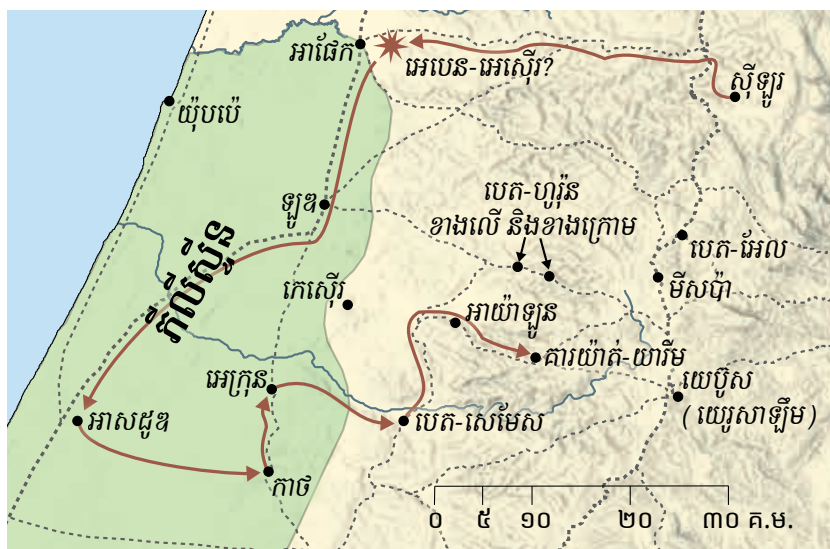


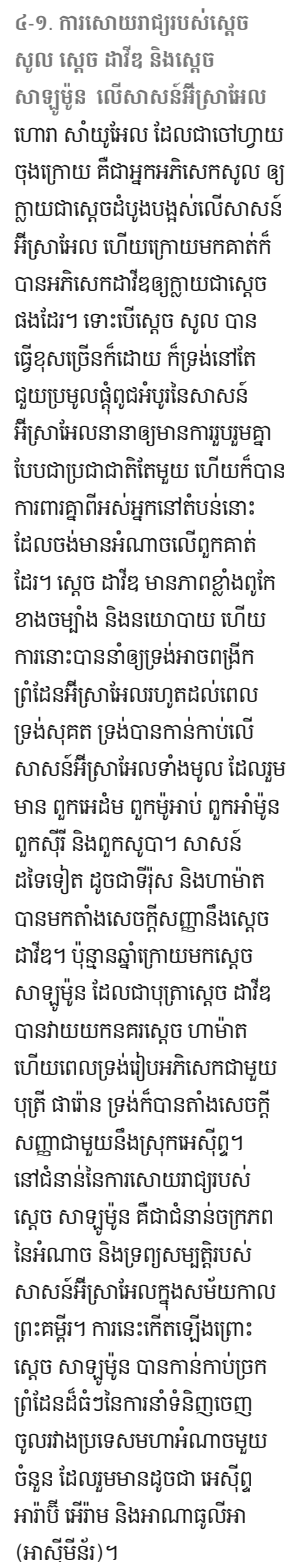
៣-៨. អ្នកដឹកនាំដែលសាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានវាយយកនៅជំនាន់តាំងទីលំនៅ ១៣៧៥ មុនគ.ស. ឬក៏ ១២១០ មុនគ.ស. (ពួកចៅហ្វាយ ១:១-៣៦; ២:២០-៣:៥) ពួកអ៊ីស្រាអែលមិនបានដេញសាសន៍មួយចំនួនចេញពីទីកន្លែងខ្លះៗក្នុងទឹកដីសាសន៍ទេ ជាពិសេសអស់អ្នកដែលរស់នៅតាមឆ្នេរសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ។ ការមិនមានជ័យជម្នះមិនពេញទី និងការទទួលបានសម្ពាធផ្សេងទៀតពីសាសន៍ដទៃដែលជាអ្នកជិតខាងនេះ បានបង្កើតឲ្យមានសម័យកាលនៃពួកចៅហ្វាយ ដែលជាសម័យកាលមួយដែលព្រះជាម្ចាស់បានតែងឲ្យមានអ្នកសង្គ្រោះអ៊ីស្រាអែលចេញពីខ្មាំងសត្រូវរបស់ពួកគេ។



៣-៩. ពួកចៅហ្វាយសាសន៍អ៊ីស្រាអែល អំឡុងឆ្នាំ ១៣៧៥-១០៥០ មុនគ.ស. ឬក៏ ១២១០-១០៥០ មុនគ.ស. (ពួកចៅហ្វាយ ៣-១៨) ពួកចៅហ្វាយគឺជាបុគ្គលដែលមកពីពូជអំហ្វ និងទីកន្លែងផ្សេងៗគ្នានៅស្រុកអ៊ីស្រាអែល ហើយពួកគាត់ទំនងជាមានឥទ្ធិពលក្នុងកម្រិតមួយលើទីកន្លែង និងពូជអំហ្វជិតខាងខ្លួនដែរ។ ហោរា សាំយូអែល គឺជាបុគ្គលចុងក្រោយបង្អស់ក្នុងចំណោមពួកចៅហ្វាយ ហើយគាត់គឺជាអ្នកដែលអភិសេកស្តេចដំបូងលើសាសន៍អ៊ីស្រាអែលដែរ (កិច្ចការ១៣:២០)។

៣-១០. ដំណើរហិបនៃសេចក្តីសញ្ញា (១សាំយូអែល ៤:៣-៧:២) នៅសម័យកាលហោរា សាំយូអែល ក្រោយពីពេលពួកអ៊ីស្រាអែលបានចាញ់ចម្បាំងជាមួយនឹងពួកកីលីស្ទីនជាច្រើនលើកច្រើនសារនៅឯអេបេន-អេស្ទែរ ទំព័រអ៊ីស្រាអែលក៏បានយកហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាពីស្រុកស៊ីឡូមមកទីលានចម្បាំង។ ប៉ុន្តែ សាសន៍អ៊ីស្រាអែលបានចាញ់ម្តងទៀត ហើយពួកកីលីស្ទីនក៏បានយកហិបនៃសេចក្តីសញ្ញា។ រាល់ពេលមានវត្តមាននៃហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាក្នុងទីក្រុងកីលីស្ទីនបានបណ្តាលឲ្យពួកគេងគ្រោះកើតឆាតបួសដូចជាច្រើន ហេតុដូច្នេះពួកគេក៏បញ្ជូនហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាទៅទីក្រុងមួយទៀត។ មិនយូរមិនឆាប់ ហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាបានត្រឡប់មកស្រុកអ៊ីស្រាអែលវិញនៅបេត-សេមេស បន្ទាប់មកគេក៏បានយកហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាទៅគារយ៉ាត់-យារីម ហើយហិបបាននៅទីនោះអស់រយៈពេលប្រមាណ២០ឆ្នាំ។

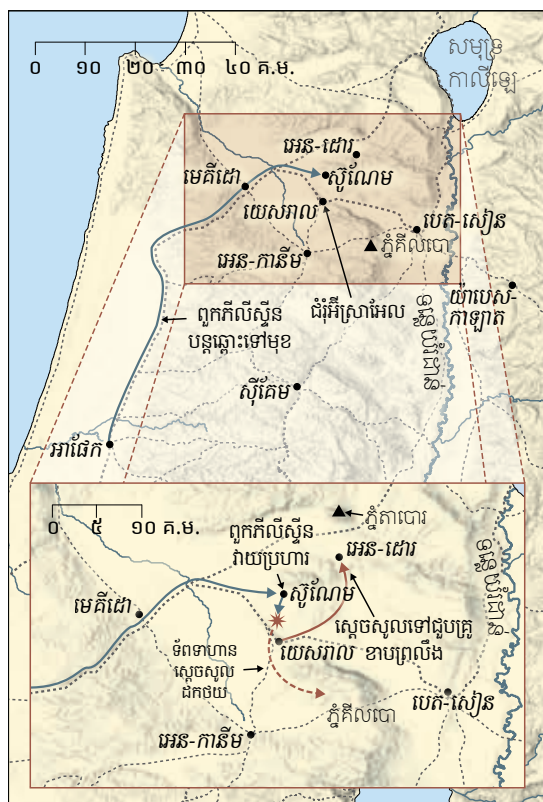




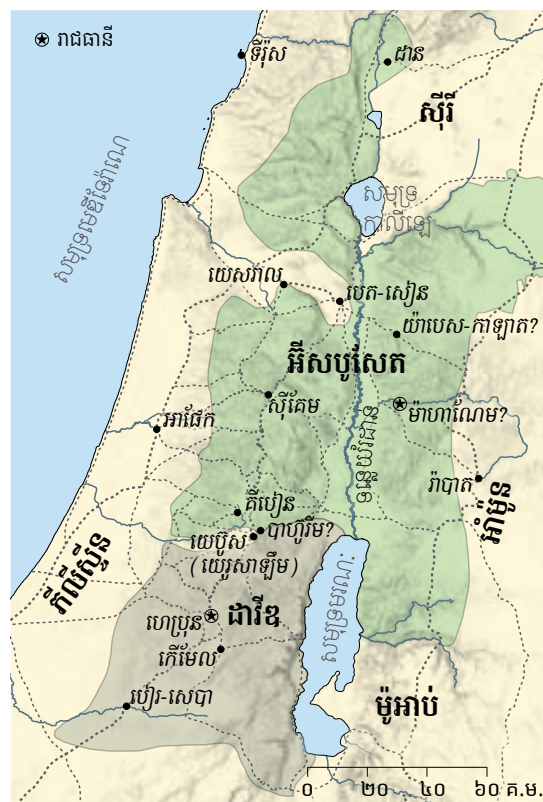
៨-១. ការសោយការជួបបស់ស្តេច សូល ស្តេច ដាវីឌ និងស្តេច សាឡូម៉ូន លើសាសន៍អ៊ីស្រាអែល ហោរា សាំយ៉ូអែល ដែលជាចៅហ្វាយ ចុងក្រោយ គឺជាអ្នកអភិសេកសូល ឲ្យ ក្លាយជាស្តេចដំបូងបង្អស់លើសាសន៍ អ៊ីស្រាអែល ហើយក្រោយមកគាត់ក៏ បានអភិសេកជាវ័រឲ្យក្លាយជាស្តេច ផងដែរ។ ទោះបីស្តេច សូល បាន ធ្វើខុសច្រើនក៏ដោយ ក៏ទ្រង់នៅតែ ជួយប្រមូលផ្តុំពូជអំបូរនៃសាសន៍ អ៊ីស្រាអែលនានាឲ្យមានការរួបរួមគ្នា បែបជាប្រជាជាតិតែមួយ ហើយក៏បាន ការពារគ្នាពីអស់អ្នកនៅតំបន់នោះ ដែលចង់មានអំណាចលើពួកគាត់ ដែរ។ ស្តេច ដាវីឌ មានភាពខ្លាំងពូកែ ខាងចម្បាំង និងនយោបាយ ហើយ ការនោះបាននាំឲ្យទ្រង់អាចពង្រីក ព្រំដែនអ៊ីស្រាអែលរហូតដល់ពេល ទ្រង់សុគត ទ្រង់បានកាន់កាប់លើ សាសន៍អ៊ីស្រាអែលទាំងមូល ដែលរួម មាន ពួកអេដម ពួកម៉ូអាប ពួកអាំម៉ូន ពួកស្ត្រី និងពួកសូបា។ សាសន៍ ដទៃទៀត ដូចជាទីរ៉ុស និងហាម៉ាត បានមកតាំងសេចក្តីសញ្ញានឹងស្តេច ដាវីឌ។ ប៉ុន្មានឆ្នាំក្រោយមកស្តេច សាឡូម៉ូន ដែលជាបុត្រាស្តេច ដាវីឌ បានវាយយកនគរស្តេច ហាម៉ាត ហើយពេលទ្រង់រៀបអភិសេកជាមួយ ហុត្រី ជាឆ្នាំ ទ្រង់ក៏បានតាំងសេចក្តី សញ្ញាជាមួយនឹងស្រុកអេស៊ីព្យ។ នៅជំនាន់នៃការសោយការជួបបស់ ស្តេច សាឡូម៉ូន គឺជាជំនាន់ចក្រភព នៃអំណាច និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ សាសន៍អ៊ីស្រាអែលក្នុងសម័យកាល ព្រះគម្ពីរ។ ការនេះកើតឡើងព្រោះ ស្តេច សាឡូម៉ូន បានកាន់កាប់ច្រក ព្រំដែនដ៏ធំៗនៃការនាំទំនិញចេញ ចូលរវាងប្រទេសមហាអំណាចមួយ ចំនួន ដែលរួមមានដូចជា អេស៊ីព្យ អាហ្សីប អ៊ីរ៉ាម និងអាណាធូលីអា (អាស៊ីមីន)។



៤-៤. លោក ដាវីឌ យករបស់របរគាត់ពីពួកអាម៉ាលេក (១សាឃ្លីវេល ៣០:១៦-៣១)
ខណៈពេលលោក ដាវីឌ និងទ័ពរបស់គាត់កំពុងរកទីជម្រកនៅស្រុកប៉ាឡេស្ទីន ពួកកីលីស្ទីន
បានប្រមូលទ័ពនៅដាអាដែក ដើម្បីទៅច្បាំងជាមួយសាសនីអ៊ីស្រាអែល។ ដោយសារមេទ័ពពួក
កីលីស្ទីនមិនសូវទុកចិត្តលើភាពស្មោះត្រង់របស់លោក ដាវីឌ ពេលទៅច្បាំងនឹងពួកអ៊ីស្រាអែល
ដូច្នេះពួកគេក៏ប្រាប់លោក ដាវីឌ ឲ្យត្រឡប់ទៅផ្ទះនៅស៊ីកាឡាក់វិញទៅ។ ពេលលោក ដាវីឌ
បានមកដល់ គាត់ឃើញថា ពួកអាម៉ាលេកបានមកលួចប្លន់នៅស្រុកវាល ហើយបានដុត
ក្រុងស៊ីកាឡាក់ ថែមទាំងបានចាប់មនុស្សក្មេកទៅ និងយកទ្រព្យសម្បត្តិផងដូច្នេះ នោះលោក
ដាវីឌ និងទ័ពរបស់គាត់បានជេញតាមពួកគេ ឆ្លងជ្រោះបេសេរ ហើយក៏បានវាយប្រហារពួក
អាម៉ាលេក។ លោក ដាវីឌ បានយករបស់អ្វីៗទាំងអស់ដែលពួកអាម៉ាលេកបានប្លន់ត្រឡប់ទៅ
ក្រុងស៊ីកាឡាក់វិញ ហើយក៏បានផ្ញើរបស់រយៈខ្លះៗដែលគាត់បានយកមកវិញ ទៅដល់អ្នកដឹកនាំ
ដែលនៅជិតខាងក្រុងស៊ីកាឡាក់ដែលមានដូចជា៖ ក្រុងបេត-អែល ក្រុងស៊ីតម៉ូត ក្រុងវ៉ាល
និងក្រុងកែន។



៤-៥. ចម្បាំងលើក្ដីគឺលំបាក អំឡុងឆ្នាំ ១០១០ មុនគ.ស. (១សាំយូអែល ៣១:១-១៣; ១រូបាកូក្រ ១០:១-១៤) ទំព័រគីលីស្ទីនបានទៅស៊ូណែមពី អាដែក ហើយបានរៀបចំវាយប្រហារសាសន៍អ៊ីស្រាអែលនៅជិតយេសាហាល ដែលជាកន្លែងពួកគេចោទតាំង។ ដោយសារស្ដេច សូល ខ្លាចទំព័រគីលីស្ទីន ទ្រង់រៀបចំនឹងច្បាំងជាមួយ ដូច្នេះយប់នោះទ្រង់ក៏បានលូចទៅជួបអ្នកចេះ ខាបព្រលឹងខ្មោចម្នាក់នៅឯក្រុងអនន-ដោរ ដើម្បីស្វែងរកយោបល់ពីហោរា សាំយូអែល ដែលបានស្លាប់បាត់ទៅ។ ពេលពួកគីលីស្ទីនមកវាយប្រហារ នៅព្រឹកថ្ងៃបន្ទាប់ សាសន៍អ៊ីស្រាអែលបាននាំគ្នាដកទ័ពដោយរត់ឡើងភ្នំ គីលីស្ទីនចោរ។ ស្ដេច សូល និងបុត្រាបីនាក់របស់ទ្រង់ត្រូវបានគេសម្លាប់ ហើយ ពួកគីលីស្ទីនបានចំអកឲ្យពួកទ្រង់ដោយព្យួរសពពួកទ្រង់លើជញ្ជាំងនៅ បេត-សៀន។ មួយរយៈក្រោយមក អ្នកស្រុកយ៉ាបេស-កាឡាតបានចេញ ទៅយកសពទាំងនោះទាំងយប់។



៤-៦. កាលលោក ជាវីឌូ បានដណ្តើមយកអំណាច អំឡុងឆ្នាំ ១៩០០ មុនគ.ស. (២សាំយូអែល ២-៤) ភ្លាមៗ បន្ទាប់ពីស្តេច សូល សុគត លោក ជាវីឌូ និងលោក អ៊ីស-បូសែត ដែលជាបុត្រាពៅ ហើយក៏ជាបុត្រចុងក្រោយ គេបង្អស់របស់ស្តេច សូល បានប្រជែងគ្នាយកអំណាច។ ស្តេច ជាវីឌូ គ្រប់គ្រងលើយូដា ដែលជាពូជអំបូរផ្ទាល់របស់គាត់នៅហេហ្ស្រូន។ ស្តេច អ៊ីស-បូសែត គ្រប់គ្រងលើពូជអំបូរអ៊ីស្រាអែលផ្សេងៗចាប់ពីម៉ាហាណែម៉ា ត្រឹមយនន្ថយ៉ាដាន។ ពួកគាត់ទាំងពីរបានប្រជែងគ្នាអស់រយៈពេលវែង។ ស្តេច ជាវីឌូ កាន់តែមានអំណាចច្រើនឡើងៗ ហើយមិនយូរមិនឆាប់ក៏មាន គេធ្វើឃាតស្តេច អ៊ីស-បូសែត និងលោក អ៊ីប៉េនី ដែលជាមេទ័ពគាត់ ហើយ ការនេះបានបណ្តាលឲ្យស្តេច ជាវីឌូ ក្លាយជាអ្នកដឹកនាំតែម្នាក់ឯង។

ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច ដាវីឌ
(ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ១០១០-៩៧០ មុនគ.ស.)

ឥឡូវនេះ យើងអាចមើលឃើញ កំពូលភ្នំម៉ូម៉ា ដែល
គេហៅថា ជី រ៉ក (The Rock គេហៅជាភាសាអារ៉ាប់
ថា «សាកត្រា» [Sakhra] ស្ថិតនៅដូចអ្វីស្លាមជី រ៉ក
[Islamic Dome of the Rock])។ ស្តេច សាឡាម៉ូន
បានសង់ទីបរិសុទ្ធចំផុតនៃព្រះវិហារលើកំពូលភ្នំនេះ
(២រាជក្បត ៣:១)។

រាជវាំងរបស់ស្តេច ដាវីឌ ត្រូវបានសង់នៅលើពិន្ទុនចាស់យេហ្ស៊ីស។ អ្នកប្រាណិវិទូបានរកឃើញថា «ផ្ទាំងថ្មដែលជាជណ្តើរ» គឺជាអ្វីដែលបានទ្រទ្រង់រាំងនោះនៅទិសខាងកើត។

ទីលានស្រូវរបស់អំពីណាដែល
ស្ថិតនៅលើកំពូលភ្នំមួយ គឺជាកន្លែង
ដែលស្តេច ជាខី បានសងអានុ
ថ្វាយព្រះជាម្ចាស់។ យោងតាម
ប្រពៃណីសាសន៍យូដា គេបានសន្មត
ថា ទីនោះក៏ជាកន្លែងដែលអំប្រាហាំ
បានសងអានុ ដើម្បីថ្វាយអ៊ីសាក
ជាយញ្ញបូជាដែរ (លោកុប្បត្តិ
២២:២២; ២រូបាកក្រក ៣:១)។

កូនភ្នំខាងលិចបំផុត

កូនភ្នំខាងកើតបំផុត

ច្រកភ្នំកណ្តាល (ក្រោយមកគេហៅច្រកភ្នំនេះ
ថា ថ្ងៃភ្នំអ៊ីអូន [Tyropoeon Valley])

ទ្វារច្រកភ្នំ

ផ្ទាំងថ្មដែលជាជណ្តើរ

មីឡូ (Millo) គឺជាភ្នំនៃ
ជើងភ្នំដ៏ចោកមួយដែលគេ
ចូលចិត្តសង់ផ្ទះលើ

Y 391

កន្លែងសម្រាប់ដងទឹក

អាង (បានទឹកពីទនេត្តីហ្មន)

រៀបចំដោយ៖ ក្រុមប្រឹក្សាភិបាល

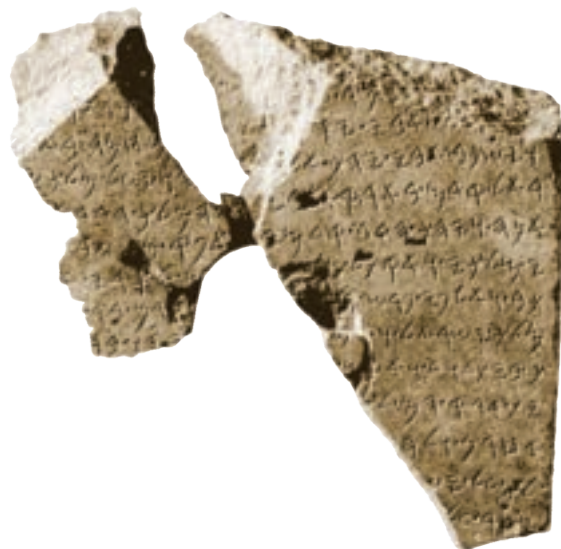
ភ្នំបូរីយ៉ាគឺជាឈ្មោះកំពូលភ្នំនៅទិសខាងជើងនៃទីក្រុងស្ដេច ដាវ៉ា។ ទីនោះគឺដូចជាកូនភ្នំខាងកើតបំផុតនៃក្រុងយូស្វាឡិមដែលស្ដេច ដាវ៉ា បានសង់ក្រុងរបស់ទ្រង់។ ជាដំបូង កូនភ្នំនេះគឺជាកន្លែងដែលកណ្តិតម្ហូរលោកបុព្វត្តិបានលើកឡើងថា ជាកន្លែងដែលអ្នកបាបាបានទៅ ដើម្បីប្រជុំអាស៊ីសាក (លោកបុព្វត្តិ ២២:២)។

អ្នកបុរាណវិទូបានកត់ឃើញថា ប៉មនៅអាងនោះបានជួយ
ការពារទឹកទន្លេដ៏ច្រើននៅទន្លេគីហ្សុន។ តាមការគិត គេទំនងជា
ដងទឹកនៅទីនោះដោយឈរលើគល់ឈើ។

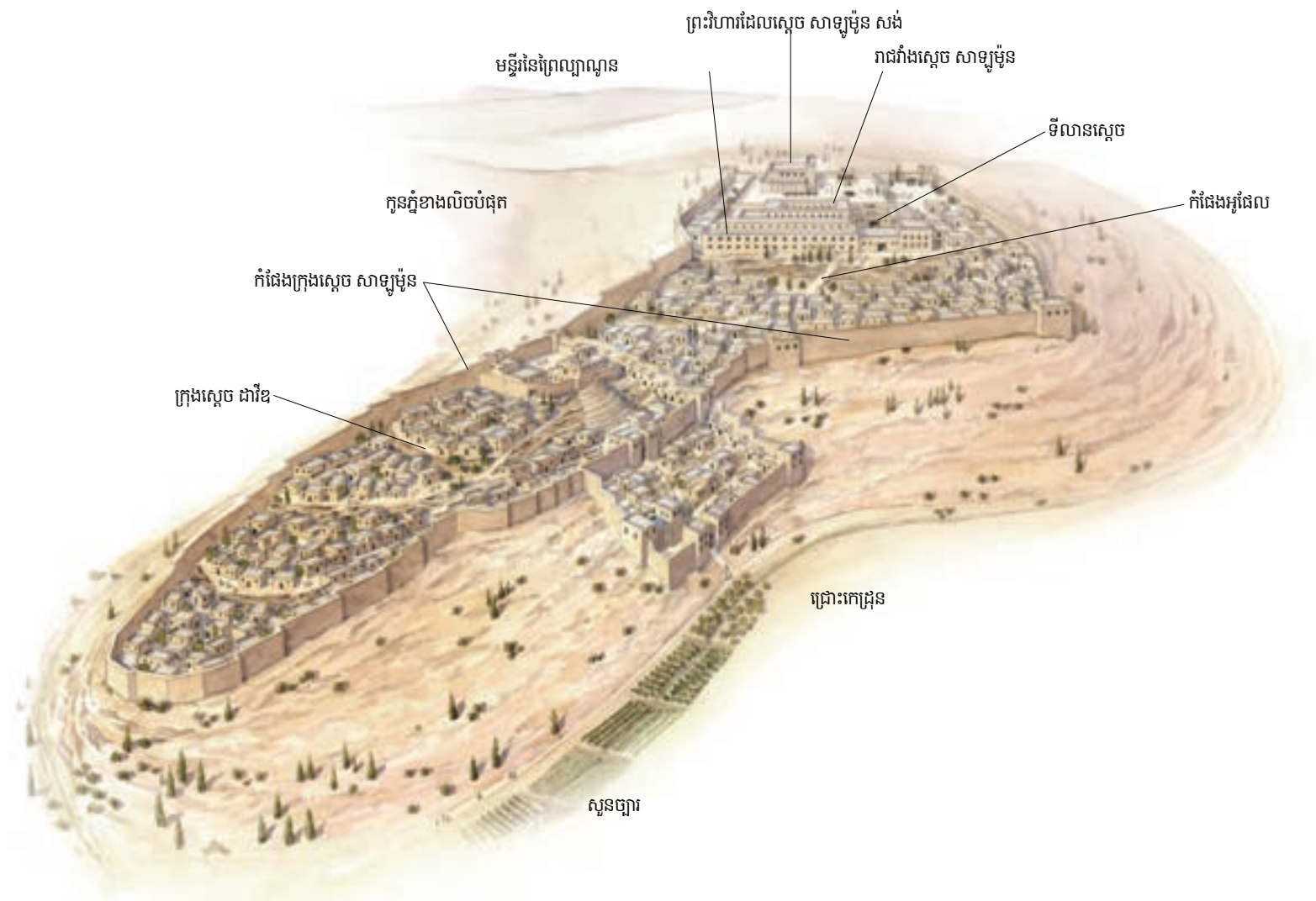
រុដ្ឋាៈកេរុដ្ឋន

សុនច្បារ

៤-២. សិលាចារឹក ឆេល ដែន (Tel Dan Stele) ចាប់ពីសតវត្សទី៨ ដល់ ៩ មុនគ.ស. បានរៀបរាប់អំពី «កំណរង្វបសស្តេចដាវីឌ»។ ជួរសរុបមាន១៣ជួរ ហើយឃ្លាប្លឺងស្ថិតនៅជួរទី៩។ ចូរអានពីលំដាប់ទៅឆ្វេង «គ-បយថដវដ-នអ»



ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច សាឡូម៉ូន (ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៩៧០-៩៣០ មុនគ.ស.)



៤-៣. កាលពីមុន កំផែងអូរដែលនៅយេរូសាឡឹមនេះ គឺជាកំផែងការពាររបស់ ពួកយេហូស តែក្រោយមកស្តេច ដាវីឌ និងស្តេច សាឡូម៉ូន បានយកវាមកប្រើទុកសម្រាប់ សាងសង់ផ្សេងៗ។ អ្នកសិក្សាមួយចំនួនបានសន្មតថា នេះប្រហែលជាបីមីឡូដែលកណ្តាគម្ពីរ ១៣១៧:១៥, ២៤ បានលើកឡើង។

កន្លែងនៃទីបរិសុទ្ធបំផុតមានទំហំ៩.១ម.គីប (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:១៥-២៩; ២រាបាក្សត្រ ៣:៨-១៤)។ ទីកន្លែងបែបនោះតែងតែនៅខ្ពស់ជាងគេក្នុងព្រះវិហារនៅជំនាន់បុរាណខាងកើត។ មានរូបចេញប៊ីនដ៏ធំពីរនៅអមហិបនៃសេចក្តីសញ្ញាដែលមានកំពស់៤.៦ម. ហើយស្ថាបមានប្រវែង៤.៦ម. (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:២៣-២៨)។ ហិបនៃសេចក្តីសញ្ញានៅក្នុងចន្លោះនៃរូបចេញប៊ីនទាំងពីរនោះ (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៨:១-១១; ២រាបាក្សត្រ ៥:២-១៤)។

នៅជុំវិញជញ្ជាំងព្រះវិហារ គេបានធ្វើថតបីថ្នាក់។ ថតក្រោមគេបង្អស់មានជម្រៅ២.៣ម. ថតទី២មានជម្រៅ២.៧ម. ហើយថតទី៣មានជម្រៅ១០.៥ម. (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:៥-៦, ៨, ១០)។

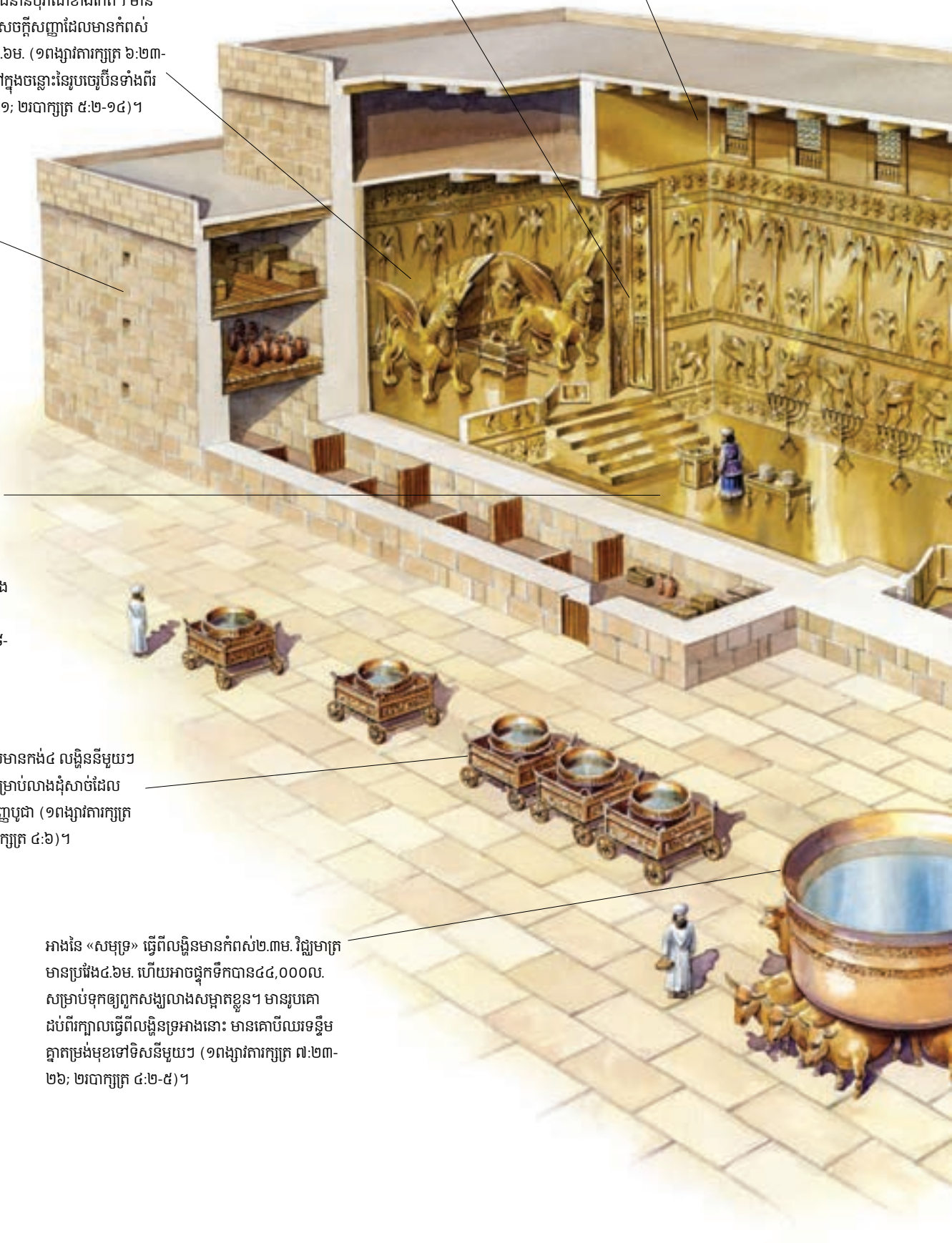
ផ្នែកកណ្តាលនៃទីកន្លែងបរិសុទ្ធមានប្រវែង១៨ម. ជម្រៅ៩.១ម. (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:១៥, ១៧-១៨; ២រាបាក្សត្រ ៣:៥-៧)។ នៅទីនោះមានអាសនាមាសនៃគ្រឿងក្រអូប និងអាសនាមាសនៃកុំប៉ង់តាំងទុក ចង្អៀងមាសដប់៖ ប្រាំនៅខាងជើង ហើយប្រាំនៅខាងត្បូង (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៧:៤៨-៤៩; ២រាបាក្សត្រ ៤:៧)។

មានលង្ហិនដប់ដែលមានកង់៤ លង្ហិននីមួយៗមានអាងទឹកដ៏ធំសម្រាប់លាងដុំសាច់ដែលគេយកទៅធ្វើជាយញ្ញបូជា (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៧:២៧-៣៨; ២រាបាក្សត្រ ៤:៦)។

អាងនៃ «សមុទ្រ» ធ្វើពីលង្ហិនមានកំពស់២.៣ម. វិជ្ជមានត្រមានប្រវែង៤.៦ម. ហើយអាចផ្ទុកទឹកបាន៤៤,០០០ល. សម្រាប់ទុកឲ្យពួកសង្ឃលាងសម្អាតខ្លួន។ មានរូបគោដប់ពីរក្បាលធ្វើពីលង្ហិនទ្រអាងនោះ មានគោបីឈរទន្ទឹមគ្នាគ្រប់មុខទៅទិសនីមួយៗ (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៧:២៣-២៦; ២រាបាក្សត្រ ៤:២-៥)។

មានទ្វារឈើលម្អពីរដែលមានស្រោបមាសពីលើ ហើយខណ្ឌទុកជាទីកន្លែងបរិសុទ្ធពីផ្នែកកណ្តាល (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:៣១-៣២)។

ផ្នែកកណ្តាលនៃវិហារមានបង្អួចនៃស្ថានសួគ៌ដែលមានចំងង្គាស់ (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:៤)។



ព្រះវិហារដែលស្ដេច សាឡម្ព័ន សង់



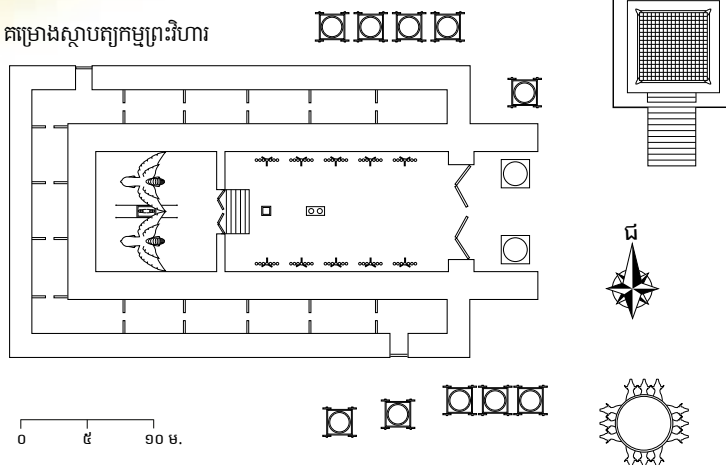
កន្លែងបាំងសាច់ខាងមុខទីបីសុទ្ធរបស់ព្រះវិហារមានបណ្តោយ ៩.១ម. និងមានទទឹង៤.៦ម.លយចេញមកមុខព្រះវិហារ (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:៣; ២រាជក្សត្រ ៣:៤)។

សសរលង្ហិនដែលមានប្រហោងកណ្តាលនៅទិសខាង ជើងមានឈ្មោះថា «ហ្គូស» ហើយសសរនៅទិសខាង ត្បូងមានឈ្មោះថា «យ៉ាគិន» (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៧:២១; ២រាជក្សត្រ ៣:១៧)។

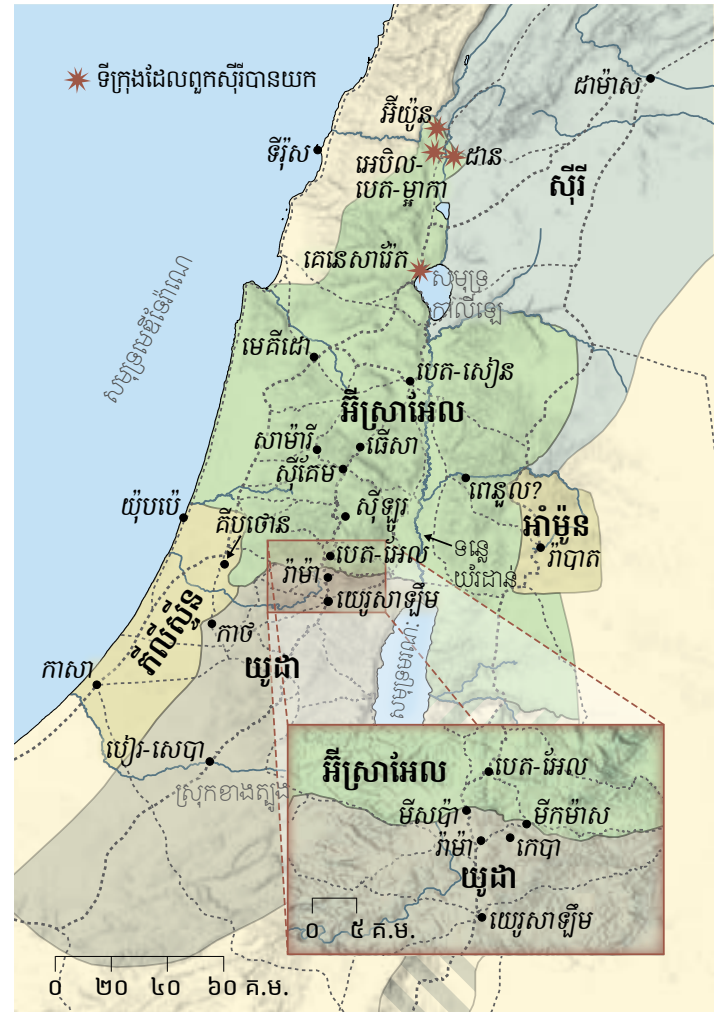
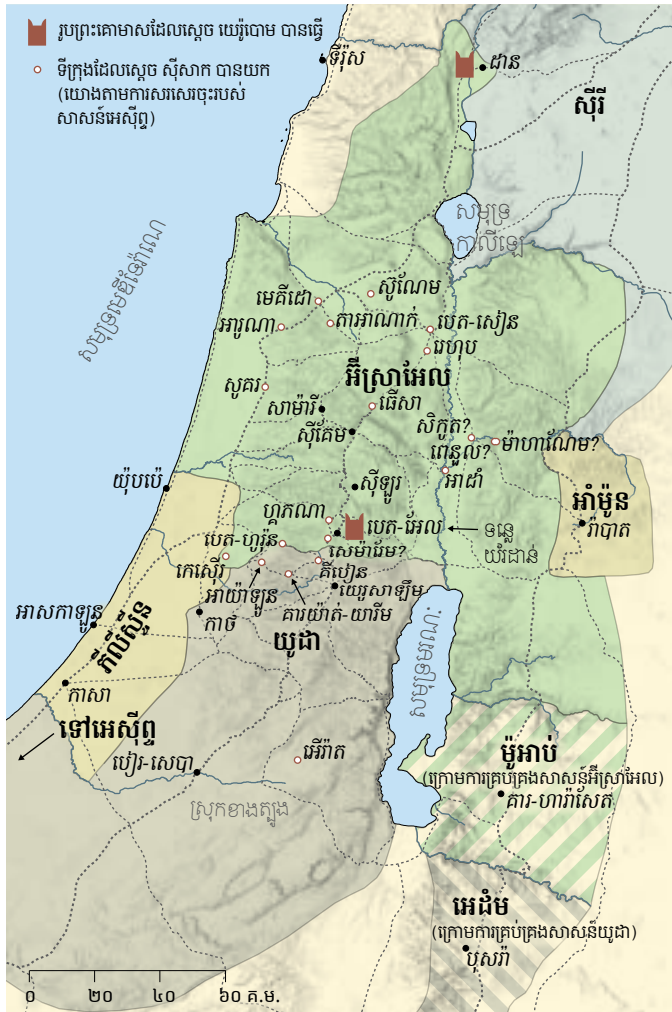
ទ្វារឈើដែលអាចបិទបើកបានដែលមានលម្អដោយ មាសខណ្ឌបាំងសាច់ខាងមុខទីបីសុទ្ធរបស់ព្រះវិហារ ពីផ្នែកកណ្តាល (១ពង្សាវតារក្សត្រ ៦:៣៣-៣៤)។

អាសនាសង្គ្រោះសម្រាប់ថ្វាយយញ្ញបូជាមានកំពស់ ៤.៦ម. ប្រវែង និងជម្រៅ៩.១ម. (២រាជក្សត្រ ៤:១)។

គម្រោងស្ថាបត្យកម្មព្រះវិហារ



៥. នគរសាសន៍អីស្រាអែល និងនគរសាសន៍យូដា



៥-១. ការបែកបាក់នគរ ឆ្នាំ៩៣០ មុនគ.ស. (១ពង្សាវតារក្សត្រ ១២:១៦-៣៣; ២ពាក្យក្រ ១០:១-១៩) ពេលដែលប្រទេស ដែលជាបុត្រស្តេច សាឡូម៉ូន ទៅដល់ស៊ីគែម ដើម្បីឡើងសោយរាជ្យបន្ទាប់ពីបិតាបានសោយទិវង្គត ទ្រង់មិនព្រមបន្តការបង់ពន្ធដ៏ធ្ងន់ធ្ងរដែលបិតាទ្រង់បានដាក់លើប្រជាជនទេ ដូច្នេះពូជអ្នកទាំងដប់បានបះបោរ ហើយក៏បានលើកយេរូសាឡឹមជាស្តេចលើពួកគេ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក គេក៏រាប់នគរខាងជើងថា អីស្រាអែល ហើយនគរខាងត្បូងថា យូដា។ ដោយសារស្តេច យេរូសាឡឹម ចង់ឲ្យអស់អ្នកដែលទ្រង់គ្រប់គ្រងមានភាពស្មោះត្រង់ចំពោះទ្រង់ ដូច្នេះទ្រង់ក៏សង់កន្លែងថ្វាយបង្គំមួយទៀតឲ្យពួកគេមកថ្វាយបង្គំរូបព្រះគោដែលធ្វើពីមាស។ ព្រោះតែទ្រង់បានបះបោរយ៉ាងអាក្រក់ ការនោះបានជះឥទ្ធិពលលើស្តេចជំនាន់ក្រោយទ្រង់ នៅនគរខាងជើងអស់រយៈពេល២០០ឆ្នាំ។ ប្រាំឆ្នាំក្រោយមក ស៊ីសាក់ដែលជាស្តេចអេស៊ីរីបានមកវាយប្រហារសាសន៍យូដា និងសាសន៍អីស្រាអែល ហើយបានយកក្រុងមួយចំនួន។ ស្តេច ហេរ៉ូដេ បានឲ្យទ្រព្យសម្បត្តិស្តេច សាឡូម៉ូន ដែលទ្រង់ទុកក្នុងព្រះវិហារទៅស្តេច ស៊ីសាក់ ដើម្បីឲ្យទៅបង្ហាញក្រុងយេរូសាឡឹម។

៥-២. សង្គ្រាមរវាងសាសន៍អីស្រាអែល និងសាសន៍យូដា ឆ្នាំ ៨៩៩ មុនគ.ស. (១ពង្សាវតារក្សត្រ ១៥:១៦-២២; ២ពាក្យក្រ ១៦:១-៦) ខណៈពេលដែលសាសន៍អីស្រាអែល និងសាសន៍យូដាកំពុងធ្វើសង្គ្រាម ដើម្បីរីករាយព្រំដែនឲ្យបានដាច់ស្រេចពីគ្នា ពេលនោះស្តេច បាសា នៃសាសន៍អីស្រាអែលបានប្រើប្រាស់ទ័ព រ៉ាម៉ា ដើម្បីកាត់បន្ថយការពង្រីកព្រំដែនរបស់ពួកយូដា។ ស្តេច អេសា នៃសាសន៍យូដាបានជួលបេន-ហាដាឌ៍នៃសាសន៍ស៊ីរីឲ្យទៅវាយប្រហារនៅព្រំដែននៃនគរខាងជើងរបស់អីស្រាអែល ហើយបង្ខំស្តេច បាសា ឲ្យដកទ័ពចេញពីស្រុករ៉ាម៉ា ជាជាងចេញទៅច្បាំងជាមួយនឹងស្តេច បាសា ផ្ទាល់។ ក្រោយពេលស្តេច បាសា បានដកទ័ពចេញចាកចោល ពេលនោះ ស្តេច អេសា ក៏ដឹកយកសង្គ្រាមនៅរ៉ាម៉ាមកទៅពង្រឹងមីស៊ីប៉ា (ដែលនៅទិសខាងជើងបំផុត) និងកេបា (នៅជិតច្រកមីកម៉ាស)។

៥-១. អាសនាដែលមានស្តែងបួនដែលគេបានចំលងពីបៀវសេបាត្តុងអំឡុងសតវត្សទី៩ ដល់ ៨ មុនគ.ស. នេះជាអាសនារបស់សាសន៍អីស្រាអែល ទោះបីក្រឹត្យវិន័យក្នុងព្រះគម្ពីរបានបង្គាប់យ៉ាងដាច់លាក់ថា គេត្រូវ «ធ្វើពីថ្មមិនត្រូវឲ្យយកដែកពន្លាកទៅដាប់ឡើយ» (ចោទិយកថា ២៧:៥)។



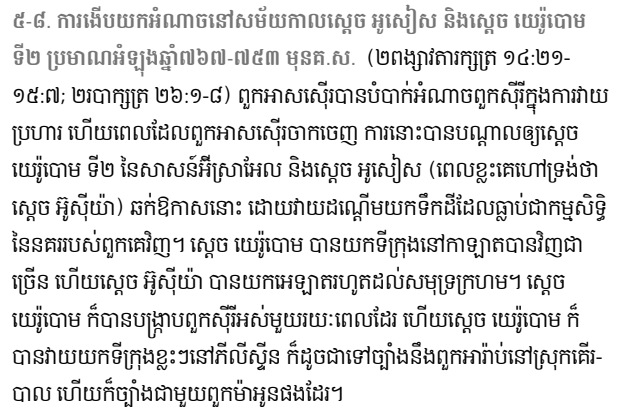
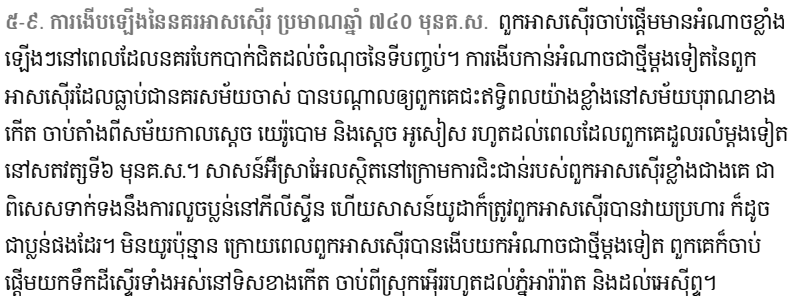


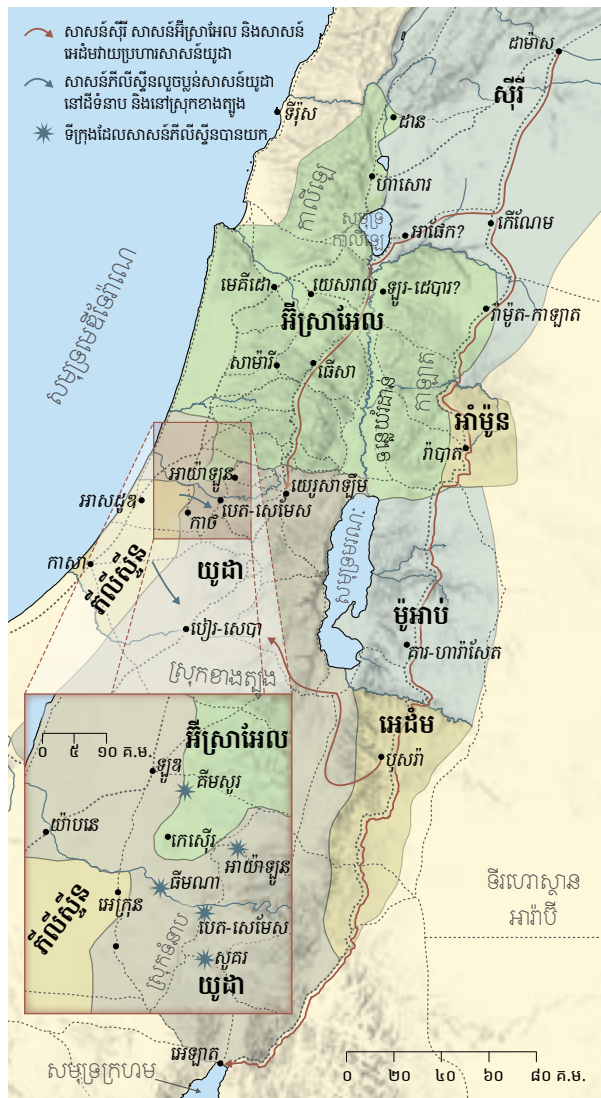
៥-៥. ការបោះបង់របស់ម៉ូសេនៅឆ្នាំ ៨៥៣ មុនគ.ស. (២០៦១:២២; ២១:១-១៧) ពេលស្តេច អ៊ីស្រាអែល មេសា ដែលជាស្តេចសាសន៍ម៉ូសេបានឆក់ ឱកាសនោះ ដើម្បីទម្លាក់ស្វយមករដែលស្តេច ដាវីឌ បានដាក់លើសាសន៍ គាត់។ សាសន៍អ៊ីស្រាអែល សាសន៍យូដា និងសាសន៍អេដម (ដែលជា កម្មសិទ្ធិយូដា) បានសហការជាមួយគ្នាក្នុងការវាយប្រហារពួកម៉ូសាប់ ប៉ុន្តែ ពួកគេមានការបរាជ័យក្នុងការគ្រប់គ្រងលើសាសន៍ម៉ូសាប់ទាំងស្រុង។



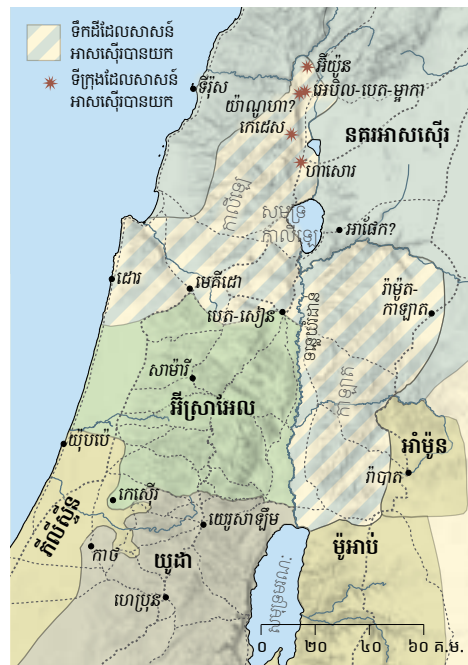
៥-៦. ស្តេច យេហ្វី ធ្វើទុក្ខទោសគេនៅឆ្នាំ ៨៤១ មុនគ.ស. (២០៦១:២២; ២១:១-១៧) ហោរ អេលីយ៉ា បានបំពេញទំនាម របស់ព្រះជាម្ចាស់ទៅកាន់ហោរ អេលីយ៉ា ដោយបានចាត់មនុស្សម្នាក់ឱ្យ ទៅស្រុកកាម៉ូត-កាឡាត ដើម្បីអភិសេកលោក យេហ្វី ឡើងសោយរាជ្យ ជាស្តេចលើសាសន៍អ៊ីស្រាអែល។ ភ្លាមៗនោះស្តេច យេហ្វី បានទៅ យេសាវល ជាកន្លែងលោក យ៉ូហាន និងស្តេច អ៊ីស្រាអែល ដែលជាស្តេច យូដា កំពុងព្យាបាលប្អូនប្អូន។ ពេលលោកយ៉ូហាន និងស្តេច អ៊ីស្រាអែល នៃសាសន៍យូដាចេញទៅជួបស្តេច យេហ្វី ដោយជិះរទេះ ចម្បាំង យើងឃើញថាស្តេច យេហ្វី បានចាញ់យ៉ូហាននិងព្រះបិតា ដើម្បីឱ្យគាត់ត្រូវប្រសូតដល់ស្លាប់ ហើយលោកយេហ្វីក៏បានដេញតាមស្តេច អ៊ីស្រាអែល ដល់ស្រុកបេតកាន នៅទីនោះឯងដែលជាកន្លែងគាត់បានធ្វើ ឱ្យស្តេច អ៊ីស្រាអែល ត្រូវប្រសូត។ មើលទៅស្តេច អ៊ីស្រាអែល បានបន្តរត់ទៅ ក្រុងមេគីដេ ហើយគាត់ក៏បានស្លាប់នៅទីនោះ (២១:៥)។

៥-៧. ពួកស៊ីរីបានវាយយកស្រុកកាឡាត ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៨២៥-៧៩៨ មុនគ.ស. (២០៦១:២២-៣៣) លោក ហាសេល ដែល ជាស្តេចពួកស៊ីរីបានបន្តធ្វើបាបសាសន៍អ៊ីស្រាអែលក្រោមការសោយរាជ្យ របស់ស្តេច យេហ្វី ហើយមិនយូរប៉ុន្មាន គាត់ក៏បានវាយយកគ្រប់ទីក្រុង នៅកាឡាតពីពួកអារ៉ាមីនៅស្ទឹងអេណូនទៅទិសខាងជើង។ ក្រោយពីនោះមក ស្តេច យ៉ូអាស ស្តេច ហាសេល ក៏បានវាយយកកាត់ នៅទិសខាងលិចនៃព្រំដែនយូដា។ ហេតុការណ៍ទាំងនោះបានបណ្តាលឱ្យ ស្តេច យ៉ូអាស ធ្វើទ្រព្យសម្បត្តិពីព្រះវិហារព្រះជាម្ចាស់ទៅឱ្យហាសេល ដើម្បី អង្វរគាត់ឱ្យដកខ្លួនចេញពីការវាយប្រហារក្នុងយេរូសាឡឹម។

[illegible]



៥-១១. សាសន៍ស៊ីរី និងសាសន៍អ៊ីស្រាអែលវាយប្រហារស្រុកយូដា ប្រមាណឆ្នាំ ៧៣៥ មុនគ.ស. (២២៣១តារាងក្រ ១៥:២៩; ១៦:៥-៦; អេសាយ ៧-៨; ២២៣ក្រ ២៨:៥-៦) ខណៈពេលដែលនគរអាសស៊ីរីបន្តកើនឡើងទៅទិសខាងលិច សាសន៍ស៊ីរី និងអ៊ីស្រាអែលក៏ព្យាយាមបង្ខំសាសន៍យូដា និងសាសន៍ផ្សេងៗនៅជុំវិញពួកគេឲ្យចងសម្ព័ន្ធមិត្ត ដើម្បីទាស់នឹងពួកអាសស៊ីរី។ ការដែលសាសន៍យូដាមិនព្រមចុះចូល បានបណ្តាលឲ្យសាសន៍អាសស៊ីរី និងសាសន៍អ៊ីស្រាអែលទៅវាយប្រហារក្រុងយេរូសាឡឹម។ សាសន៍ស៊ីរីក៏បានវាយក្រុងអេឡាតពីសាសន៍យូដា ហើយបានឲ្យទៅសាសន៍អេដម។ សាសន៍អេដមក៏ទំនងជាបានលួចប្លន់សាសន៍យូដា ហើយចាប់យកអ្នកខ្លះទៅធ្វើជាឈ្មើយផងដែរ (២២៣ក្រ ២៨:១៧)។ សាសន៍គីលីស្ទីន ដែលទំនងជាបានចងសម្ព័ន្ធមិត្ត ដើម្បីទាស់នឹងសាសន៍អាសស៊ីរី ក៏បានទៅវាយប្រហារសាសន៍យូដាដែរ ហើយពួកគេបានយកក្រុងមួយចំនួននៅដីទំនាប និងនៅស្រុកខាងត្បូង (២២៣ក្រ ២៨:១៨)។



៥-១២. សាសន៍អាសស៊ីរីវាយប្រហារអ៊ីស្រាអែលខាងជើង ប្រមាណឆ្នាំ ៧៣៣ មុនគ.ស. (២២៣១តារាងក្រ ១៦:៧-៩) ស្តេចអ៊ីស្រាអែល ដែលជាស្តេចយូដាបានត្រូវគេវាយប្រហារពីគ្រប់ទិសទី ព្រោះទ្រង់មិនបានចងសម្ព័ន្ធមិត្ត ដើម្បីទាស់នឹងសាសន៍អាសស៊ីរីឡើយ ដូច្នេះទ្រង់ក៏បានហៅស្តេច ទឹកឡាត-ពិលេស៊ី ទី៣ (ពេលខ្លះគេហៅថា ពូល) ដែលជាស្តេចអាសស៊ីរីឲ្យមកជួយគាត់។ សាសន៍អាសស៊ីរីបានវាយយកស្រុកជាម៉ាស ស្រុកកាលីឡេទាំងមូល និងស្រុកកាឡាត ដែលជាប់សាសន៍អ៊ីស្រាអែល។ សំណើរបស់ស្តេច អ៊ីស្រាអែល បានធ្វើឲ្យបង់តម្លៃយ៉ាងខ្ពស់៖ ស្តេចអាសស៊ីរី បានតម្កល់ឲ្យទ្រង់បង់សូយអាករយ៉ាងសម្បើម ហើយក៏បានយកពួកយូដាធ្វើជាទាសករទៀតផង។



៥-១៣. ការដួលរលំរបស់សាសន៍សាម៉ារី និងការដែលគេមកយកសាសន៍អ៊ីស្រាអែលទៅធ្វើជាឈ្មើយ ប្រមាណឆ្នាំ ៧២២ មុនគ.ស. (២២៣១តារាងក្រ ១៧:១-៤១) ពេលស្តេច ហូសា ដែលជាស្តេចសាសន៍អ៊ីស្រាអែលកំពុងសោយរាជ្យ ស្តេច សាលម៉ាណេស៊ី ដែលជាស្តេចអាសស៊ីរីបានមកវាយប្រហារសាសន៍អ៊ីស្រាអែល ហើយក៏បានយកពួកគេធ្វើជាទាសករ។ តែក្រោយមកស្តេច ហូសា បានក្បត់ស្តេចអាសស៊ីរីដោយមិនយកសូយអាករមកឲ្យទ្រង់ ហើយថែមទាំងសុំស្តេចអេស៊ីឲ្យមកជួយទ្រង់។ ការនោះបានបណ្តាលឲ្យស្តេចអាសស៊ីរីមកឡោមព័ទ្ធសាម៉ារីរហូតដល់វាដួលរលំ។ ស្តេចអាសស៊ីរីបានក្លាយជាអ្នកនិរទេសដល់ប្រទេសផ្សេងៗ ដែលឆ្ងាយពីស្រុកអ៊ីស្រាអែល រួមមានដូចជាស្រុកកូសាន និងស្រុកមេឌី ហើយស្តេចអាសស៊ីរីក៏បាននាំស្រ្តីទ្រង់ពីទីកន្លែងផ្សេងៗក្នុងនគរគាត់ឲ្យមករស់នៅស្រុកអ៊ីស្រាអែល ដើម្បីការពារកុំឲ្យមានការបះបោរទៀត។ នេះជាចំណុចសម្គាល់អំពីដំណាក់កាលនៃទីបញ្ចប់របស់នគរខាងជើងនៃសាសន៍អ៊ីស្រាអែល។ ការនេះបានបណ្តាលឲ្យសាសន៍អ៊ីស្រាអែលរៀបការជាមួយនឹងសាសន៍ដទៃដែលទើបនឹងមកនៅក្នុងទឹកដីពួកគេ ហើយការនេះបានបណ្តាលឲ្យមានទឹកដីសាសន៍សាម៉ារីក្នុងសម័យកាលព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មី។

យេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលស្តេច ហេសេគា (ប្រមាណអំឡុង ឆ្នាំ ៧១៦-៦៨៧ មុនគ.ស.)

គេបានហៅកំផែងថ្មីនៃទីក្រុងនៅផ្នែកខាងជើងបំផុតថា «កំផែង ធំទូលាយ» កំផែងនោះមានកម្រាស់ទទឹងប្រវែង ៦.៤ម.។ ស្តេច ហេសេគា បានប្រាប់ឲ្យគេបង្កើនជាច្រើន ហើយទ្រង់បានប្រើថ្មពី ផ្ទះទាំងនោះ ដើម្បីសាងសង់កំផែងនោះ (អេសាយ ២២:១០)។ កណ្តាគម្ពីរ នេហេមា ៣:៨, ១២:៣៨ មានរៀបរាប់អំពីកំផែង នេះ។ គេបានដឹកកាយរកឃើញកំផែងនេះនៅសល់ប្រវែង៦៤ ម. ដែលជាទីស្នាក់អាស្រ័យរបស់សាសន៍យូដា (Jewish Quarter Excavations) នៅទីក្រុងចាស់នៃយេរូសាឡឹម។

នេះជាលើកដំបូងក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រសាសន៍អ៊ីស្រាអែល ដែលកូនភ្នំខាងលិចបំផុតមានកំផែងការពារ។

ទ្វារជ្រុងកំផែង?

ទ្វារអេប្រាអ៊ីម?

ច្រកហ៊ីនណាំម

ទ្វារសំរាម

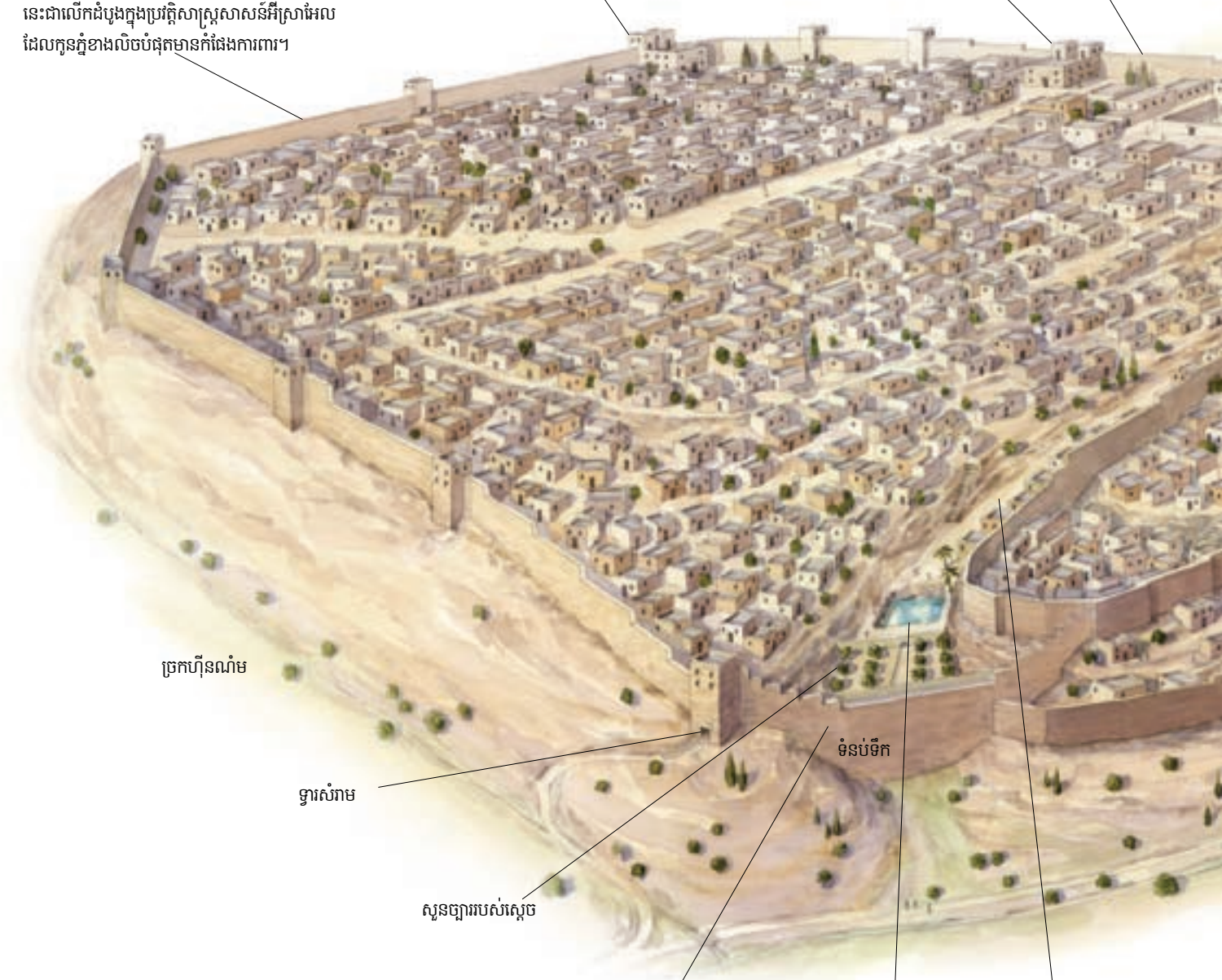
សួនច្បាររបស់ស្តេច

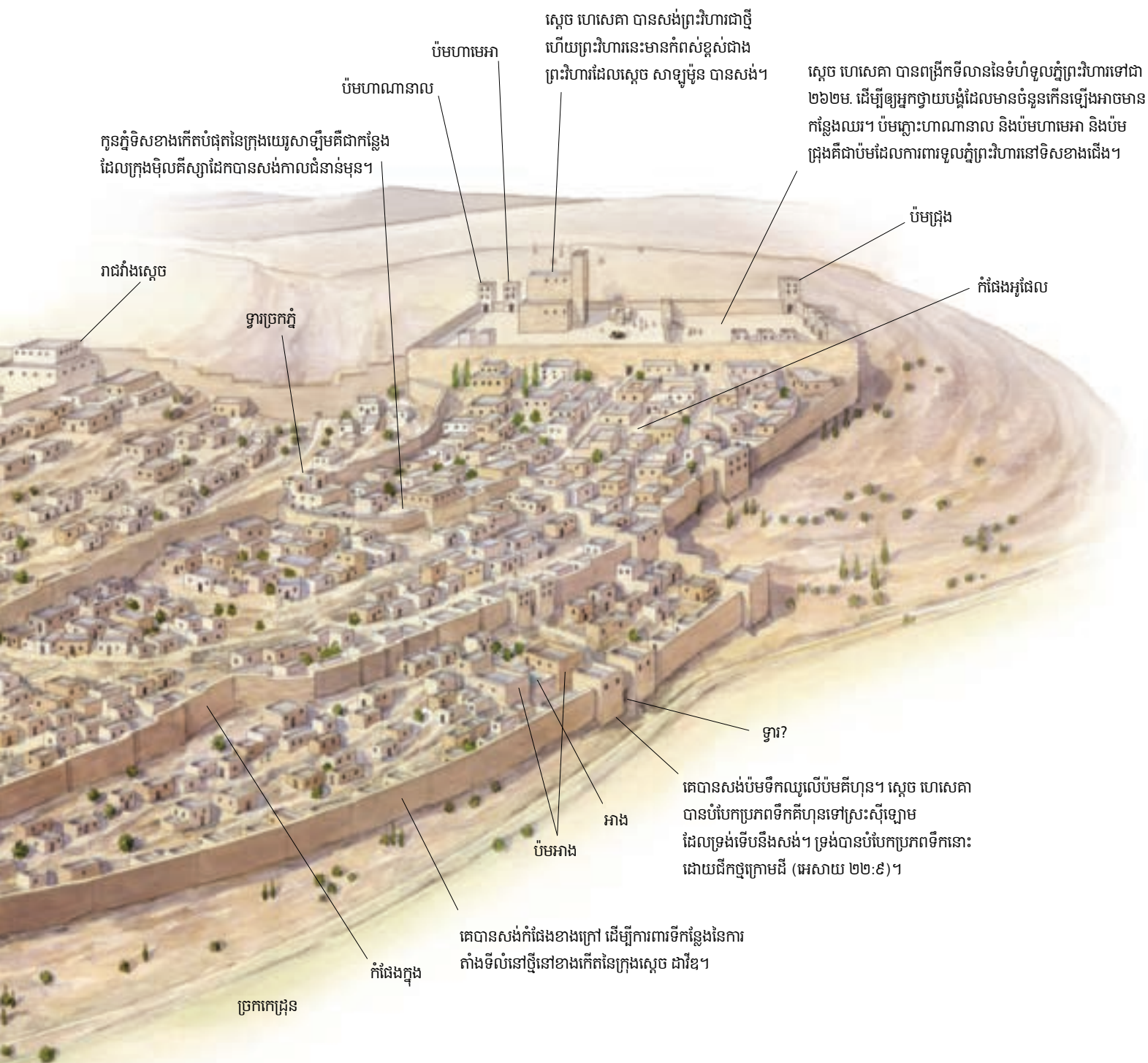
ទំនប់ទឹក

មានទំនប់ទឹកដ៏ធំមួយបិទច្រកកណ្តាល ដែលក្រោយមក លោក យ៉ូសែបហ្វីស (Josephus) បានហៅថា ច្រកច្រើនអ៊ីអូន (Tyropoeon)។ ទំនប់ទឹកនេះក៏ជាកំផែងខាងត្បូងនៃសួនច្បាររបស់ ស្តេចដែរ។ ស្រះស៊ីឡេមគឺជាប្រភពទឹកដ៏ងាយស្រួលមួយសម្រាប់ឲ្យ អស់អ្នកដែលនៅខាងលិចបំផុតចូលទៅយកទឹក។

ស្រះស៊ីឡេមគឺជាទឹកនៃមួយដី ងាយសម្រាប់ឲ្យអ្នកនៅទិសនៃកូនភ្នំ ខាងលិចយកទឹកប្រើប្រាស់។

ច្រកកណ្តាល







៥-១៦. សាសន៍អាសស៊ើរវាយប្រហារសាសន៍យូដានៅឆ្នាំ ៧០១ មុនគ.ស. (២៦ឆ្នាំការក្សត្រ ១៨:១៣-៣៧; ២៦ក្សត្រ ៣២:១-២៣) កាលស្តេច ហេសេគា កំពុងសោយរាជ្យ ស្តេច សានហេប៊ែ ដែលជាស្តេចអាសស៊ើរបានវាយប្រហារទីក្រុងមួយចំនួននៅដោយ ទឹកដីយូដាខាងលិច។ គាត់បានចាត់មេទ័ពឲ្យទៅឡោមព័ទ្ធក្នុង យេរូសាឡឹម ហើយឲ្យបញ្ចុះបញ្ចូលស្តេច ហេសេគា ឲ្យចុះចាញ់ និងគាត់។ ស្តេច ទារហាកា ដែលជាស្តេចសាសន៍អេដ្លីយ៉ូបាន ចេញមកពីស្រុកអេស៊ីរ ដើម្បីជួយគាំទ្រស្តេច ហេសេគា ប៉ុន្តែ មើលទៅគាត់ក៏បាជ័យដែរ។ ការឡោមព័ទ្ធក្នុងយេរូសាឡឹមបាន ហាជ័យ ពេលដែលទេវតាបស់ព្រះអម្ចាស់បានមកសម្លាប់ទ័ព អាសស៊ើរដែលមានចំនួន១៨៥,០០០ក្នុងរយៈពេលតែមួយយប់។ ស្តេច សានហេប៊ែ បានដកថយ ហើយត្រឡប់ទៅនិរតីវិញ ហើយ នៅទីនោះកូនរបស់គាត់បានសម្លាប់គាត់។

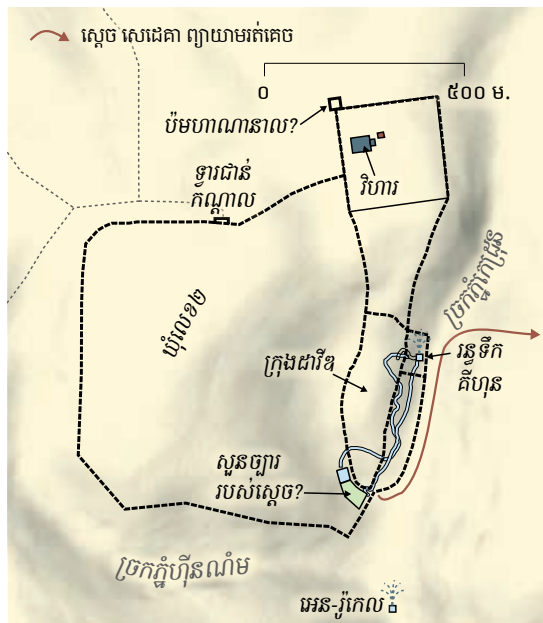


៥-១៧. ការធ្លាក់ចុះនៃនគរអាសស៊ើរអំឡុងឆ្នាំ ៦៦០-៦១៤ មុនគ.ស. (២៦ឆ្នាំការក្សត្រ ២៣:២៩-៣០; ២៦ក្សត្រ ៣៥:២០-២៤) ក្នុងឆ្នាំ ៦៦៤ មុនគ.ស. សាសន៍អាសស៊ើរបានឈានទៅដល់កម្រិត កំពូលនៃអំណាចរបស់ពួកគេ តែក្រោយនោះមក អំណាចរបស់ពួកគេក៏ចាប់ផ្តើមថយចុះ។ សាសន៍អេស៊ីរ អាសស៊ើរ និងសាសន៍បាប៊ីឡូន (ដោយមានជំនួយពីពួកសាសន៍អេដ្លី) ពួកគេក៏ចាប់ផ្តើមមាន អំណាច និងមានឯករាជ្យវិញ ហើយក៏ចាប់ផ្តើមផ្តួលរំលំអំណាចនៃសាសន៍អាសស៊ើរ។ ក្រុងនីនីវ ដែលជា រដ្ឋធានីរបស់សាសន៍អាសស៊ើរបានផ្តួលរំលំនៅឆ្នាំ ៦១២ មុនគ.ស. ហើយនគរពួកគេទាំងមូលក៏បានផ្តួល រំលំទាំងស្រុងនៅឆ្នាំ ៦០៥ មុនគ.ស.។



៥-១៨. ការដែលប្រជារាស្ត្ររំលែកទៅក្រុងជាម្ចាស់វិញក្រោមការសោយរាជ្យរបស់ ស្តេច យ៉ូស៊ីស និងការដែលគាត់ចេញទៅច្បាំងជាមួយនឹងស្តេច នេកា នៅឆ្នាំ ៦២៨-៦០៥ មុនគ.ស. (២៦ឆ្នាំការក្សត្រ ២២:១-២៣:៣០; ២៦ក្សត្រ ៣៤-៣៥) ក្នុងគ្រាដំបូងៗនៃការសោយរាជ្យរបស់ស្តេច យ៉ូស៊ីស ទ្រង់បានព្យាយាមបំបាត់ចោល នូវការថ្វាយបង្គំព្រះក្នុងក្លាយនៅស្រុកយូដា និងនៅក្នុងទឹកដីដែលពួកគេបានវាយយក ហើយទ្រង់ក៏បានព្យាយាមជួសជុលព្រះវិហារនៃព្រះជាម្ចាស់នៅក្នុងយេរូសាឡឹមសារ ឡើងវិញផងដែរ។ ស្របពេលជាមួយគ្នានោះដែរ ការធ្លាក់ចុះនៃអំណាចពួកអាសស៊ើរ បានបណ្តាលឲ្យទ្រង់បន្ថែមទឹកដីចូលនគរបស់ទ្រង់ដែរ។ ស្តេច យ៉ូស៊ីស ស្លាប់នៅ មេតដេ ពេលដែលទ្រង់ព្យាយាមរារាំងផ្លូវនេកា ទី២ នៃស្រុកអេស៊ីរកុំឲ្យទៅ កើតមីស ដើម្បីជួយពួកអាសស៊ើរ ដែលកំពុងទទួលការវាយប្រហារពីពួកបាប៊ីឡូន។

៥-២០. ភាពជាឈ្មួយនៅស្រុកបាប៊ីឡូននៅឆ្នាំ ៥៩៧, ៥៩៦, ៥៩២ មុនគ.ស. (២០៥១ តារាងក្រុម ២៥:១១-១២, ២០-២១; យេរេមា ៥២:២៨-៣០) តាមការពិនិត្យមើល មើលទៅស្តេច នេបូកេដ្ឋា ដូចជាបានមកចាប់សាសន៍យូដាបីដង ដើម្បីយកទៅធ្វើជាឈ្មួយនៅស្រុកបាប៊ីឡូន។ លើកដំបូងបានកើតឡើងនៅឆ្នាំ ៥៩៧ មុនគ.ស. ពេលដែលស្តេចយ៉ូយ៉ាគីន កំពុងសោយរាជ្យ។ កាលនោះស្តេចនេបូកេដ្ឋា បានមកឡោមព័ទ្ធក្រុងយេរូសាឡឹម ហើយបានយកទ្រព្យសម្បត្តិជាច្រើនចេញពីព្រះវិហារនិងរាជវាំង។ លើកទី២បានកើតឡើងនៅឆ្នាំ ៥៨៦ មុនគ.ស. ពេលដែលក្រុងយេរូសាឡឹមបានដួលរលំ កាលនោះជាពេលដែលគេបានលក់ផែនទាំងស្រុង ហើយក៏បានបំផ្លាញព្រះវិហារទាំងស្រុងផងដែរ។ លើកទី៣បានកើតឡើងនៅឆ្នាំ ៥៨២ មុនគ.ស. ពេលដែលស្តេច នេបូកេដ្ឋា អនុម័តអំណាចរបស់ទ្រង់នៅតំបន់ប៉ាឡេស្ទីនជាថ្មីម្តងទៀត។



៥-២១. ការដួលរលំនៃក្រុងយេរូសាឡឹមនៅឆ្នាំ ៥៨៦ មុនគ.ស. (២០៥១ តារាងក្រុម ២៤:១០-១៧; ២៥:១-២៦) ជាការដាក់ទោសលើស្តេច សេដេគា ព្រោះទ្រង់បានបះបោរ ស្តេច នេបូកេដ្ឋា បានមកវាយប្រហារក្រុងយេរូសាឡឹម។ ក្រោយពេលពួកបាប៊ីឡូនបានវាយបំបែកកំផែងនៅផ្នែកកណ្តាលនៃខ្លោងទ្វារ ស្តេច សេដេគា ឃើញថា អនាគតគាត់គឺនឹងត្រូវចប់ហើយ លើគាត់បន្តនៅក្នុងទីក្រុង ដូច្នេះគាត់ និងទាហានរបស់គាត់ក៏ព្យាយាមរត់គេចទាំងកណ្តាលយប់តាមចន្លោះទ្វាររវាងកំផែងពីរនៅទិសខាងត្បូងរៀងខាងកើតនាគ្រងទីក្រុង។ តែសាសន៍បាប៊ីឡូនបានដេញតាមគាត់ ហើយក៏បានចាប់គាត់នៅជិតក្រុងយេរីខូ រួចបានបញ្ជូនទៅរឹមឡា ដើម្បីដាក់ទោស។ បន្ទាប់មកស្តេច នេបូកេដ្ឋា ក៏បានបំផ្លាញកំផែងក្រុងយេរូសាឡឹម និងព្រះវិហារ ហើយក៏បានចាប់មនុស្សជាច្រើនយកធ្វើជាឈ្មួយនៅស្រុកបាប៊ីឡូន។



៥-២២. ស្តេច នេបូកេដ្ឋា វាយប្រហារសាសន៍យូដានៅឆ្នាំ ៥៩៧, ៥៩៦ មុនគ.ស. (២០៥១ តារាងក្រុម ២៤:១-១៧; ២៥:១-២១; ២៦:១-២១) ប្រមាណឆ្នាំចុងក្រោយនៃនគរយូដា គឺជាការវាយគ្នាដណ្តើមយកអំណាចរវាងសាសន៍អេស៊ីរី និងសាសន៍បាប៊ីឡូន ពួកគេជាអំណាចថ្មីដែលបានវាយបំបាក់អំណាចនគរអាស៊ីរី។ មិនយូរមិនឆាប់ ស្តេច នេបូកេដ្ឋា បានឈ្នះ ហើយទ្រង់ក៏គ្រប់គ្រងលើតំបន់យូដាសមុទ្រមេឌីទាំងមូល។ នៅពេលដែលស្តេច សេដេគា ជាសាសន៍បាប៊ីឡូនត្រូវបានអភិសេកជាស្តេចលើសាសន៍យូដា បានបះបោរ ការនោះបាននាំឲ្យស្តេចនេបូកេដ្ឋា មកឡោមព័ទ្ធក្រុងយេរូសាឡឹម ហើយក៏វាយយកទីក្រុងតែម្តង។ ស្តេច សេដេគា បានរត់គេចទៅទិសខាងកើត ប៉ុន្តែត្រូវបានគេចាប់បាននៅជិតក្រុងយេរីខូ ហើយគេក៏បាននាំទ្រង់ទៅរឹមឡា។

Map of Cambodia showing provinces and major cities. The map is color-coded: yellow for the west, green for the center, and brown for the east. Major cities are marked with black dots and labeled in Khmer. The map includes a scale bar at the bottom left (0 to 200 km) and a note at the bottom right about the border with Thailand.

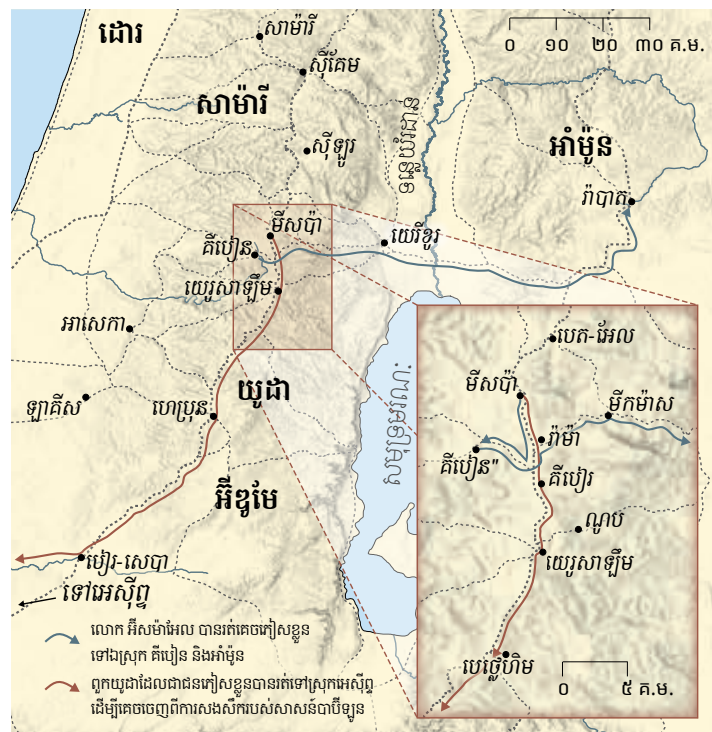
Provinces and Major Cities shown on the map:

- North:** ភ្នំពេញ (Phnom Penh), កំពង់ចាម (Kampong Cham), កំពង់ឆ្នាំង (Kampong Chhnang), កំពង់ធំ (Kampong Thom).
- West:** កំពត (Kampong Khet), កំពង់ស្ពឺ (Kampong Speu), កំពង់ឆ្នាំង (Kampong Chhnang), កំពង់ធំ (Kampong Thom).
- Center:** កំពង់ចាម (Kampong Cham), កំពង់ឆ្នាំង (Kampong Chhnang), កំពង់ធំ (Kampong Thom).
- East:** កំពង់ចាម (Kampong Cham), កំពង់ឆ្នាំង (Kampong Chhnang), កំពង់ធំ (Kampong Thom).

Scale: 0 ២០ ៤០ ៦០ គ.ម.

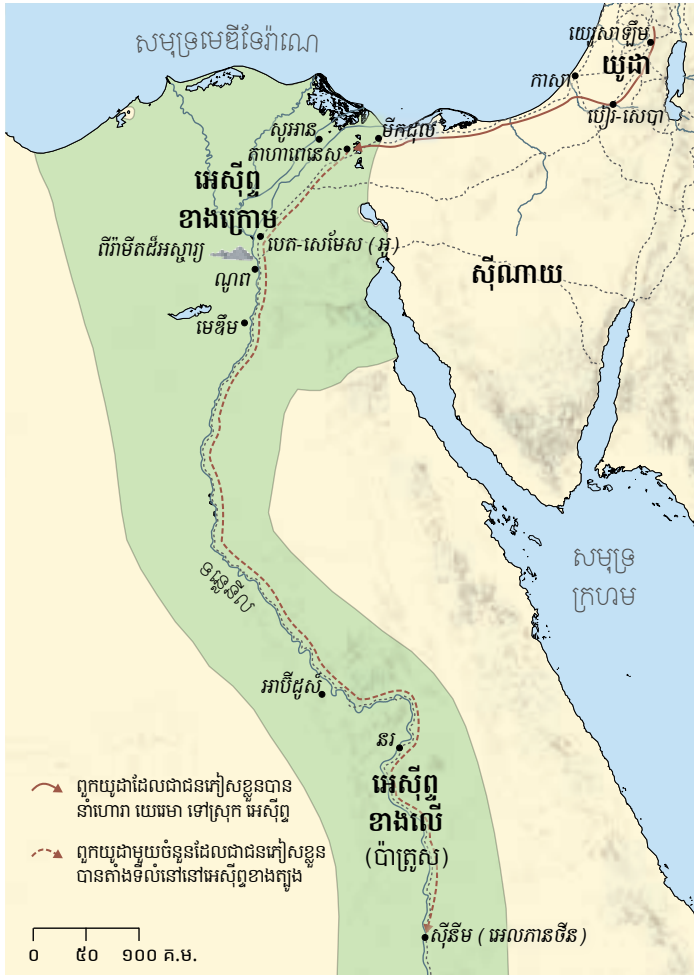
Note: (ទឹកដីកំពង់ចាមព្រំប្រទល់កម្ពុជា-ថៃ)

ទីក្រុងបាប៊ីឡូនបានឈានទៅដល់ចំណុចកំពូលរបស់ខ្លួនក្រោមការដឹកនាំរបស់ស្តេច
នេបូឡេសា ដែលបានសោយរាជ្យនៅអំឡុងឆ្នាំ ៦០៥-៥៦២ មុនគ.ស. ទ្រង់បានសង់ក្រុង
ទ្រង់យ៉ាងធំ ដែលពីមុនៗមិនដែលមានក្រុងណាធំដូចក្រុងទ្រង់លើផែនដីឡើយ។ ទន្លេអ៊ីប្រាត
ហូរកាត់ក្រុងនោះ ដែលនេះធ្វើឲ្យលំនៅដ៍ចាស់បំផុតនៃក្រុងនោះនៅទិសខាងកើតនៅច្រាំង
ទន្លេ។ នៅជុំវិញក្រុងនោះមានកំផែងដែលមានទ្វារការពារដែលមានឈ្មោះដូចព្រះផ្សេងៗរបស់
សាសន៍បាប៊ីឡូន។ ព្រះវិហារម៉ាដុគ (Marduk) ដែលមានប្រាំពីរជាន់ ហើយមានទ្រង់ទ្រាយ
ជាពីរដងធំជាងអេម៉េណាន់គី (Etemenanki) គឺនៅទិសឈរសាហ្គីលឡា (Esagila) នៅទិស
ខាងកើតនៃទន្លេអ៊ីប្រាត។ ចេញពីអេសាហ្គីលឡា ផ្លូវនៃក្បួនដង្ហែ (កំផែងនោះមានជុំជួរ
រលោងដែលតំណាងឲ្យសត្វសិង្ហ) នាំផ្លូវទៅទ្វារអិសតា (Ishtar)។ ក្រៅពីទ្វារអិសតា ក៏មាន
ប៉មាជណ៍ង់ដ៏ធំពីរទៀតដែរ។ មានស្ថានលើទន្លេអ៊ីប្រាត ដើម្បីឆ្លងទៅទិសខាងលិចនៃទីក្រុង។

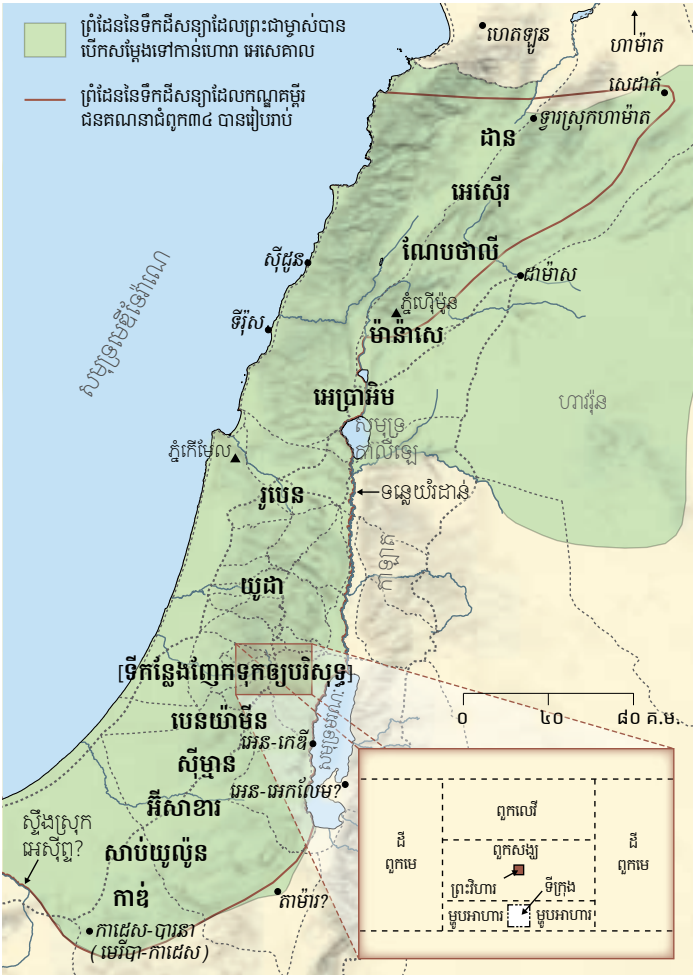


៦-២. ការធ្វើអត្ថបារកលើកេដាលានៅឆ្នាំ ៩៩៦ មុនគ.ស. (២៨ឆ្នាំរកាវក្សត្រ ២៩:២២-២៦;
យេរេមា ៤០-៤១) ក្រោយពីការដកសាសន៍យូដាស្ទើរទាំងអស់ លើកលែងតែអ្នកក្រីក្រ សាសន៍
បាប៊ីឡូនបានតែងតាំងរដ្ឋាភិបាលថ្មីនៅស្រុកមីសប៉ា ដោយលើកកេដាលាធ្វើជាអ្នកគ្រប់គ្រង។ ក្នុង
ចំណោមមេទ័ពរបស់ស្តេច កេដាលា មានលោក អ៊ីសម៉ាអែល ដែលជាពូជពង្សស្តេចខ្យែសាសន៍
យូដា។ ស្តេច ប្លាលីស ដែលជាស្តេចពួកអ៊ាម៉ូនបានចាក់រុកឲ្យលោក អ៊ីសម៉ាអែល ទៅសម្លាប់ស្តេច
កេដាលា នៅស្រុកមីសប៉ា។ បន្ទាប់មក លោក អ៊ីសម៉ាអែល ក៏បានសម្លាប់អ្នកធ្វើធម្មយាត្រានៅស្រុក
ស៊ីតែម ស្រុកស៊ីឡូ និងស្រុកសាម៉ា ហើយក៏បានចាប់មនុស្សមួយចំនួនយកធ្វើជាឈ្មើនៅគីរៀន។
មានអ្នកដឹកនាំម្នាក់ទៀតឈ្មោះ យ៉ូហានាន បានដេញតាមលោក អ៊ីសម៉ាអែល នៅស្រុកគីរៀន
ហើយបានដោះលែងពួកឈ្មើ ប៉ុន្តែលោក អ៊ីសម៉ាអែល បានរត់គេចភៀសខ្លួនទៅជាស្រុកអ៊ាម៉ូន។
ដោយមានការភ័យខ្លាចថា តើសាសន៍បាប៊ីឡូននឹងធ្វើអ្វីអាក្រក់ដាក់ពួកគេ ដើម្បីសងសឹកការសម្លាប់
ស្តេច កេដាលា ពួកឈ្មើជាច្រើនដែលបានទទួលសេរីភាពបានភៀសខ្លួនរត់ទៅស្រុកអេស៊ីធី។





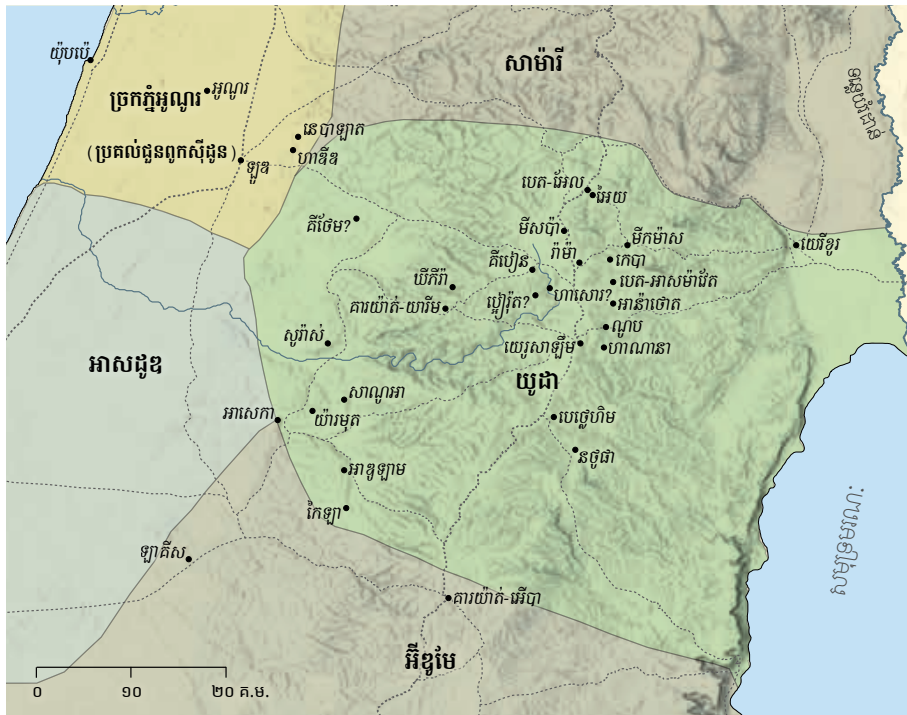
៦-៣. ហោរា យេរេមា ទាយទាន់និងសាសន៍អេស៊ីដ ប្រមាណឆ្នាំ ៥៩៦ មុនគ.ស. (យេរេមា ៨៦:១-២៥) មានត្រូវសាងជាច្រើនដែលជាអ្នកដឹកនាំនៅសាសន៍យ៉ាដ តែត្រូវបានគេវាយឈ្នះ ពួកគេបានសម្រេចចិត្តតែងតាំងសាសន៍នៅស្រុកអេស៊ីដ ដើម្បីគេចពីកំហឹងរបស់សាសន៍បាប៊ីឡូន ដោយសារការធ្វើឃាតស្ដេច កេដាលា។ ទោះបីហោរា យេរេមា បានហាមពួកគេមិនឲ្យធ្វើដូច នោះក៏ដោយ ក៏គេនៅបង្ខំឲ្យគាត់ទៅតាមការពេញនិយមនៅស្រុកអេស៊ីដជាមួយពួកគេដែរ។ នៅទី នោះគាត់បានទាយទាន់និងសាសន៍អេស៊ីដ និងសាសន៍យ៉ាដដែលបានរត់គេចទៅទីនោះដែរ។ បុរាណវិទូបានរកឃើញភស្តុតាងដែលបង្ហាញថា មានសាសន៍យ៉ាដជាច្រើនបានរៀនសូត្រទៅ ស្រុកអេស៊ីដ រហូតដល់អេលេផង់ទីន (Elephantine) នៅកន្លែងទឹកជ្រោះនៃទន្លេនីល។



៦-៤. ការបើកសម្តែង (សូប៊ិន) របស់ហោរា អេសេគាល ទាក់ទងនឹងព្រំដែនថ្មីរបស់សាសន៍ អ៊ីស្រាអែល ប្រមាណឆ្នាំ ៥៧១ មុនគ.ស. (អេសេគាល ៤៧:១៣-២៣) ការបើកសម្តែង (សូប៊ិន) ចុងក្រោយបង្អស់របស់ហោរាអេសេគាល គឺទាក់ទងនឹងព្រំដែនរបស់សាសន៍អ៊ីស្រាអែល ដែលព្រះជាម្ចាស់បានស្តារឡើងវិញ ហើយក៏មានការចែកប្លង់ដីដល់ពូជអ៊ីស្រាអែល និងព្រះវិហារដែរ។ ជាជាងលើកយកព្រំដែនតាមប្រពៃណីដែលសាសន៍អ៊ីស្រាអែលធ្លាប់កាន់កាប់ ដែលរួមមាន កាឡាតនៅទិសខាងកើតនៃទន្លេយ៉ាដាន ហើយក៏មិនមានទីស្រីដែលនៅទិសខាងជើង ហោរា អេសេគាល បែបជាលើកឡើងអំពីព្រំដែនដែលមានពណ៌នាក្នុងកណ្តុកម្ពីរផែនទីព្រះគម្ពីរ។ ការបើកសម្តែងរបស់ហោរា អេសេគាល ក៏បានឈានចេញពីការចែកប្លង់បែបប្រពៃណីត្រង់ថា ការ ចែកប្លង់ក្នុងចំណោមពូជអ៊ីស្រាអែលបែបជាខ្សែដកព្រំដែនពីជើងទៅត្បូង។

៦-៥. នគរសាសន៍ព័ស៊ី ប្រមាណឆ្នាំ ៤៥៩ មុនគ.ស. នៅ ឆ្នាំ ៤៥៩ មុនគ.ស. ក្រោមការដឹកនាំស្តេច ស៊ីរីស ដ៏អស្ចារ្យ សាសន៍ព័ស៊ីបានវាយប្រហារឈ្នះសាសន៍បាប៊ីឡូន ហើយ ក៏បានយកទឹកដីក្នុងនគររបស់ពួកគេ ដែលរួមមានទឹកដីរបស់ សាសន៍អ៊ីស្រាអែល និងសាសន៍យ៉ាដ (សាសន៍បាប៊ីឡូនហៅ ទឹកដីនោះថា «នៅខាងនាយទន្លេ»)។ មួយឆ្នាំក្រោយមកស្តេច ស៊ីរីស បានអនុញ្ញាតឲ្យពួកយ៉ាដត្រឡប់ទៅស្រុកខ្លួនវិញក្រោម ការដឹកនាំរបស់លោក ស្តេចបាប៊ីល ហើយពួកគេក៏បានសង់ព្រះ វិហារឡើងវិញដែរ។ ប្រមាណឆ្នាំក្រោយមកនៅ ៤៥៥ មុនគ.ស. សាសន៍យ៉ាដដែលជាឈ្លើយមួយក្រុមទៀតបានត្រឡប់ទៅមួយ ម្តងទៀតក្រោមការដឹកនាំរបស់ហោរា អេសេគាល។

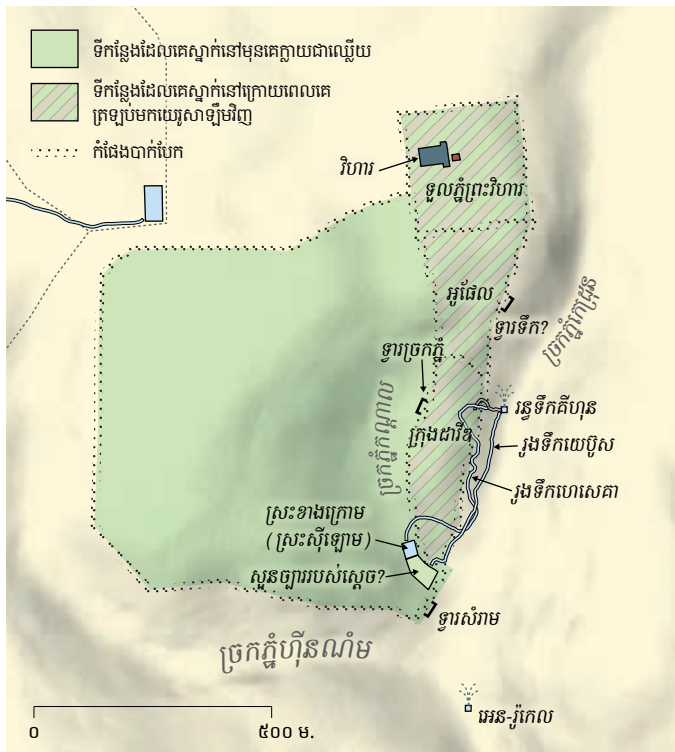




ព្រះវិហារដែលលោក ស្សីបាបិល បានសង់ ការសង់ព្រះវិហារ ឡើងវិញបានកើតឡើងពីមួយដំណាក់កាលទៅមួយដំណាក់ កាល (ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៥៣៦-៥១៦ មុនគ.ស.)។ ដំណាក់ កាលទី១ ពួកគេបានស្ថាបនាអោយឡើងវិញ ដើម្បីអាចនឹង ប្រារព្ធពិធីយញ្ញបូជា (អែសវ៉ា ៣:២-៣)។ ដំណាក់កាល ទី២ គឺការចាក់គ្រឹះ។ ការនោះបានបណ្តាលឲ្យពួកវាស្រុះ អារម្មណ៍ខុសៗគ្នា។ មានអ្នកខ្លះមានភាពត្រេកអរដែលឃើញ ថា ការចាក់គ្រឹះបានសម្រេចជាស្ថាពរ តែអ្នកខ្លះទៀតមានការ ខូចចិត្ត ជាពិសេសពួកសង្ឃចាស់ៗ ពួកគេមានអារម្មណ៍បែប នោះ ទំនងមកពីពួកគេឃើញថា ព្រះវិហារមួយនេះចាញ់ឆ្ងាយ ពីព្រះវិហារចាស់ណាស់។ ដោយសារតែមានការជំទាស់ពីអស់ អ្នកដែលនៅតំបន់នោះ ហើយសាសន៍យូដាមិនសូវនឹងមាន ចិត្តចង់សង់ព្រះវិហារទៀត ដូច្នេះពួកគេចំណាយពេល២០ ឆ្នាំក្នុងការបញ្ចប់ការសាងសង់ព្រះវិហារឡើងវិញ។ ទាក់ទង នឹងស្ថាបត្យកម្មនេះ ព្រះគម្ពីរគ្រាន់តែប្រាប់យើងអំពីរង្វាស់ ប៉ុណ្ណោះ៖ កំពស់ និងទទឹង២៧ម. (អែសវ៉ា ៦:៣)។

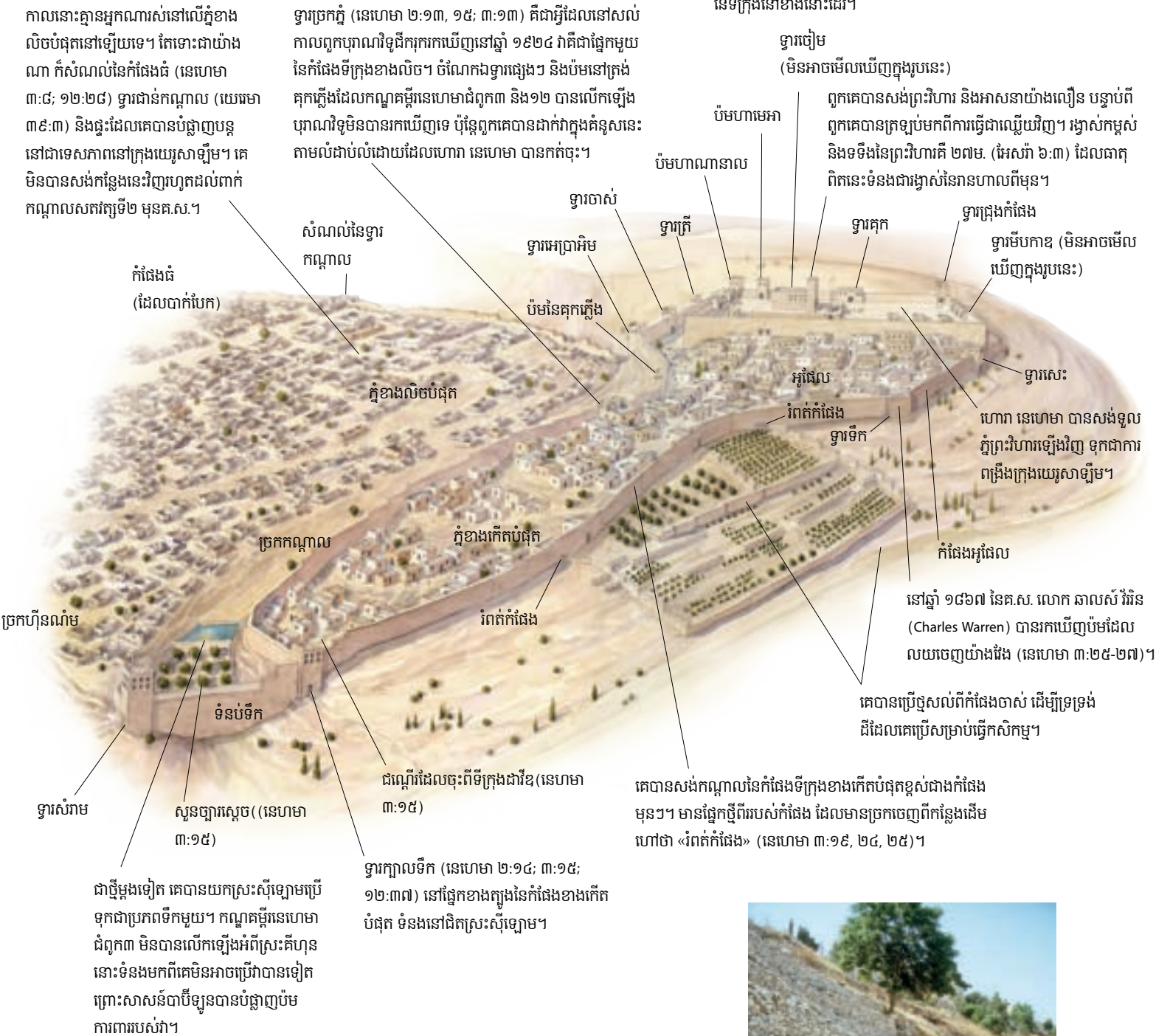


៦-៦. សាសន៍យូដាក្រោមអាណានិគមសាសន៍ពែស៊ី ៥៣៩-៣២៣ មុនគ.ស. (អែសវ៉ា ២:១-៣៤; នេហេមា ៣:១-៣២; ៧:៦- ៣៨; ១១:២០-២៦) ក្រោមអាណានិគមសាសន៍ពែស៊ី ទឹកដីសាសន៍អ៊ីស្រាអែល (ឥឡូវហៅថា សាម៉ាវី) និងសាសន៍យូដា គឺ ត្រូវបានរាប់ជាខេត្តតូចៗក្នុងចំណោមខេត្តដែលនៅខាងនាយទន្លេ។ មើលទៅពួកអដ្ឋមហាគម្ពីរដូចជាបានយកទឹកដីពួកយូដានៅ ក្នុងព្រំប្រទល់ខាងត្បូង បន្ទាប់ពីយេរូសាឡឹមបានដួលរលំពេលសាសន៍បាប៊ីឡូនមកវាយប្រហារ ហើយទឹកដីនោះត្រូវបានគេហៅ ថាជាទឹកដីពួកអដ្ឋម។ ព្រំប្រទល់ខ័ណ្ឌទាំងនេះនៅបែបនោះ ឬក៏ប្រហែលគ្រាន់តែមានការផ្លាស់ប្តូរតែបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះក្រោម សម័យកាលនៃអាណានិគមសាសន៍ពែស៊ី។ ពួកសាសន៍យូដាដែលបានត្រឡប់មកវិញភាគច្រើនពួកគេតាំងទីលំនៅនៅស្រុក យូដាតែម្តង ប៉ុន្តែក៏មានអ្នកខ្លះបានទៅរស់នៅស្រុកវាលនៃអូណូរ និងស្រុកអដ្ឋមដែរ។



៦-៧. ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលលោក ស្សីបាបិល អំឡុងឆ្នាំ ៥៣៩-៥១៥ មុនគ.ស. (អែសវ៉ា ៣-៤) ក្នុងចំណោមកិច្ចការចម្បងមួយរបស់ពួកឈ្មើយដែលត្រឡប់ទៅស្រុក វិញគឺ ការសង់អោយឡើងវិញ។ ពេលគេបានទៅដល់ ពួកគេបានសង់អោយឡើងវិញ ហើយក៏បានដុតយញ្ញបូជាទាំងឡាយនៅទីនោះ។ ប្រមាណជាមួយឆ្នាំក្រោយមក ពួកគេក៏ បានចាក់គ្រឹះព្រះវិហារ ប៉ុន្តែអ្នកដឹកនាំនៅតំបន់នោះបានជំទាស់រវាងមិនឲ្យពួកគេបញ្ចប់ការសង់ ព្រះវិហារអស់រយៈពេល២០ឆ្នាំ។ តែនៅចុងឆ្នាំ ៥១៦ មុនគ.ស. ក្រោមការសាយភាយផ្សារបស់ស្តេច ដាវីយ៉ុស ពួកគេបានបញ្ចប់ការសង់ព្រះវិហារជាស្ថាពរ។ ប៉ុន្តែ កំផែងក្រុងមិនទាន់បានសាងសង់ ឡើងវិញរហូតអស់រយៈពេល៧០ឆ្នាំ ទើបសាងសង់ឡើងវិញដែលដឹកនាំដោយហោរា នេហេមា។

ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាលហោរា នេហេមា (ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៤៤៤-៤២០? មុនគ.ស.)



៦-១. ប្រព័ន្ធនៃកំផែងហោរា នេហេមា នៅក្នុងយេរូសាឡឹម

៧. សម័យកាលអំឡុងឆ្នាំនៃសញ្ញាចាស់ និងសញ្ញាថ្មី



៧-១. នគរអាឡិកហ្សានឌើរ (Alexander) និងអស់អ្នកដែលទទួលដំណែងក្រោយៗគាត់ ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៣៣៥-៣០៣ មុនគ.ស. ការដែលអាឡិកហ្សានឌើរដឹកនាំក្រុងឡើង សោយរាជ្យជាស្ដេចនៅនគរម៉ាសេដូន (នៅ ក្រិកខាងជើងបំផុត) គឺជាពេលវេលានៃការ កត់ពិចណ្ឌចបញ្ចប់នៃចក្រភពព័ស៊ី។ ក្រោយ ពេលដែលទីក្រុង-ខេត្តផ្សេងៗនៅក្រិកបាន ផ្តល់កក្កដា និងភាពស្មោះត្រង់ដល់គាត់ ហើយបូករួមនឹងភាពខ្លាំងក្លារបស់គាត់ ដូច្នេះ នៅពេលដែលលោក អាឡិកហ្សានឌើរ ទៅ ច្បាំង ការនោះបានជួយគាត់ក្នុងការវាយយក (ជាលំដាប់លំដោយ) ទឹកដីដែលធ្លាប់ជា កម្មសិទ្ធិរបស់សាសន៍ព័ស៊ី ក្នុងរយៈពេលតែ ១២ឆ្នាំ។ មិនយូរប៉ុន្មានក្រោយនោះមក គាត់ក៏ បានស្លាប់ក្នុងអាយុ៣៣ឆ្នាំនៅស្រុកបាប៊ីឡូន (ឆ្នាំ៣២៣ មុនគ.ស.)។ ទឹកដីដែលគាត់បាន វាយយកក៏ត្រូវបានបែងចែកគ្នាក្នុងចំណោម មេទ័ពរបស់គាត់ ហើយពួកគេតែងតែឈ្លាន ដណ្ដើមអំណាចគ្នាឥតឈប់ឈរ។ ពួកគេ បានធ្វើបែបនេះរហូតសល់ដីដូចដែលមាន បង្ហាញក្នុងរូបភាពនេះ (ប្រមាណឆ្នាំ ៣០៣ មុនគ.ស.)។



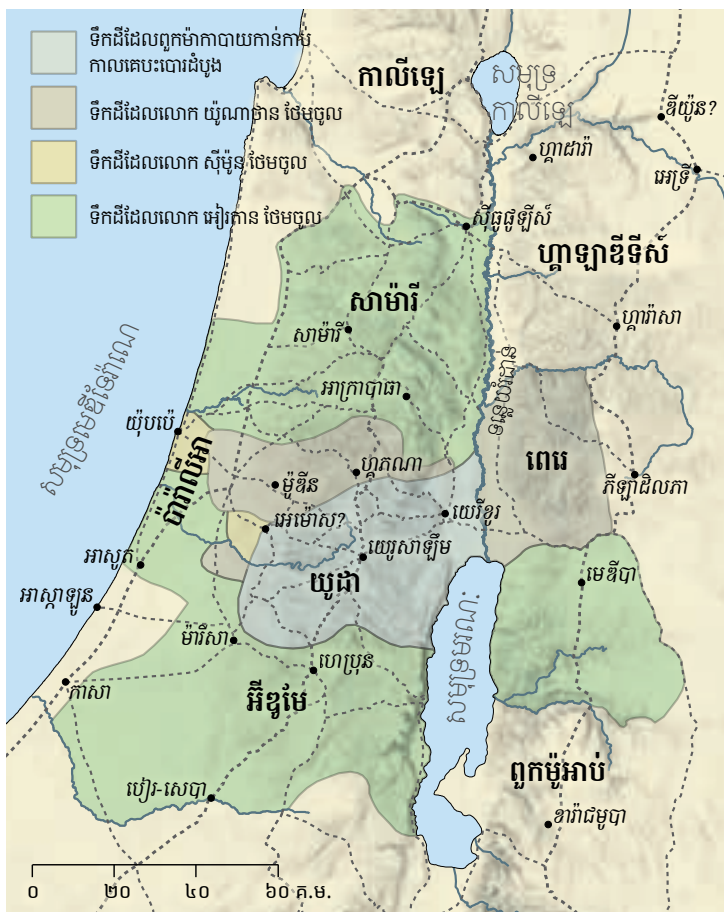
៧-២. នគរផូលឡិមី និងនគរសេលេស៊ី (នៅដើម) ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៣២៣- ១៩៩ មុនគ.ស. លោក ផូលឡិមី និង លោក សេលេស៊ី លោកទាំងពីរនេះគឺ ជាមេទ័ពដ៏ឆ្លើយតបទទួលដំណែង ក្រោយលោក អាឡិកហ្សានឌើរ ពួកគាត់ បន្តពង្រីកទឹកដីដែលមេទ័ពផ្សេងៗរបស់ លោក អាឡិកហ្សានឌើរ ហើយពួកគាត់ តែងតែប្រឈមមុខនឹងគ្នាក្នុងការដណ្ដើម យកទឹកដីនៅឈូងសមុទ្រទិសខាងកើត បំផុតនៃសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ បូករួមទាំង ដីគោកដែលក្រោយមកគេបានហៅថា ប៉ាឡេស្ទីន។



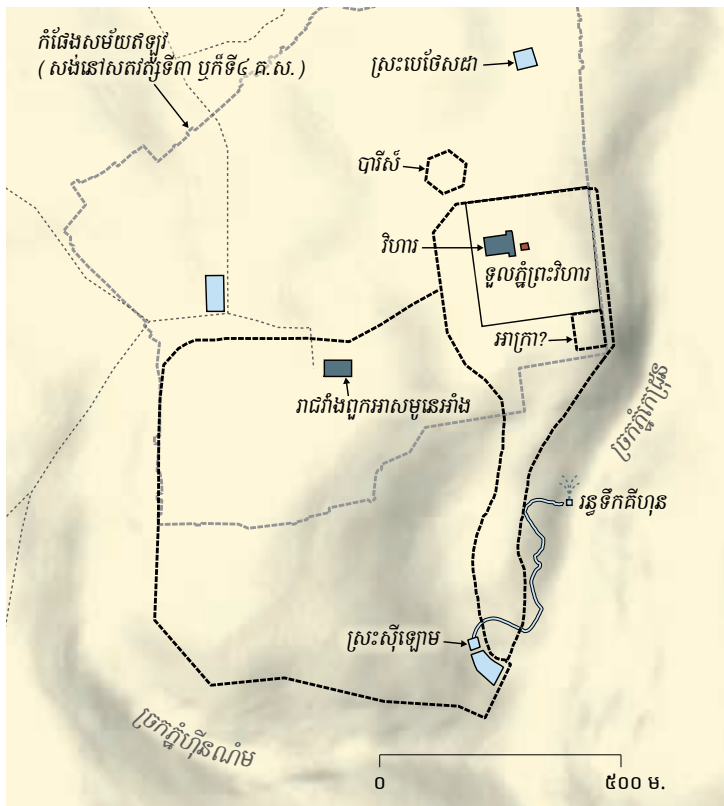
៧-៣. នគរផ្តួលឡើង និងនគរសេលេស៊ី (នៅចុង) ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ១៩៩-១៣៣ មុនគ.ស. នៅសតវត្សទី២ មុនគ.ស. នគរសេលេស៊ីចាប់ផ្តើមបាត់បង់អំណាចក្នុងការគ្រប់គ្រងទឹកដីខ្លួន ហើយអាណាចក្ររួមចាប់ផ្តើមកាន់កាប់អំណាចនៅជុំវិញសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេយ៉ាងហ័ស។ ដើម្បីព្យាយាមបង្កើតការឃ្លានក្នុងនគរបស់គាត់ ក៏ដូចជាការពារខ្លួនពីសម្ពាធជុំវិញ លោក អន់ទីយូគូស ទី៤ អេពីផាន់ (Antiochus IV Epiphanes) បានដាក់ច្បាប់មួយយ៉ាងតឹងរ៉ឹងថា ទឹកដីដែលគាត់ត្រូវតែរៀនកាសាត្រិក និងគ្រាប់តាមប្រពៃណីសាសនិក្រិក ដែលមានទាំងទឹកដីសាសន៍ អ៊ីស្រាអែលផងដែរ។ សាសន៍យូដាច្រើនស្អប់ច្បាប់នេះ ដែលសូម្បីតែគ្រួសារម៉ាកាបាយ (Maccabees) (ដែលពេលខ្លះគេហៅថា អាសមូនេអាំង (Hasmonean)) ហើយនៅឆ្នាំ ១៦៧ មុនគ.ស. ពូជគាត់បានដឹកនាំការបះបោរ ហើយបានបង្កើតនគរឯករាជ្យមួយសម្រាប់សាសន៍អ៊ីស្រាអែល។



៧-៤. ការចាប់ផ្តើមដំបូងនៃការបះបោរបស់ពួកម៉ាកាបាយ ឆ្នាំ ១៦៧-១៦៦ មុនគ.ស. ដើម្បីបង្កើតឲ្យមាន ការឃ្លាន និងការពង្រឹងទឹកដីដែលខុសៗគ្នាច្រើនក្នុងនគរដ៏ធំរបស់ខ្លួន លោក សេលេស៊ី អន់ទីយូគូស ទី៤ បានចេញច្បាប់មួយដែលតម្រូវឲ្យគ្រប់គ្នារៀនកាសាត្រិក និងប្រពៃណីនៃការរស់នៅដូចសាសនិក្រិក។ គាត់ ហាមសាសន៍យូដាមិនឲ្យប្រារព្ធសាសនារបស់ខ្លួន ហើយថែមទាំងកែប្រែវិហារនៅក្រុងយេរូសាឡឹមឲ្យទៅជា ព្រះវិហារសម្រាប់ព្រះសេយ្យសដែលជាព្រះរបស់សាសនិក្រិក។ គាត់តម្រូវឲ្យសាសន៍យូដាគ្រប់គ្នាធ្វើយញ្ញបូជា ដល់ព្រះក្លែងក្លាយតាមភូមិភាគប៉ងៀងៗខ្លួន ដើម្បីបង្ហាញកិត្តិភាពចំពោះអន់ទីយូគូស និងច្បាប់របស់ពួកគាត់។ នៅស្រុកម៉ូឌីន (Modiin) មានសង្ឃម្នាក់ឈ្មោះ ម៉ាថាធីយ៉ាស (Mattathias) និងកូនរបស់គាត់មិនព្រម ចុះចូលក្នុងការធ្វើយញ្ញបូជាឲ្យព្រះក្លែងក្លាយ ហើយថែមទាំងសម្លាប់សេលេស៊ីដែលជាមន្ត្រីម្នាក់នៅទីនោះ ហើយមន្ត្រីនោះជាអ្នកមើលខុសត្រូវក្នុងការប្រារព្ធនានាទាំងនោះ។ បន្ទាប់ពីនោះ ម៉ាថាធីយ៉ាស និងកូនរបស់ គាត់ក៏បានរត់គេចទៅកាន់តំបន់ភ្នំហ្គុហ្គណា (Gophna) ហើយក៏មានអ្នកស្រុកជាច្រើនបានចូលរួមនឹងគាត់។ មេទ័ព សេលេស៊ី ម្នាក់ដែលមានឈ្មោះថា អប៉ូឡូនីយ៉ូស (Apollonius) បានធ្វើដំណើរចេញពីសាម៉ារី ដើម្បី ទៅកំទេចពួកបះបោរចោល ប៉ុន្តែពួកបះបោរដែលឥឡូវនេះដឹកនាំដោយលោក យ៉ូដាស ម៉ាកាបាយ (Judas Mattathias) ដែលជាកូនរបស់លោក ម៉ាថាធីយ៉ាស បានវាយប្រហារពួកគាត់វិញ ហើយថែមទាំងបានសម្លាប់ អប៉ូឡូនីយ៉ូសផ្ទាល់ទៀតផង។ ក្រោយមក មេទ័ព សេលេស៊ី ម្នាក់ទៀតដែលមានឈ្មោះថា សេរ៉ូន (Seron) បានធ្វើដំណើរទៅក្រុងយេរូសាឡឹម ដើម្បីទៅសង្គ្រោះសាសន៍យូដាដែលគាំទ្រប្រពៃណីក្រិក ប៉ុន្តែទ័ពរបស់ លោក យ៉ូដាស បានកំទេចពួកគេខណៈពេលដែលពួកគេកំពុងធ្វើដំណើរឡើងច្រកបេត-ហ្ស័ន ដែលជាផ្លូវដ៏ ចោកមួយ។



៧-៥. សាសន៍អ៊ីស្រាអែល ក្រោមការគ្រប់គ្រង (នៅដើម) ពួកម៉ាកាបាយនៅឆ្នាំ ១៦៧-១០៤ មុនគ.ស. ជាលទ្ធផលនៃចម្បាំងជាច្រើន ពួកម៉ាកាបាយបានបង្កើតនគរថ្មីសម្រាប់ សាសន៍អ៊ីស្រាអែល។ នគរនេះរួមមានទឹកដី ជាជាក់លាក់តែតំបន់សាសន៍យូដាដ៏តូចមួយ ប៉ុណ្ណោះក្រោមការដឹកនាំលោក យ៉ូដាស។ ប៉ុន្តែ លោក យ៉ូណាថាន និងលោក ស៊ីម៉ូន បានពង្រីក ទឹកដីនោះឲ្យមានរួមទាំងកេរ៉ា (Perea) និងផ្នែក មួយដែលនៅជិតស្រុកយូដា។ លោក អៀរកាន (Hyrcanus) ដែលជាកូនរបស់លោក ស៊ីម៉ូន បានពង្រីកទឹកដីសាសន៍អ៊ីស្រាអែលលើសពី ហ្វីនីស្ទីយ៉ា ដោយបន្ថែមស្រុកសាម៉ារីទាំងមូល ស្រុកអ៊ីឌូម៉ែ និងទឹកដីនៅទិសខាងកើតនៃសមុទ្រ មេណា។



៧-៦. ក្រុងយេរូសាឡឹមនៅសម័យកាល ពួកម៉ាកាបាយ ប្រមាណឆ្នាំ ១២០ មុនគ.ស. បន្ទាប់ពីពេលដែលពួកម៉ាកាបាយ បានកាន់កាប់ភាគធំនៃក្រុងយេរូសាឡឹម ពួកគេ ក៏បានពង្រីកកំផែងទីក្រុងរហូតដល់កូនភ្នំខាង លិចបំផុត ដូចនៅសម័យកាលស្តេច ហេសេត។ អៀរកាន ទី១ ក៏បានសង់រាជវាំងដែលជាទីមាំមួន ដែលមានឈ្មោះថា បារីស (Baris) នៅទិសខាង ជើងឆៀងខាងលិចនៃជួរទួលភ្នំព្រះវិហារ។ ប៉ុន្តែ ពួកមេដឹកនាំសេលេស៊ីនៅបន្តកាន់កាប់ភាគមួយ ចំនួននៃក្រុងយេរូសាឡឹម តាមរយៈការដាក់ទ័ព ទាហាននៅតំបន់អាគ្នេយ៍ដែលជាទីមាំមួននៅទិស ខាងជើងនៅចុងនៃជួរទួលភ្នំព្រះវិហារ។ ពីពេល មួយទៅពេលមួយម្តងហើយម្តងទៀត ទ័ពនោះ តែងតែទៅលួចប្លន់ព្រះវិហារ និងធ្វើបាបសាសន៍ យូដានៅទីនោះ។

៧-៧. សាសន៍អ៊ីស្រាអែលក្រោម
ការគ្រប់គ្រង (នៅក្រោយ) ពួក
ម៉ាកាបាយនៅឆ្នាំ ១០៤-៦៣

មុនគ.ស.

អ្នកដឹកនាំក្រោយៗបានបន្តពង្រីក
ទឹកដីដែលអ្នកដឹកនាំមុនៗបានពង្រីក
ពួកគេបានថែម ស្រុកកាឡាលី ស្រុក
កាឡាត ស្រុកហ្គាលឡាននីទីស
តំបន់នៃសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ និង
តំបន់នៅទិសខាងត្បូងបំផុតនៃ
សមុទ្រក្រហម។ ទឹកដីនៅសម័យនេះ
ដែលពួកម៉ាកាបាយបានគ្រប់គ្រង គឺ
ទំនងស្មើនឹងទឹកដីដែលយ៉ូស៊ីបាន
ចែកឲ្យពូជអំបូរទាំង១២ (យ៉ូស៊ី
១៣:៦-២១:៤៥)។ ខណៈពេលដែល
ពួកម៉ាកាបាយកាន់តែមានអំណាច
និងទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនជាងមុន ពួកគេ
ហាក់បីដូចជាលែងខ្វល់ពីអ្វីៗដែល
ទាក់ទងនឹងសាសនា ហើយក៏ចាប់
ផ្តើមទទួលយកវប្បធម៌របស់
ពួកហេលេន។



៨. សម័យកាលព្រះគម្ពីរក្នុងសម័យព្រះគ្រីស្ទ

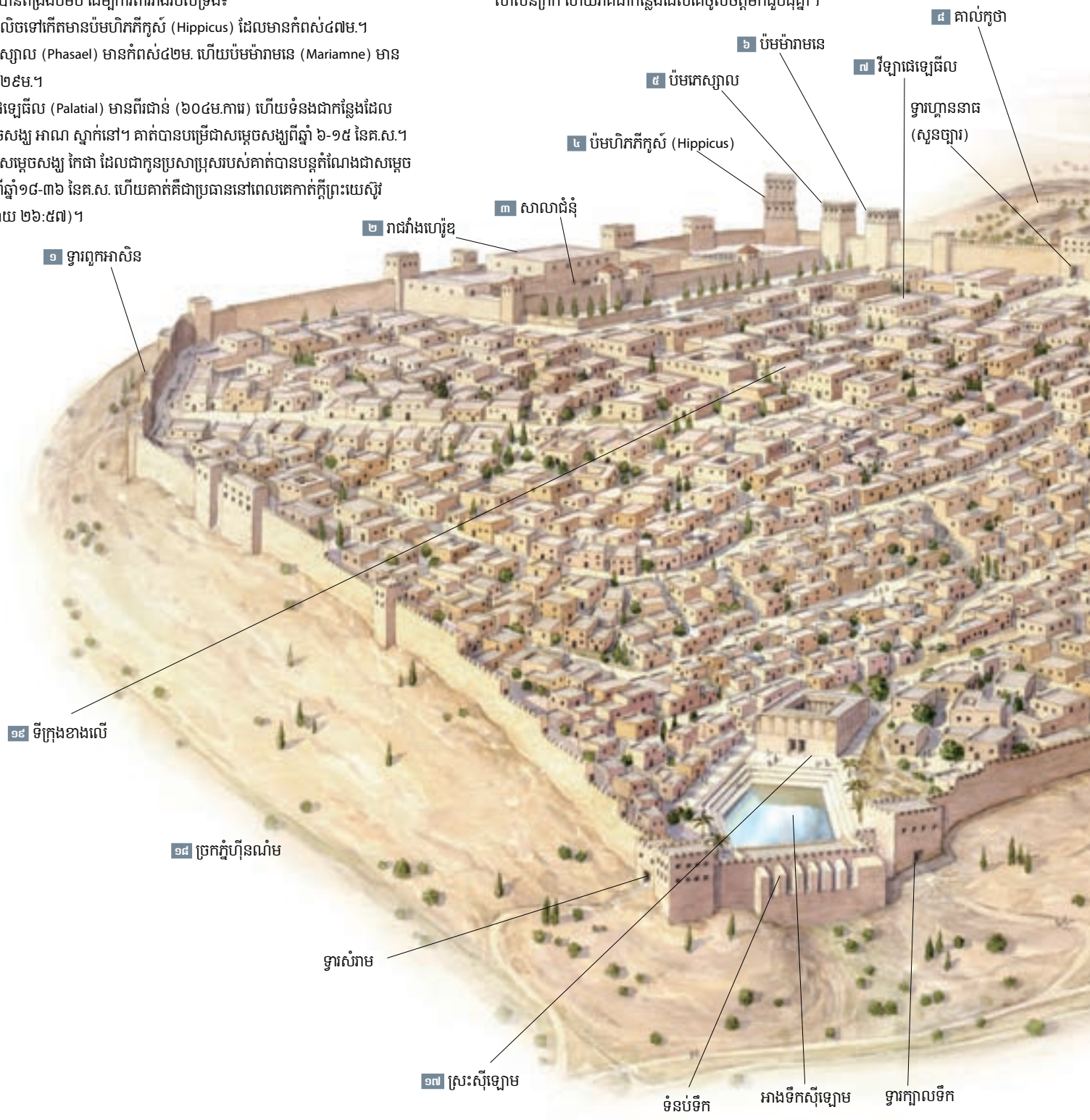


៨-១. ការងើបឡើងនៃអាណាចក្ររ៉ូម ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ២៦៤ មុនគ.ស. ដល់ ១១៧ នៃគ.ស. ពីដំបូង រ៉ូម គឺគ្រាន់តែជាទីក្រុង-រដ្ឋដ៏តូចហើយ សាមញ្ញមួយប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែក្រោយមក វាបានក្លាយជាអាណាចក្រដ៏ខ្លាំងមួយ ដែលពួកខាងលិចមិនដែលឃើញពី មុន។ ដំបូង វាជាអាណាចក្រដ៏តូច ជានិច្ចមួយប៉ុណ្ណោះ (៧៥៣-៥០៩ មុនគ.ស.) បន្ទាប់មកជាសាធារណរដ្ឋ (៥០៩-៣១ មុនគ.ស.) ហើយជាចុង ក្រោយជាអាណាចក្រ (៣១ មុនគ.ស. ដល់ ៣៩៥ គ.ស.)។ ជាកិច្ចចាប់ផ្តើម យកទឹកដី ជាដំបូង សាសន៍រ៉ូមបានវាយ យកឧបទ្វីបអ៊ីតាលី ហើយបន្ទាប់មក ពួកគេក៏បានច្បាំងជាច្រើនលើកច្រើន សាងជាមួយនឹងអាណាចក្រកាតាធូ (Carthage) នៅអាហ្វ្រិកខាងជើង និង ហ៊ីស្ប៉ានី (Hispania)។ ការច្បាំងជា មួយនឹងនគរ ហ្គោល (Gaul) នគរអាស៊ី និងតំបន់ផ្សេងៗបានកាន់តែពង្រីក អាណាចក្ររ៉ូមហូតដល់ពួកគេបាន ក្លាយជាមហាអំណាចដែលគ្មាននគរ ណាអាចប្រៀបបាននៅតំបន់សមុទ្រ មេឌីទែរ៉ាណេ។ ទោះបីប្រជាជនតាម តំបន់មិនសូវពេញចិត្តនឹងការគ្រប់គ្រង របស់សាសន៍រ៉ូម ក៏ការគ្រប់គ្រងរបស់ ពួកគេបានផ្តល់ស្ថិរភាពនយោបាយ ការធ្វើដំណើរ និងការផ្សព្វផ្សាយដោយ សន្តិភាព ក៏ដូចជាបានផ្តល់យុទ្ធសាស្ត្រ រកស៊ីបែបជាសកលមួយដែរ។ សន្តិភាព បែបនេះបានផ្តល់ជាជំនួយក្នុងការ ផ្សាយដំណើរនូវលោកខាងលិចក្នុង សម័យកាលព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មី។

៨-២. នគរហ្គែរម៉ង់អ៊ីស្តារ ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៣៧-៤ មុនគ.ស. (ម៉ាថាយ ២:១-១៥) ប្រមាណ ឆ្នាំមុនសម័យកាលព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មី ទឹកដីសាសន៍អ៊ីស្តារ (ជាទូទៅដល់សម័យនោះគេហៅ ថា ប៉ាឡេស្ទីន) បានធ្លាក់មកក្រោមអំណាចសាសន៍រ៉ូម។ មេទ័ពរ៉ូមម្នាក់ដែលមានឈ្មោះថា ប៉ូម៉េរី (Pompey) បានវាយយកក្រុងយេរូសាឡឹម (៦៣ មុនគ.ស.) ប៉ុន្តែការគ្រប់គ្រងដ៏ជាក់លាក់មិនបានកើត ឡើងយ៉ាងពេញលេញទេរហូតទាល់តែស្តេច ហ្គែរម៉ង់អ៊ីស្តារ ឡើងសោយរាជ្យនៅតំបន់នោះ។ ក្រោយ ពេលស្តេច ហ្គែរម៉ង់ បានកាន់កាប់នគរយ៉ាងពេញលេញ គាត់ក៏បានបង្ហាញខ្លួនថាជាអ្នកសាងសង់ដ៏ល្អ ម្នាក់។ គាត់បានសាងសង់អគារមួយចំនួនក្នុងនគរខ្លួន ក៏ដូចជានៅក្រៅនគរដែរ។

- ១ ទ្វារពួកអាស៊ីន (Essenes) អនុញ្ញាតឲ្យពួកគេចេញចូលបង្គន់ជាសាធារណៈនៅក្រៅកំផែងទីក្រុង ព្រោះពួកគេមានច្បាប់ដ៏តឹងរ៉ឹងទាក់ទងនឹងអនាម័យ។
- ២ រាជវាំងស្តេច ហេរ៉ូឌ គឺជាដំណាក់របស់ស្តេច ហេរ៉ូឌដ៍អស្ចារ្យ នៅក្នុងយេរូសាឡឹមពី ២៣-៤ មុនគ.ស.។ ជាទូទៅលោក ពីឡាត់ តែងតែស្នាក់នៅវិទ្យាស្ថានសាហា ម៉ាធីម៉ា (Caesarea Maritima) តែក្រោយមក គាត់បានស្នាក់នៅរាជវាំងនេះពេលគាត់មកលេងក្រុងយេរូសាឡឹម ដែលមានរួមទាំងពេលដែលគាត់មកធ្វើបុណ្យរំលងមុនគេឆ្កានព្រះយេស៊ូវ។
- ៣ សាលាជំនុំនេះគឺនៅក្នុងរាជវាំងស្តេច ហេរ៉ូឌ (ម៉ាថាយ ២៧:២៧; ម៉ាកុស ១៥:១៦) ហើយសាលាជំនុំនេះក៏ជាការិយាល័យកណ្តាល និងជាបន្ទាយរបស់លោក ពីឡាត់ដែរ។ មានផ្ទាំងថ្មដ៏ធំមួយនៅទីលានរាជវាំងដែលគេប្រើទុកជាកន្លែងកាត់ក្តី ហើយទីនោះឯងទំនងជាកន្លែងដែលលោក ពីឡាត់ ប្រើប្រាស់ ដើម្បីកាត់ក្តីព្រះយេស៊ូវ (យ៉ូហាន ១៩:១៣)។
- ៤ ហេរ៉ូឌបានពង្រឹងប៉មបី ដើម្បីការពាររាជវាំងរបស់ទ្រង់៖
- ៥ ពីខាងលិចទៅកើតមានប៉មហិកក៍កូស៍ (Hippicus) ដែលមានកំពស់៤៧ម.។
- ៦ ប៉មភេស្យាល (Phasael) មានកំពស់៤២ម. ហើយប៉មម៉ារីយ៉ាមនេ (Mariamne) មានកំពស់២៩ម.។
- ៧ វិទ្យាធរៀន (Palatial) មានពីរជាន់ (៦០៤ម.ការ៉េ) ហើយទំនងជាកន្លែងដែលសម្តេចសង្ឃ អាណ ស្នាក់នៅ។ គាត់បានបម្រើជាសម្តេចសង្ឃពីឆ្នាំ ៦-១៥ នៃគ.ស.។ ហើយសម្តេចសង្ឃ កែដា ដែលជាកូនប្រសាស្ត្ររបស់គាត់បានបន្តតំណែងជាសម្តេចសង្ឃពីឆ្នាំ១៨-៣៦ នៃគ.ស. ហើយគាត់គឺជាប្រធាននៅពេលគេកាត់ក្តីព្រះយេស៊ូវ (ម៉ាថាយ ២៦:៥៧)។

- ៨ នេះទំនងជាទីកន្លែងគាល់កូថាដែលជាកន្លែងព្រះយេស៊ូវសុគត។ គាល់កូថាគឺនៅលើកូនភ្នំមួយដែលជាកន្លែងគេយកថ្ម នៅក្រៅកំផែងទី២នៃទីក្រុង ហើយក៏នៅជិតទ្វារហ្គោននាធី (សូនច្បារ) ដែរ។
- ៩ ស្តេច ហេរ៉ូឌដ៍អស្ចារ្យ បានស្នាក់នៅក្នុងរាជវាំងដ៏ស្អាតរបស់ពួកអាសមូនេអាំងពីពាក់កណ្តាលឆ្នាំ ៣០-២៣ មុនគ.ស. ខណៈពេលដែលគាត់កំពុងសាងសង់រាជវាំងថ្មីផ្ទាល់ខ្លួន។ ស្តេច ហេរ៉ូឌ ដែលជាស្តេចអនុរាជបានស្នាក់នៅក្នុងរាជវាំងនេះកាលគាត់កំពុងសោយរាជ្យពីឆ្នាំ ៤ មុនគ.ស. ដល់ ៣៩ នៃគ.ស.។ គាត់បានកាត់ក្តីព្រះយេស៊ូវនៅទីនេះ។
- ១០ កន្លែងរក្សាទុកឯកសារមានបន្ទុកការចុះឈ្មោះជាសាធារណៈ (រួមមានឈ្មោះពូជពង្ស) មូលបត្របំណុលពីអ្នកខ្ចីលុយ ដែលការនេះនាំឲ្យពួកគេអាចទារលុយពីអ្នកជំពាក់វិញ។
- ១១ ស៊ីស្ទីស៍ (Xystus) គឺជាអគារដែលគេបានសង់លើកន្លែងហាត់ប្រាណដ៏ចាស់មួយរបស់សាសន៍ក្រិក ហើយវាគឺជាកន្លែងដែលគេចូលចិត្តមកជួបជុំគ្នា។



ទួលភ្នំព្រះវិហារនៅសម័យកាលព្រះគ្រីស្ទ

ខ្លោងទ្វារវាលសិនបានបង្កើតឲ្យមានស្ថានលើច្រកច្រកថ្មីអ៊ីរ៉ូន (Tyropoeon) ចេញពីទួលភ្នំព្រះវិហារទៅដល់រាជវាំងពួកអាសមូនេអាំង។ កំផែងនៃទិសខាងលិចបំផុតនៅខាងជើងនៃខ្លោងទ្វារវាលសិនមានប្រវែង៥៧ម. ពេលខ្លះគេហៅខ្លោងទ្វារនោះថា «ជញ្ជាំងយំ» ដែលនោះជាទីកន្លែងដែលសាសន៍យូដាបានប្រើប្រាស់ជាកន្លែងអធិស្ឋានអស់រយៈពេលប្រមាណ៧០០ឆ្នាំហើយ។ ថ្មនៃកំផែងដ៏ទាបបំផុត បើរាប់ពីក្រោមឡើងលើ មានប្រាំពីរជុំ នោះគឺជាថ្នល់ពីព្រះវិហារដែលស្តេច ហេរ៉ូឌ បានសង់។

រានហាលដំបូងនៅទួលភ្នំព្រះវិហារមានសណ្ឋានដើមដោយរក្សាកំផែង និងទ្វារដូចជំនាន់មុនៗ។

ខ្លោងទ្វាររូបបិនសិន និងជណ្តើរដ៏ធំ ហើយខ្ពស់ភ្ជាប់ផ្លូវថ្មីអ៊ីរ៉ូនពីក្រោមឡើងទៅរូបរូលសូអា (Royal Stoa) ដែលជារានហាលស្តេច។

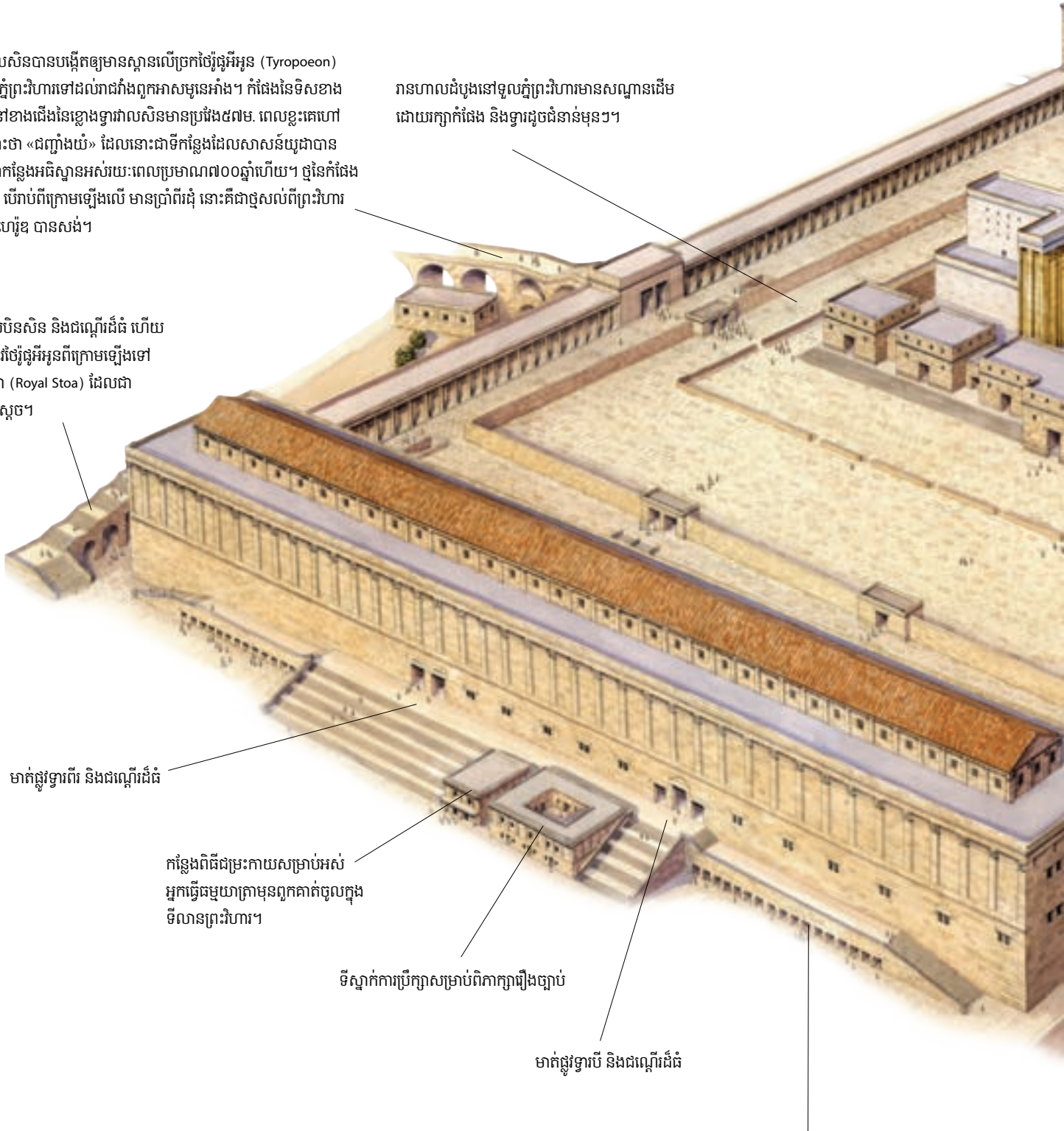
មាត់ផ្លូវទ្វារពីរ និងជណ្តើរដ៏ធំ

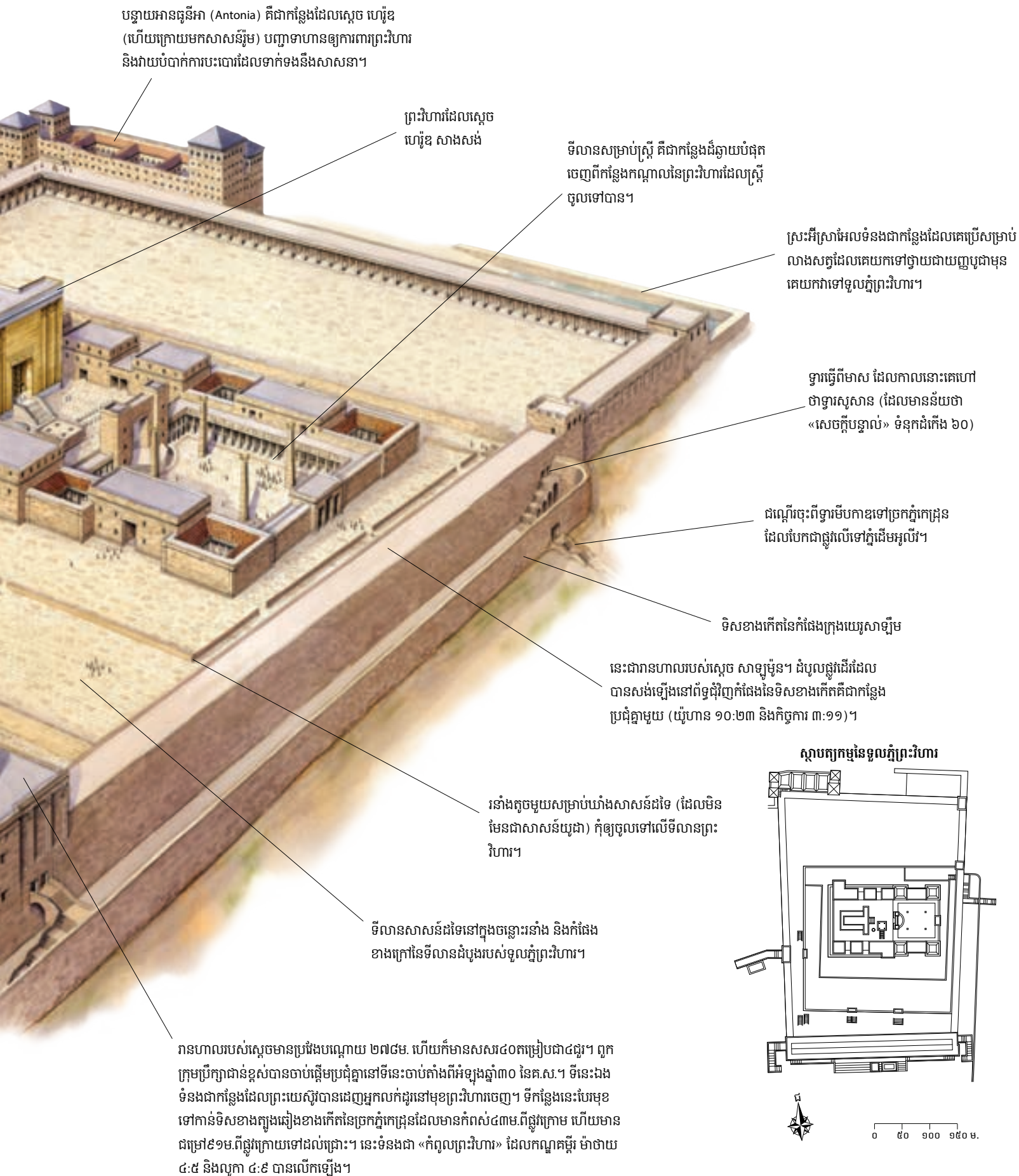
កន្លែងពិធីជម្រះកាយសម្រាប់អស់អ្នកធ្វើធម្មយាត្រាមុនពួកគាត់ចូលក្នុងទីលានព្រះវិហារ។

ទីស្នាក់ការប្រឹក្សាសម្រាប់ពិភាក្សាឡើងច្បាប់

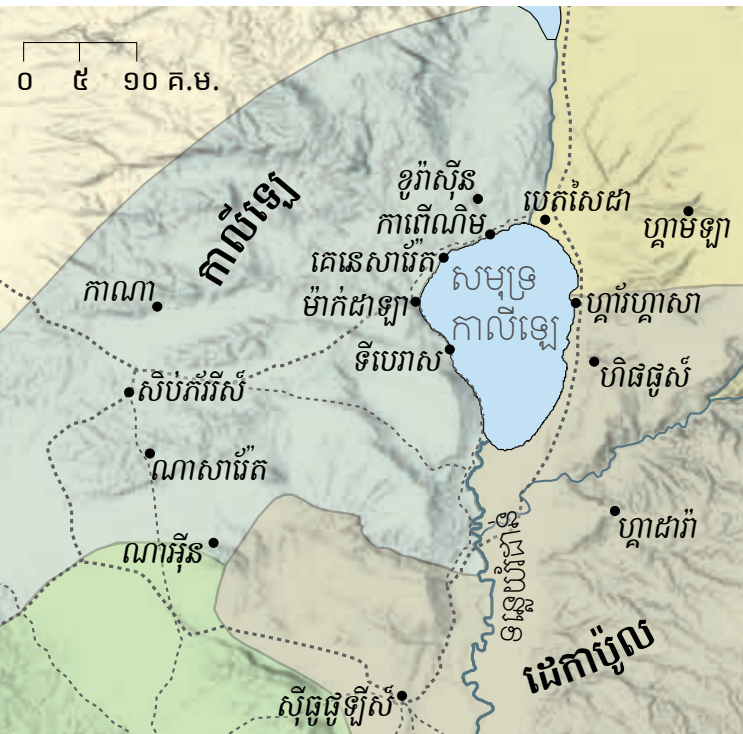
មាត់ផ្លូវទ្វារពីរ និងជណ្តើរដ៏ធំ

តួបលក់ដូរតូចៗដែលមានផ្លូវតូចមួយនៅពីលើ គេបានសង់ផ្លូវនោះនៅទិសខាងជើងកំផែងនៃទួលភ្នំព្រះវិហារ។

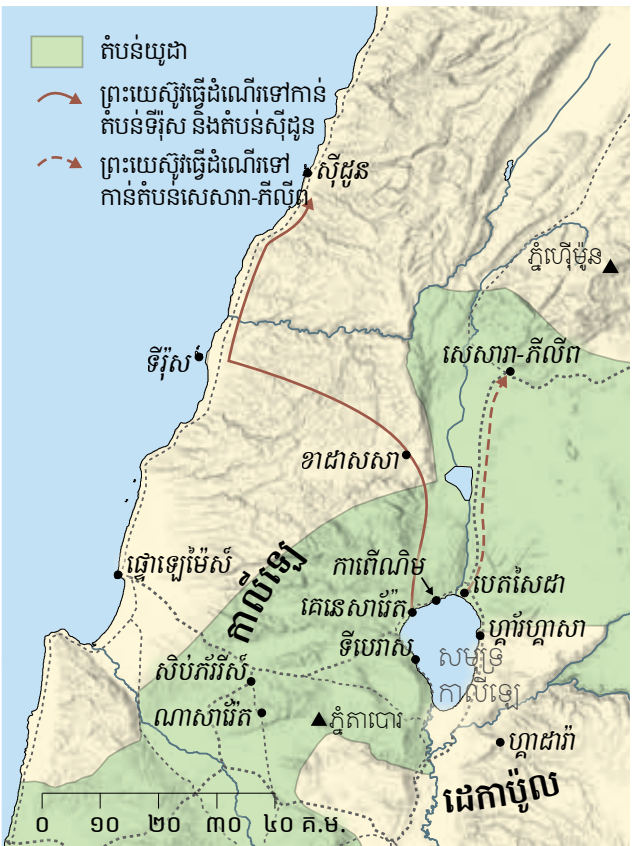




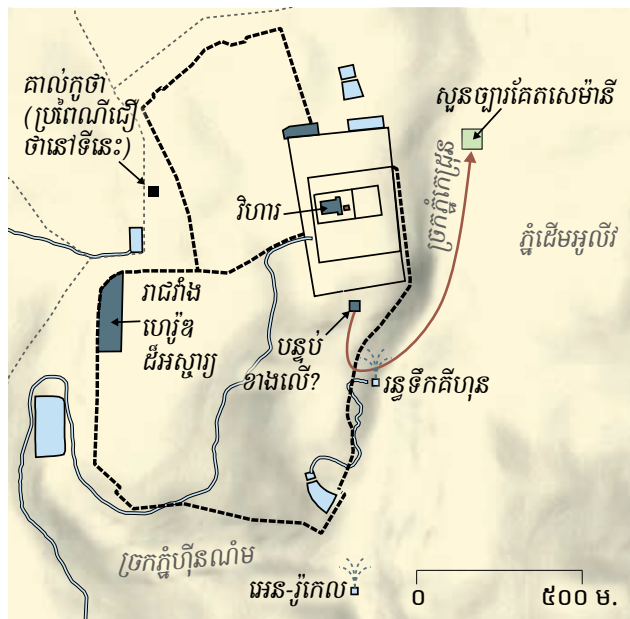
៨-៣. ការប្រសូតរបស់ព្រះយេស៊ូវ និងការភៀសខ្លួនទៅស្រុកអេស៊ីដូ ប្រមាណឆ្នាំ ៥ មុនគ.ស. (ម៉ាថាយ ១:១៨-២៥; ២:១៣-១៥; លូកា ២:១-៧) មុនពេលដែលការប្រសូតរបស់ព្រះយេស៊ូវជិតមកដល់ សាសន៍រ៉ូមបានតម្រូវឲ្យគ្រប់គ្នាទៅចុះឈ្មោះនៅស្រុកកំណើតរៀងៗខ្លួន ដែលការនោះបានបណ្តាលឲ្យលោក យ៉ូសែប មានឱកាសទៅក្រុងបេឡេមីមដែលជាស្រុកកំណើតរបស់គាត់។ នៅទីនោះនាង ម៉ារ៉ា បានឆ្លងទន្លេហើយសម្រាលព្រះយេស៊ូវ ហើយក្រោយមកពួកហោរាពីទិសខាងកើតបានទៅថ្វាយបង្គំទ្រង់នៅទីនោះ។ ការដែលពួកហោរាស្គាល់ស្តេចថ្មី បានធ្វើឲ្យស្តេច ហេរ៉ូឌ និងអស់អ្នកដែលកំពុងគ្រប់គ្រងនៅក្នុងយេរូសាឡឹមយូចត្ត ហើយស្តេច ហេរ៉ូឌ ក៏បានព្យាយាមសម្លាប់ព្រះយេស៊ូវចោលផងដែរ។ លោក យ៉ូសែប និងគ្រួសាររបស់គាត់បានភៀសខ្លួនទៅនៅស្រុកអេស៊ីដូរហូតដល់ស្តេច ហេរ៉ូឌ ស្មគត។ ពេលពួកគេត្រឡប់មកវិញ ពួកគេបានទៅរស់នៅឯតំបន់ប៉ាឡេស្ទីននៅខេត្តកាលីឡេដែលដាច់ស្រយាលពីគេ។ ព្រះយេស៊ូវរស់នៅស្រុកណាសារ៉ែត ដែលជាស្រុកខាងជើង ព្រោះមិនចង់ឲ្យពួកគេគ្រប់គ្រងនៅក្នុងយេរូសាឡឹមដឹង។



៨-៤. ព័ន្ធកិច្ចរបស់ព្រះយេស៊ូវនៅស្រុកកាលីឡេ (ម៉ាថាយ ៤:១២-២៥; ១៥:២៩; ១៧:២២; ម៉ាកុស ១:១៤-៣៩; លូកា ៤:១៤-៩:២៧) ព្រះយេស៊ូវបានចំណាយពេលជាច្រើនក្នុងការធ្វើព័ន្ធកិច្ចតាមតំបន់កាលីឡេ ជាកន្លែងដែលមានភ្នំជាច្រើននៅទិសខាងជើងនៃតំបន់ប៉ាឡេស្ទីន។ ព្រះអង្គមានព្រះជន្មពេញវ័យនៅតំបន់ភ្នំនៃស្រុកណាសារ៉ែត ដែលមានចម្ងាយ៥៦គ.ម.ពីទិសខាងត្បូងចំកណ្តាលនៃតំបន់សិបក័រីស (Sepphoris) ជាកន្លែងដែលសាសន៍ដទៃគ្រប់គ្រង។ ក្រោយពេលដែលទ្រង់ចាប់ផ្តើមព័ន្ធកិច្ចសាធារណៈរបស់ទ្រង់ ព្រះយេស៊ូវបានប្តូរទីតាំងទៅកាន់កៅណីមនៅក្បែរសមុទ្រកាលីឡេ។ ពេលមកដល់សម័យកាលព្រះយេស៊ូវ អ្នកនៅជុំវិញសមុទ្របានបង្កើតមុខរបរនេសាទត្រី ហើយពួកសិស្សមួយចំនួនរបស់ព្រះយេស៊ូវក៏ជាអ្នកនេសាទត្រីដែរ។

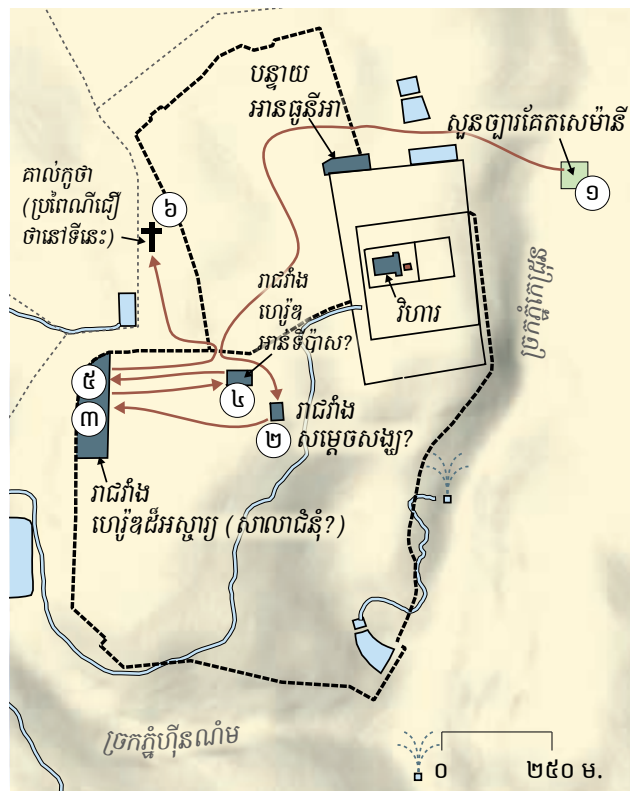


៨-៥. ព័ន្ធកិច្ចរបស់ព្រះយេស៊ូវក្រៅតំបន់អីស្រាអែល (ម៉ាថាយ ១៥:២១-២៨; ១៦:១៣-២០; ម៉ាកុស ៧:២៤-៣១; ៨:២៧-៣០) ស្ទើរគ្រប់ព័ន្ធកិច្ចដែលព្រះយេស៊ូវចេញទៅធ្វើ គឺសុទ្ធតែនៅក្នុងព្រំដែនដើមនៃសាសន៍អីស្រាអែលដែលពួកគាត់កំពុងកាន់កាប់នៅពេលនោះ។ ប៉ុន្តែ ព្រះយេស៊ូវក៏បានធ្វើដំណើរទៅកាន់តំបន់ទីរ៉ុស និងតំបន់ស៊ីដូនផងដែរ ហើយនៅទីនោះទ្រង់ក៏បានព្យាបាលកូនស្រីសាសន៍ដទៃម្នាក់ ហើយនៅតំបន់ដេកាប៉ូល ទ្រង់បានព្យាបាលមនុស្សជាច្រើន។ ហើយនៅព្រំដែនទិសខាងជើងបង្អស់នៃអីស្រាអែលនៅតំបន់សេសា-កីលីត គឺជាកន្លែងដែលសាវ័ក ពេត្រុស បានប្រកាសថា «ទ្រង់ជាព្រះគ្រីស្ទ ជាព្រះរាជបុត្រានៃព្រះដ៏មានព្រះជន្មរស់» ហើយព្រះយេស៊ូវបានតបថា «ខ្ញុំនឹងតាំងពួកជំនុំនៅលើថ្មដានេះ» (ម៉ាថាយ ១៦:១៨)។



៨-៧. ពិធីដង្ហែងចុងក្រោយបំផុត (ម៉ាថាយ ២៦:១៧-២៩; ម៉ាកុស ១៤:១២-១៦; លូកា ២២:១៤-២៣; យ៉ូហាន ១៤:១) ក្រោយពីពេលព្រះយេស៊ូវ និងសិស្សរបស់ទ្រង់បានបរិភោគបុណ្យរំលងជាមួយគ្នាហើយ ពួកគាត់ក៏ឆ្លងស្រះកេដ្រេន ហើយចូលសួនច្បារតែតសេម៉ានី (ក្នុងភាសាដើមមានន័យថា «កន្លែងចម្រាញ់ប្រេង») ដែលជាកន្លែងដែលពួកគាត់បានចំណាយពេលជាមួយគ្នាយ៉ាងច្រើនពេលដែលពួកគាត់មកលេងក្រុងយេរូសាឡឹម (លូកា ២២:៣៩)។

៨-៦. ដំណើរចុងក្រោយរបស់ព្រះយេស៊ូវទៅក្រុងយេរូសាឡឹម (ម៉ាថាយ ១៦:២១; ១៧:២២-២៧; ១៩:១-២; ២០:១៧, ២៩-៣៤; ម៉ាកុស ៨:៣១; ១០:១, ៣២, ៤៦-៥២; ១១:១-២; លូកា ៩:៥១-៥៦; ១០:៣៨-៤២; ១៣:២២; ១៤:៣១-១៩:១០; ១៩:២៨-៣៥; យ៉ូហាន ១២:១-៨) ទោះបីសាវ័ក យ៉ូហានបានលើកឡើងថា ព្រះយេស៊ូវបានធ្វើដំណើរពីបឹងដងទៅក្រុងយេរូសាឡឹមកាលទ្រង់កំពុងធ្វើពុទ្ធិកិច្ចក៏ដោយ ក៏យើងនៅឃើញដែរថា សាវ័ក ម៉ាថាយ ម៉ាកុស និងលោក លូកា គ្រាន់តែបានលើកឡើងថា ព្រះយេស៊ូវបានធ្វើដំណើរទៅក្រុងយេរូសាឡឹមតែម្តងទេមុនគេចាប់ទ្រង់យកទៅធ្វើគុក ហើយទ្រង់បានមានព្រះជន្មរស់ឡើងវិញ។ ដំណើរបស់ព្រះអង្គបានចាប់ផ្តើមពីក្រុងកាពើណមី ប៉ុន្តែក្រោយមក មើលទៅហាក់បីដូចជាព្រះយេស៊ូវបានគេចេញពីផ្លូវធំៗ ក្រោយពេលពួកសាម៉ារីបានបដិសេធទ្រង់ដោយមិនឲ្យទ្រង់ចូលក្រុងគេ (លូកា ៩:៥១-៥៦)។ ដូច្នេះ ក្រោយមកទ្រង់ទំនងជាឆ្លងទន្លេយ៉ាដាន់ ហើយធ្វើដំណើរកាត់តាមក្រុងពេរ។ បន្ទាប់មក ទ្រង់បានឆ្លងកាត់ក្រុងយេរិខូ ហើយឆ្ពោះទៅក្រុងយេរូសាឡឹម។



៨-៨. ការចាប់ ការកាត់ទោស និងការផ្តាច់ព្រះយេស៊ូវ (ម៉ាថាយ ២៦:៤៧-២៧:៦៦; ម៉ាកុស ១៤:៣២-១៥:៤៧; លូកា ២២:៤៧-២៣:៥៦; យ៉ូហាន ១៨:២-១៩:៤២) យើងមិនដឹងយ៉ាងប្រាកដពីទីតាំងគន្លងផ្លូវនៃការចាប់ព្រះយេស៊ូវហូតដល់ពេលគេផ្តាច់ទ្រង់ទេ (ដែលពេលខ្លះគេហៅគន្លងផ្លូវនោះថា «គន្លងនៃការយំសោក»)។ យោងតាមភាពស្រុះស្រួលគ្នារវាងកណ្តុដំណឹងល្អៗ (១) ក្រោយពីពេលបរិភោគអាហារបុណ្យរំលងហើយលោក យូដាស-អីស្ការីយ៉ូត បាននាំទ័ពទាហានមួយក្រុមមកចាប់ព្រះយេស៊ូវនៅសួនច្បារតែតសេម៉ានី។ (២) ចេញពីនោះ គេបាននាំព្រះយេស៊ូវទៅជួបសម្តេចសង្ឃអាណា (មិនស្គាល់ទីកន្លែង) បន្ទាប់មក គេបានបញ្ជូនទ្រង់ឲ្យទៅជួបសម្តេចសង្ឃកែដាដែលជាសម្តេចសង្ឃ និងជាកូនប្រសាបរបស់គាត់។ (៣) បន្ទាប់មក ក្រុមដឹកនាំពួកយូដាបានទៅសួរលោក ពិឡាត់ ដែលជាអ្នកដឹកនាំពីប្រទេសរ៉ូមឲ្យសម្លាប់ព្រះយេស៊ូវ។ (៤) លោកគ្រូពេទ្យ លូកា បានលើកឡើងថា លោក ពិឡាត់ បានបញ្ជូនព្រះយេស៊ូវឲ្យទៅជួបស្តេច ហេរ៉ូឌ។ (៥) ស្តេច ហេរ៉ូឌ គ្រាន់តែសួរសំណួរព្រះយេស៊ូវ ហើយក៏បានបញ្ជូនទ្រង់ទៅលោក ពិឡាត់ វិញដោយមិនបានកាត់ទោសទ្រង់ទេ។ (៦) ក្រោយមក លោក ពិឡាត់ ក៏បានបញ្ជូនព្រះយេស៊ូវឲ្យគេផ្តាច់ទ្រង់នៅក្នុងគោលកូថា។

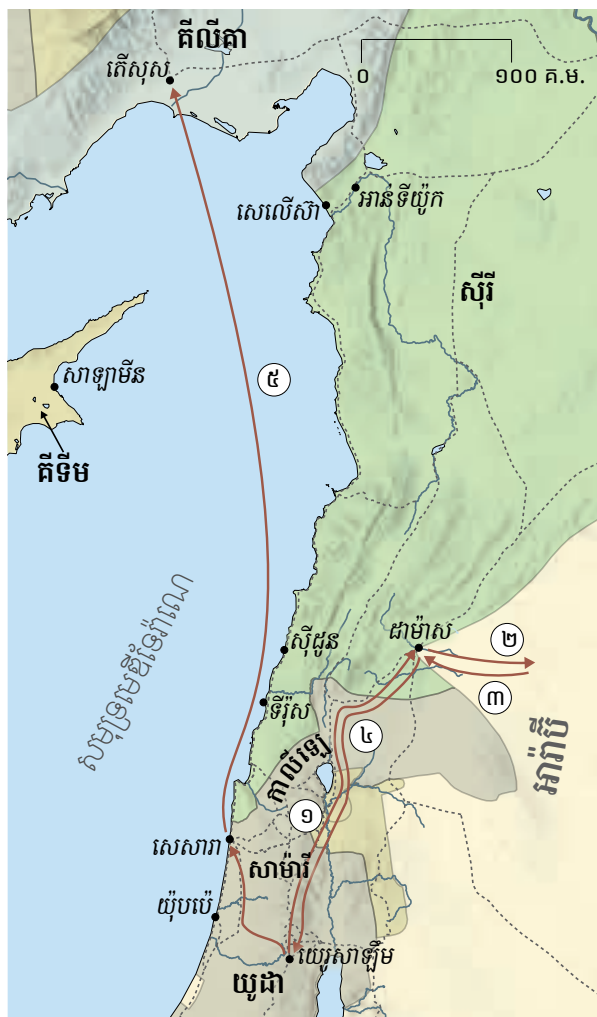
៨-៩. ព្រះយេស៊ូវបង្ហាញខ្លួនឲ្យអ្នកដទៃឃើញក្រោយពីពេលទ្រង់បានមានព្រះជន្មរស់ពីសុគតឡើងវិញ (ម៉ាថាយ ២៨:១៦-២០; ម៉ាក ១៦:៩-១៣; លូកា ២៤:១៣-៥៣; យ៉ូហាន ២០:១១-២១:១៩) គ្រប់កណ្តាដំណឹងល្អទាំងបួន (និងកណ្តាមួយចំនួនទៀតនៃព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មី) សុទ្ធតែបានលើកឡើងអំពីការដែលព្រះយេស៊ូវបានសម្តែងព្រះអង្គទ្រង់ដល់អ្នកដទៃឲ្យឃើញ ប៉ុន្តែមានតែកណ្តាលកាមួយប៉ុណ្ណោះដែលបានរៀបរាប់អំពីការដែលព្រះយេស៊ូវបានយាងឡើងទៅកាន់ស្ថានសួគ៌វិញនៅលើភ្នំដើមអូលីវដែលនៅខាងក្រៅក្រុងយេរូសាឡឹម។ លោកគ្រូពេទ្យ លូកា ក៏បានលើកឡើងអំពីការសន្ទនារវាងព្រះយេស៊ូវ និងសិស្សពីរនាក់របស់ទ្រង់នៅលើដងផ្លូវទៅភូមិអេម៉ាស (ដែលសព្វថ្ងៃនេះគេហៅថា ហ្គាឡូនីយ៉ាហ៍ (Qalunyah) តែមិនមែនភូមិអេម៉ាសនៅជំនាន់ចន្លោះព្រះគម្ពីរសញ្ញាចាស់ និងព្រះគម្ពីរសញ្ញាថ្មីនោះទេ ព្រោះវាទៅទិសខាងលិចពេក)។ សាវ័ក ម៉ាថាយ និងសាវ័កយ៉ូហាន បានកត់សម្គាល់ពីការដែលព្រះយេស៊ូវបានលេចឲ្យពួកសិស្សរបស់ទ្រង់ឃើញនៅតំបន់កាលីឡេ។



៨-១១. ព័ន្ធកិច្ចដំបូងរបស់សាវ័ក ពេត្រុស ប្រមាណឆ្នាំ ៣៩? នៃគ.ស. (កិច្ចការ ២-៤; ៩-១២) សាវ័ក ពេត្រុស បានធ្វើដំណើរទៅកាន់ភូមិ លីដា ហើយគាត់បានព្យាបាលបុរសខ្លាំងម្នាក់ ដែលការនោះបាននាំឲ្យបុរសជាច្រើនបានបែរទៅរកព្រះអម្ចាស់។ ក្រោយមកសាវ័ក ពេត្រុស បានធ្វើដំណើរទៅកាន់ភូមិយ៉ូបបេ ហើយបានប្រោសស្ត្រីម្នាក់ឲ្យរស់ពីស្លាប់ឡើងវិញ។ កាលសាវ័ក ពេត្រុស កំពុងនៅផ្ទះលោក ស៊ីម៉ុន ដែលជាជាងសម្លាប់ស្បែកម្នាក់នៅយ៉ូបបេ មាននរណាម្នាក់ឈ្មោះ កូនណាស បានចាត់ឲ្យគេទៅហៅសាវ័ក ពេត្រុស ឲ្យមកក្រុងសេសារា។



៨-១០. សាសន៍ផ្សេងៗនៅកាលបុណ្យថ្ងៃទី៥០ (កិច្ចការ ២:១-១២) បុណ្យថ្ងៃទី៥០គឺជាពេលដែលពួកយូដាជាច្រើនមកជុំគ្នាពីកន្លែងផ្សេងៗនៅក្នុងយេរូសាឡឹម ដើម្បីនឹងអបអរសាទរក្រុងប្រចាំឆ្នាំ។ អស់អ្នកដែលបានឮសារបស់ពួកសាវ័កក្នុងភាសាដើមរបស់ខ្លួននៅថ្ងៃបុណ្យទី៥០ គឺជាអ្នកដែលបានមកពីកន្លែងផ្សេងៗនៅក្នុងអាណាចក្រពីរនៅសម័យកាលនោះដែលកំពុងប្រឈមមុខដាក់គ្នា (អាណាចក្ររ៉ូម និងអាណាចក្រផារូស)។ ក្រុងយេរូសាឡឹមគឺជាក្រុងដែលនៅកណ្តាលអាណាចក្រទាំងពីរនោះ។



៨-១២. ព័ន្ធកិច្ចរបស់សាវ័ក ភីលីព ដែលជាអ្នកផ្សាយដំណឹងល្អ (កិច្ចការ ៨:២៦-៤០) សាវ័ក ភីលីព ដែលជាអ្នកដឹកនាំម្នាក់នៅក្នុងយេរូសាឡឹម បានចាប់ផ្តើមការផ្សាយដំណឹងល្អនៅស្រុកស៊ីបាស្ទី (Sebasté) ដែលទីនោះ គេក៏ហៅឈ្មោះថា ស្រុកសាម៉ារី ដែរ។ បន្ទាប់មក ព្រះជាម្ចាស់បាននាំគាត់ទៅកាន់ទិសខាងត្បូងជិតកាសា ដែលនៅទីនោះឯង គាត់បានពន្យល់ដំណឹងល្អទៅកាន់មន្ត្រីសាសន៍អេធីយ៉ូពីដែលចេះកោតខ្លាចព្រះជាម្ចាស់។ ក្រោយពីនោះ ព្រះជាម្ចាស់បានឆក់យកសាវ័ក ភីលីពទៅស្រុកអាសូត ហើយគាត់ក៏បន្តផ្សាយដំណឹងល្អ និងធ្វើព័ន្ធកិច្ចហូតដល់ក្រុងសេសាភា។

៨-១៣. ការប្រែចិត្តគំនិតរបស់សាវ័ក ប៉ុល និងការធ្វើដំណើរដំបូងរបស់គាត់ ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៣៥-៣៩ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ៩:១-១៩; ២២:១-២១; ២៦:១២-៣២) (១) ខណៈពេលដែលសាវ័ក ប៉ុល ជិតទៅដល់ក្រុងដាម៉ាស ដើម្បីទៅចាប់ពួកសិស្សនៃព្រះអម្ចាស់ ព្រះយេស៊ូវក៏បានសម្តែងព្រះអង្គទ្រង់ឲ្យគាត់ឃើញ។ (២, ៣) កណ្តុគម្ពីរ កាឡូទី ១:១៧ បានលើកចំណុចនេះឡើងយ៉ាងច្បាស់ថា ភ្លាមៗបន្ទាប់ពីនោះសាវ័ក ប៉ុល បានទៅចំណាយពេលនៅក្នុងអាភីប៊ី ពោលគឺ (៤) មុនពេលដែលគាត់ឡើងទៅជួបអ្នកដឹកនាំក្រុមជំនុំនៅក្នុងយេរូសាឡឹម។ (៥) ពេលដែលអ្នកជឿមួយចំនួនព្យាបាទមានគេចង់សម្លាប់សាវ័ក ប៉ុល នៅក្នុងយេរូសាឡឹម ពួកគាត់ក៏នាំសាវ័ក ប៉ុល ទៅក្នុងសេសាភា ហើយក្រោយមក គាត់ក៏ត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតរបស់គាត់នៅតេសស។



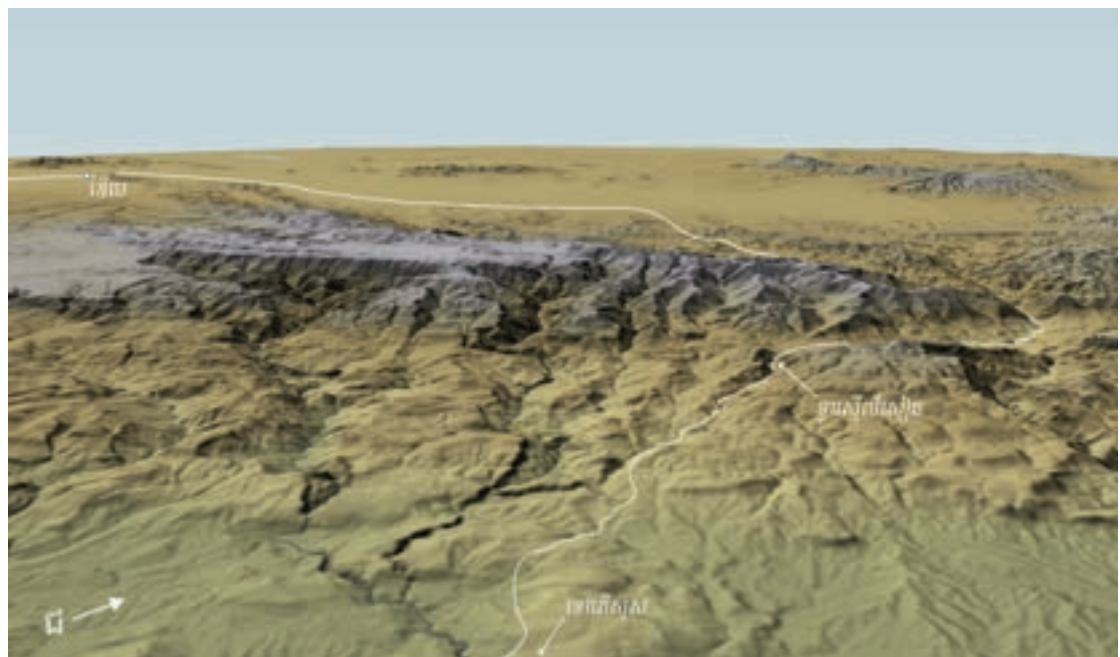
៨-១៤. ដំណើរបេសកកម្មដំបូងរបស់សាវ័ក ប៉ុល ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៤៦-៤៨ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ១៣:១-១៤:២៨) ជាដំបូងលោក បាណាបាស និងសាវ័ក ប៉ុល បានទៅគីឡីម ដែលជាតំបន់នៃស្រុកកំណើតរបស់លោក បាណាបាស មុនពួកគាត់ចុះទូកទៅតំបន់អាស៊ីមីនីខាងត្បូង (Asia Minor)។ ពេលដែលពួកគាត់ទៅដល់ក្រុងពើកា ក្នុងស្រុកប៉ាមគីលា លោក យ៉ូហាន-ម៉ាកុស បានឆក់ចោលពួកគាត់ ហើយត្រឡប់ទៅកាន់ក្រុងយេរូសាឡឹមវិញ។ បន្ទាប់មក ពួកគាត់បន្តធ្វើដំណើរទៅក្នុងអាន់ទីយ៉ូក (ក្នុងស្រុកពិស៊ីខា) ក្រុងអ៊ីកូនាម ក្រុងលីស្តា និងក្រុងខេរីបេ ហើយក្នុងក្រុងនីមួយៗ ពួកដឹកនាំសាសនាប្រដាប់តែងពេញលោក បាណាបាស និងសាវ័ក ប៉ុល ចេញរាល់តែដង។ ហើយក្រោយមក ពួកគាត់បានធ្វើដំណើរតាមផ្លូវដែលនោះ ហើយក៏បានចម្រើនកម្លាំងក្រុមជំនុំនីមួយៗ ខណៈពេលដែលពួកគាត់កំពុងធ្វើដំណើរ។ ចេញពីក្រុងអាតាលា ពួកគាត់បានចុះទូកទៅផ្ទះវិញនៅក្នុងអាន់ទីយ៉ូកនៃស្រុកស៊ី។



៨-១៥. ដំណើរបេសកកម្មទី២របស់សាវ័ក ប៉ុល ប្រមាណអំឡុងឆ្នាំ ៥០-៥២ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ១៥:២២-១៨:២៣) សាវ័ក ប៉ុល និងលោក ស៊ីឡាស បានត្រឡប់ទៅលេងតំបន់អាស៊ីមីនីដែលជាកន្លែងដែលសាវ័ក ប៉ុល បានប្រកាសដំណឹងល្អកាលគាត់ធ្វើដំណើរក្នុងបេសកកម្មដំបូង។ ពេលនោះលោក បាណាបាស និងលោក យ៉ូហាន-ម៉ាកុស បានចុះនាវាទៅស្រុកគីឡីម។ សាវ័ក ប៉ុល និងលោក ស៊ីឡាស បានទៅលេងក្រុងខ្មែរ ក្រុងលីស្តា ក្រុង អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកស៊ីរី។ ចេញពីនោះសាវ័ក ប៉ុល និងលោក ស៊ីឡាស បានធ្វើដំណើរទៅក្រុងទ្រេអាស ដែលជាទីកន្លែងដែលសាវ័ក ប៉ុល មានសុបិនអំពី បុរសម្នាក់ពីស្រុកម៉ាសេដូនដែលកំពុងរើសគាត់។ ពេលដែលពួកគាត់បានឆ្លងអឺរ៉ុប ពួកគាត់បានដើរកាត់ក្រុងមួយចំនួនទៀតនៅតាមផ្លូវអេហ្គណាធាន (Egnatian) ហើយក៏បានធ្វើដំណើរទៅទីក្រុងអាថែន និងក្រុងកូរិនថូសនៅក្រិកខាងត្បូង។ បន្ទាប់មក ពួកគាត់ក៏បានចុះនាវាទៅក្រុងអេភេសូ និងក្រុង សេសាភា ហើយក៏ទៅលេងក្រុមជំនុំនៅក្រុងយេរូសាឡឹមមុនពួកគាត់ត្រឡប់ទៅក្រុងអាន់ទីយ៉ូកនៃស្រុកស៊ីរី។

ទ្វារស៊ីលីសៀន

(កិច្ចការ ១៥:៣៩-១៦:១; ១៩:១)
ភ្នំថាវ៉ូស (Taurus) គឺនៅទិសខាង
ជើងរៀងខាងលិចនៃក្រុងតេសូស
ដែលជាស្រុកកំណើតរបស់សាវ័ក
ប៉ុល។ ទ្វារស៊ីលីសៀនគឺជាផ្លូវដំណើរ
តែមួយគត់រវាងអាស៊ីមីនីខាងត្បូង
និងឡាវីត (Levant)។ យើងទំនងជា
អាចសន្មតថាសាវ័ក ប៉ុល ប្រហែលជា
បានធ្វើដំណើរកាត់ផ្លូវនេះក្នុងដំណើរ
បេសកកម្មទី២ និងទី៣របស់គាត់។





៨-១. អ្វីដែលនៅសល់ទាក់ទងនឹងផ្លូវអេហ្គណាធាន នោះជាផ្លូវមួយរបស់សាសន៍រ៉ូមដែលកាត់ក្រុងកីលីក និងក្រុងផ្សេងៗទៀតនៅសម័យម៉ាសេដូន។



៨-៣. ថ្មតម្រៀបក្នុងរូបនេះជាវត្ថុនៅកូរិនថូស ជាកន្លែងដែលអ្នកដឹកនាំរ៉ូមឈរលើ ពេលដែលពួកគាត់បង្ហាញខ្លួនជាសាធារណៈ។ អ្នកដែលខឹងសារីក ប៉ុល នៅទីក្រុងនោះបានចាប់គាត់ទៅទីនោះ (កិច្ចការ ១៨:១២-១៧)។ ភ្នំនៅខាងក្រោយថ្មតម្រៀបនោះគឺជាអាគ្រូកូរិនថូស (Acrocorinth) ដែលនៅកំពូលនោះមានព្រះវិហារសម្រាប់អាផ្រូដៃត (Aphrodite)។



៨-២. ផាធីនាន (Parthenon) ដែលនៅលើកំពូលក្រុងមួយចំនួននៅអាថែន នៅជំនាន់នោះគេនៅប្រើវានៅឡើយនៅជំនាន់សារីក ប៉ុល ទោះបីគេបានសង់វាប្រមាណ៥សតវត្សមុនគាត់ក៏ដោយ។



៨-១៧. ការចាប់សាវ័ក ប៉ុល ដាក់តុក ប្រមាណឆ្នាំ ៥៨ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ២១:២៧-២៥:១២) ក្រោយពីគេ បានចាប់សាវ័ក ប៉ុល ពួកទាហានរួមបានទទួលដំណឹង ថា មានពួកយូដាមួយក្រុមចង់សម្លាប់សាវ័ក ប៉ុល។ មេ ដឹកនាំរួមកាលនោះក៏យកសាវ័ក ប៉ុល ទៅក្រុងសេសា ដែលជាបន្ទាយមួយរបស់ពួកគេ ពេលនៅយប់នៅឡើយ ហើយគាត់ក៏ចាត់អ្នកយាមឲ្យទៅជាមួយជាច្រើនដែរ។ ពួកគេបានធ្វើដំណើរតាមផ្លូវអានទីប៉ាទ្រីស។



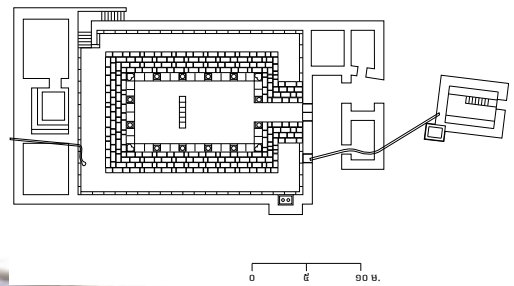
៨-១៨. នគរស្តេច ហ្សេរុខ អ័ត្រីប៉ា ទី២ ប្រមាណឆ្នាំ ៦៣ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ២៥:១៣-២៦:៣២) មិនយូរ ប៉ុន្មានក្រោយលោក កេសូស បាន ទទួលអំណាចជំនួសលោក កេលីច ក្នុងនាមជាអ្នកកាត់ក្តី នោះស្តេច ហ្សេរុខ អ័ត្រីប៉ា ទី២ ក៏បានមកលេង ក្រុងសេសា។ ស្តេច អ័ត្រីប៉ា បាន ទទួលអំណាចក្រោយពេលដែល ឪពុកគាត់ស្លាប់ ប៉ុន្តែសាសន៍រួមបាន យកទឹកដីគាត់ច្រើនណាស់។ ទោះបី ស្តេច អ័ត្រីប៉ា មិនមានអំណាចកាត់ ក្តីលើស្រុកយូដា និងស្រុកសាម៉ារីក៏ ដោយ ក៏លោក កេសូស (ដែលជា សាសន៍រួម ហើយក៏មិនមានការយល់ ដឹងប៉ុន្មានអំពីសាសន៍យូដា) នៅ សូមគំនិតយោបល់ពីទ្រង់ទាក់ទងនឹង សាវ័ក ប៉ុល។



៨-១៩. ដំណើរផ្លូវទឹករបស់សាវ័ក ប៉ុល ទៅប្រទេសរួម ប្រមាណ ៦០ នៃគ.ស. (កិច្ចការ ២៧:១-២៨:៣១) ដោយសារសាវ័ក ប៉ុល សូមទៅជួប សេសា ដូច្នេះលោក កេសូស ក៏ ចាត់ឲ្យគេនាំគាត់ទៅប្រទេសរួម។ កាលសាវ័ក ប៉ុល កំពុងធ្វើដំណើរ អាកាសធាតុមិនសូវល្អប៉ុន្មានទេ ព្រោះពួកគេចុះទឹកក្នុងរដូវដែលមិន សមនឹងធ្វើដំណើរតាមសមុទ្រ។ ការ សម្រេចចិត្ត (ដែលមិនគប្បីក្នុងការ ព្យាយាមទៅ) ទៅកំពង់ផែនៅភេនីច ដើម្បីស្នាក់នៅក្នុងរដូវរងា បាននាំ ឲ្យព្យុះនាំនាវាទៅកាន់កោះមេលីត ហើយនៅទីនោះនាវាក៏បានបាក់បែក ទៅ។ គ្មានអ្នកណាស្លាប់ម្នាក់ទេ ប៉ុន្តែ មិនយូរប៉ុន្មានក្រោយពេលនោះ គេ បានដាក់សាវ័ក ប៉ុល លើនាវាមួយ ទៀត ហើយបញ្ជូនគាត់ទៅពូទីយ៉ូលី។ ហើយចេញពីនោះ គេក៏បាននាំសាវ័ក ប៉ុល ទៅប្រទេសរួម។

សាលាប្រជុំនៅហ្គាមឡា

គេបានសង់សាលាប្រជុំនេះចេញពីថ្មបាសាល់។
ទំហំខាងក្រៅគឺ ២៦x១៧ ម.។



ទ្វារចូលសាលាប្រជុំបែរមុខទៅក្រុង
យេរូសាឡឹម គឺទិសខាងត្បូងឆៀង
ខាងលិច។

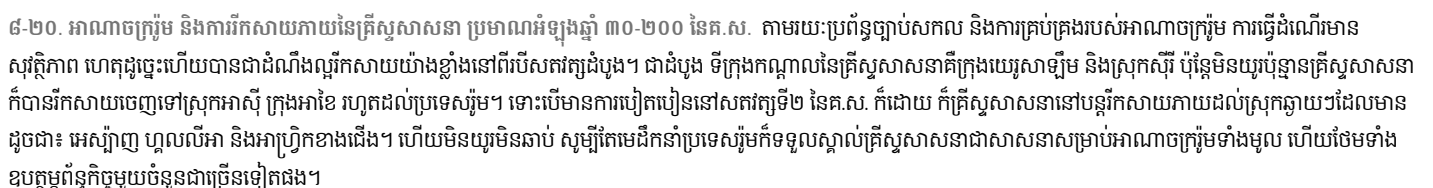
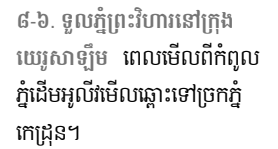
សសរដែលទ្រង់បូលព័ន្ធទីលានមួយដែលមានរាង
បួនជ្រុងដែលគេមិនបានចាក់សាប ហើយទីនោះគឺជា
ចំណុចកណ្តាលនៃសាលាប្រជុំ។ មានថ្មបួនផ្ទុំដែល
នៅដាច់នឹងជញ្ជាំង ហើយមនុស្សអាចអង្គុយនៅទីនោះ
បានចំនួនពីររយនាក់។

មានទម្ងន់ដែលគេទុកក្រាំងនៃ
ក្រឹក្សវិន័យ និងកណ្តុរគម្ពីរពួកហោរា។

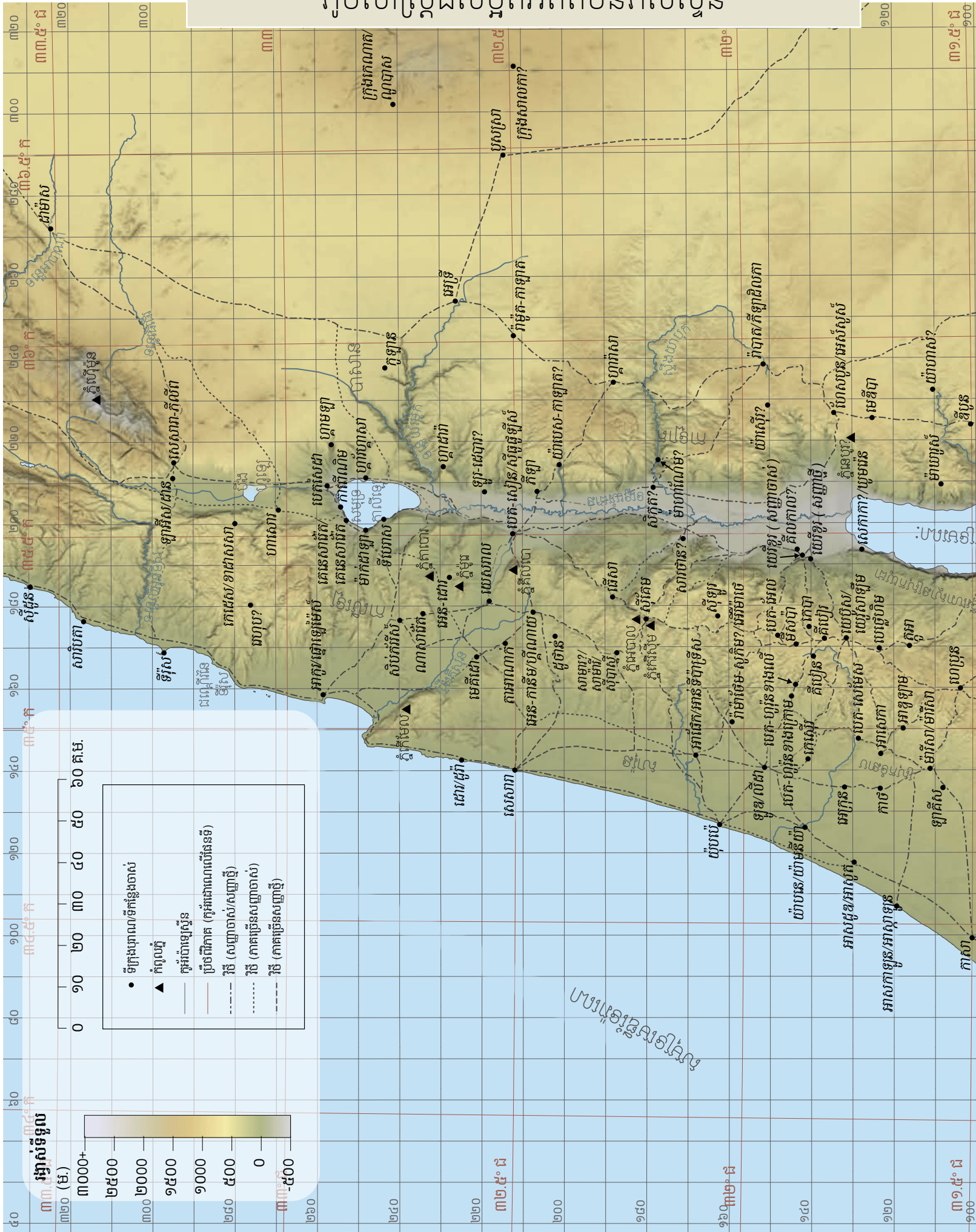
គេគ្របប្រព័ន្ធទឹកមួយដែលហូរតាមមិកវ៉ា (mikveh) ដែលជាថ្មមួយដែល
គេប្រើសម្រាប់លាងទាក់ទងនឹងពិធី ហើយថ្មនោះមានប្រាំពីរកាំជណ្តើរ។
មិកវ៉ាមានផ្នែកទឹកគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ជ្រមុជមនុស្ស និងរបស់ផ្សេងៗដែល
ត្រូវការទទួលការលាងសម្អាតឲ្យបានល្អិតល្អន់ ដែលរួមមានដូចជាក្អម និង
គ្រឿងប្រដាប់ផ្ទះបាយដែលគេប្រើពេលថ្វាយបង្គំជាដើម។



៨-៥. នេះជាសាលាប្រជុំដ៏ចាស់មួយនៅហ្គាមឡា ហើយក៏ទំនងជាសាលាប្រជុំដ៏ចាស់ជាងគេផងដែរ ដែលគេបានរកឃើញនៅប្រទេសអ៊ីស្រាអែល។



រូបភាពទីតាំងដីស្រែកស្រែកក្នុងតំបន់ភ្នំពេញ



តារាងឈ្មោះទីកន្លែង

មិនមានរូបបញ្ចូលផែនទី 3D នៅទំព័រទី៥៤ ឬក៏ភូមិសាស្ត្រដ៏លម្អិតអំពីតំបន់ប៉ាឡេស្ទីននៅទំព័រទី៦០-៦១ទេ។

កំផែងយ៉ាងក្រាស់ | Broad Wall ៥-១៥
កាដេស | Kadesh ៤-១
កាដេស-បារនា | Kadesh-barnea ០-៤, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៥-៨, ៦-៤
កាដ៍ | Gad ៣-៧, ៦-៤
កាណា | Cana ៨-៤
កាណាន | Canaan ១-១, ១-២, ២-៤, ៣-១, ៣-៣
កាតធរ | Carthage ៨-១, ៨-២០
កាតធរណូ ណូវ៉ា | Carthago Nova ៤-២០
កាថ | Gath ១-៤, ៣-៧, ៣-១០, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៥-១, ៥-២, ៥-៧, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៦
កាថ-ហេភើរ | Gath-hepher ៥-១០
កាប់ថេរីម | Caphtorim ១-២
កាប់សាលម៉ូន | Cape of Salmene ៨-១៩
កាប៉ាដូគា | Cappadocia ៨-១០, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
កាបូល | Cabul ៤-៧
កាបេណាម | Capernaum ៨-២, ៨-៤, ៨-៥, ៨-៦, ៨-៩
កាម៉ូន? | Kamon? ៣-៨, ៣-៩
កាលីឡេ | Galilee ០-៣, ០-៥, ៣-៦, ៥-១១, ៥-១២, ៦-១, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៤, ៨-៥, ៨-៦, ៨-៩, ៨-១៣, ៨-១៨
កាសា | Gaza ០-៤, ០-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១,

៤-៤, ៤-៧, ៤-៨, ៥-១, ៥-២, ៥-១១, ៥-១៤, ៦-១, ៦-៣, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៣, ៨-១២
កាឡាត | Gilead ០-៥, ២-៤, ២-៥, ៣-៧, ៤-៧, ៥-៦, ៥-៧, ៥-៨, ៥-១០, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៤, ៦-១, ៦-៤
កាឡាទី | Galatia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០
កូម៉ូរ៉ា? | Gomorrah? ២-២
កូមេរ | Gomer ១-២
កូរីនថូស | Corinth ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០
កូវ៉េត | Kuwait ០-២
កូស | Cos ៨-១៦
កូសាន | Gozan ៥-១៣, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
កូសែន | Goshen ២-៦, ៣-១
កូឡាន | Golan ៣-៧
កើកេមីស | Carchemish ០-១, ០-៣, ១-៣, ២-៣, ៤-៨, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-១៨, ៥-២០
កើណៃម | Karnaim ៥-៨, ៥-១១, ៦-១
កើមេល | Carmel ៤-៣, ៤-៦
កេងគ្រា | Cenchreae ៨-១៥
កេដេស | Kadesh ១-៤, ៣-៦, ៣-៧, ៥-១២
កេដេស-ណេបថាលី? | Kadesh-naphtali? ៣-៩
កេបា | Geba ៥-២, ៥-១៨, ៦-៦
កេបា? | Geba? ៧-៧, ៨-២
កេបាល | Gebal ១-៣, ២-៣, ៤-១, ៤-៨, ៥-៨
កេភីរ៉ា | Chephirah ៣-៤, ៣-៥

កេរ៉ា | Gerar? ២-៤, ២-៥, ៥-២
កេស្វ័រ | Geshur ៤-៧
កេស៊ីរ | Gezer ១-៤, ៣-៥, ៣-៨, ៣-៩, ៣-១០, ៤-២, ៤-៤, ៤-៧, ៥-១, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៦, ៧-៤
កេឡា | Keilah ៤-៣, ៦-៦
កេរ-អាសាន? | Bor-ashan? ៤-៤
កេម៉ូត? | Kedemoth? ៣-៣
ក្រិក | Greece ០-១, ០-២
ក្រុង ហេរ៉ានី | T. Erani ១-៤
ក្រុង អ៊ល-ហាសី | T. al-Hasi ១-៤
ក្រុង អ៊ល-ហិសនី | T. al-Hisn ១-៤
ក្រុង អាន-ណាហ្គីឡា | T. an-Nagila ១-៤
ក្រុង អាន-អាសាវីរ | T. an-Asawir ១-៤
ក្រុង អ៊ម ហាមម៉ាឌ | T. Umm Hammad ១-៤
ក្រុងដាវីឌ | City of David ៥-១៥, ៥-២១, ៦-៧
ក្រេត | Crete ០-១, ១-៣, ៨-១០, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
កូដេ | Cauda ៨-១៩
ខាងនាយអស់ទាំងទន្លេ | Beyond the River ៦-៥
ខាដាសសា | Cadasa ៨-៥
ខារ៉ាជមូបា | Charachmoba ៧-៥, ៧-៧
ខាសានឌីរី | Cassander ៧-១
ខូដូបា | Cordoba ៨-១
ខូដូបា | Corduba ៨-២០
ខូរ៉ាស៊ីន | Chorazin ៨-៤
ខូឡូនីអា | Colonia ៨-២០
ខេនីស | Kanesh ០-១, ០-៣

គារ-ហារ៉ាសេត | Kir-hareseth ០-៤, ០-៥, ៣-២, ៣-៣, ៤-៣, ៤-៧, ៥-១, ៥-៥, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១៤, ៦-១
គារយ៉ាត់-យារីម | Kiriath-jearam ៣-៤, ៣-៥, ៣-១០, ៤-៣, ៥-១, ៦-៦
គារយ៉ាត់-អីបា | Kiriath-arba ៦-៦
គាល់កូថា | Golgotha ៨-៧, ៨-៨
គីថែម? | Gittaim? ៦-៦
គីឡីម | Cyprus ០-១, ០-២, ១-៣, ៨-១៣, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
គីទីម | Kittim ១-២
គីហ្គេន | Gibeon ៣-៤, ៣-៥, ៤-៦, ៥-១, ៦-២, ៦-៦
គីហ្គេរ | Gibeah ៤-២, ៤-៣, ៦-២
គីមសូរ | Gimzo ៥-១១
គីរេន | Cyrene ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១០, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០
គីលកាល? | Gilgal? ៣-៥
គីលកាលជិតបេតអេល? | Gilgal? (near Bethel) ៥-៣
គីលកាលជិតយេរីខូ? | Gilgal? (near Jericho) ៣-៤, ៤-៣
គីលីគា | Cilicia ៨-១៣, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
គីលីគា | Kue ៤-៨
គីស | Kish ១-៣
គូថា | Cuthah ៥-១៣
គូន? | Cun? ៤-១
គូស | Cush ១-២, ៤-៨
គីរ-បាល? | Gurbaal? ៥-៨

គេនេសាវីត | Chinnereth ៣-៦
គេនេសាវីត | Gennesaret ៨-៤, ៨-៥
គៃរ | Cairo ០-២
គីដុស | Cnidus ៨-១៩
យីភីរ៉ា | Kephirah ៦-៦
យីឡូស | Chios ៨-១៦
ឃុំលេខ២ | Second Quarter ៥-២១
យូនយ៉ា | Konya ០-២
យូមរ៉េន | Qumran ៨-២
យ៉េនូសសូស | Knossos ០-១, ១-៣
យេដីរ | Qatar ០-២
យូឡូនីយ៉ាហ៍ | Qaluniah ៨-៩
ចង្កូរដីដែលមានជីជាតិ | Fertile Crescent ១-១
ច្បារគេតសេម៉ានី | Garden of Gethsemane ៨-៧, ៨-៨
ច្រកភ្នំកេដ្រុន | Kidron Valley ៥-១៥, ៥-២១, ៦-៧, ៧-៦, ៨-៧, ៨-៨
ច្រកភ្នំហ៊ីនណាម | Hinnom Valley ៥-១៥, ៥-២១, ៦-៧, ៧-៦, ៨-៧, ៨-៨
ច្រកភ្នំអាគរ | Valley of Achor ៣-៤
ច្រកភ្នំអូណូរ | Plain of Ono ៦-៦
ឆាលស៊ីឌុន | Chalcedon ០-៣
ឆាលស៊ីស | Chalcis ៨-១៨
ជេមនាអា | Jamnia ៨-១១
ជ្រលងភ្នំកណ្តាល | Central Valley ៦-៧
ជ្រោះកេរីត? | Cherith Brook? ៥-៣

ប្រៀបស្រប | Besor Brook
O-៥, ៣-៣, ៤-៤, ៥-២
ឈូងសមុទ្រព័រស៊ី | Persian
Gulf O-១, O-២, ១-១, ១-២,
១-៣, ៥-៥, ៥-២០, ៦-៥,
៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១០
ឈូងសមុទ្រអារ៉ាប៊ី | Gulf of
Aden ១-២, ៤-៤
ដាន | Dan O-៤, O-៥, ៣-៧,
៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-៦,
៤-៧, ៥-១, ៥-៧, ៥-៨,
៥-១១, ៥-១៩, ៦-៤
ដាភនី | Daphnae ៨-៣
ដាម៉ាស៊ី | Damascus O-១,
O-២, O-៣, O-៤, O-៥,
១-៣, ២-១, ២-៣, ៣-២,
៤-១, ៤-៨, ៥-៣, ៥-៤,
៥-៧, ៥-៨, ៥-៩, ៥-១១,
៥-១៣, ៥-១៧, ៥-១៨,
៥-១៩, ៥-២០, ៦-៤, ៧-៧,
៨-១, ៨-១៣, ៨-១៤, ៨-១៥,
៨-១៦, ៨-១៨, ៨-២០
ដាស៊ីអា | Dacia ៨-២០
ដូថាន | Dothan ១-៤, ២-៤,
២-៥, ៥-៣, ៥-៦
ដូរ៉ា | Dora ៧-៧
ដូរ៉ា-អឺរ៉ុប៉ូស៍ | Dura-Europos
៨-២០
ដេកាប៉ូលី | Decapolis ៨-២,
៨-៤, ៨-៥, ៨-៦, ៨-៩,
៨-១៨
ដេដាន | Dedan O-១, O-៣,
១-២, ៤-៤, ៦-៥, ៧-១,
៧-២, ៧-៣
ដេប៊ីរ? | Debir? ៣-៥, ៣-៨,
៣-៩
ដោរ | Dor O-៥, ៣-២, ៣-៦,
៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៧,
៥-១២, ៦-១, ៦-២
ដ្រាន់តាអារ៉ាប៊ី | Drangiana
៦-៥
ឌីប៉ូន | Dibon ៣-៣, ៣-៧,
៤-៣, ៥-៥, ៥-១៤, ៦-១
ឌីអ៊ុន? | Dion? ៧-៥, ៧-៧
ឌុក | Dok ៨-២

ឌូម៉ា | Dumah O-១, O-៣,
២-១, ៤-៨, ៥-៩, ៥-២០,
៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
ឌឺបេ | Derbe ៨-១៤, ៨-១៥,
៨-១៦
ណាបាតេ | Nabatea ៧-៣,
៧-៧, ៨-២, ៨-៣, ៨-១៨
ណាសារ៉េត | Nazareth ៨-២,
៨-៣, ៨-៤, ៨-៥, ៨-៦, ៨-៩
ណាហាល? | Nahalal?
៣-៨
ណាអ៊ីន | Nain ៨-៤
ណូ-អាម៉ុន | No-amon ១-៣,
២-៦, ៣-១, ៦-៣
ណូប | Nob ៤-៣, ៦-២, ៦-៦
ណូព | Memphis O-១, O-៣,
១-៣, ២-១, ២-៦, ៣-១,
៤-៨, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧,
៥-១៨, ៥-២០, ៦-៣, ៦-៥,
៧-១, ៧-២, ៨-៣
ណុភ | Noph ១-៣, ២-៦,
៣-១, ៦-៣
ណេបថាលី | Naphtali ៣-៧,
៥-១៨, ៦-៤
ណេភតូហ៊ីម | Naphthuhim
១-២
តាប្បា | Tappuah ៣-៧
តាមផ្លូវទៅ | Way of the
land of the Philistines
៣-១
តាមផ្លូវទៅស្រុកស្ទើរ | Way
to Shur O-៤
តាម៉ារ? | Tamar? ៤-១, ៤-៧,
៦-៤
តាហាពេនេស | Tahpanhes
៣-១, ៥-២០, ៦-៣
តាអារ៉ាប៊ី | Taanach ១-៤,
៣-៨, ៣-៩, ៤-៧, ៥-១,
៥-៦
តូកាម៉ា | Togarmah ១-២
តួកគី | Turkey O-២
តួកមេនីស្ថាន | Turkmenistan
O-២
តើស៊ីស? | Tarshish? ១-២,
៤-៨

តើស៊ុស | Tarsus O-១, O-៣,
៤-៨, ៥-៩, ៥-១៧, ៥-១៨,
៥-២០, ៨-១៣, ៨-១៤,
៨-១៥, ៨-១៦, ៨-២០
តេហេរ៉ង់ | Tehran O-២
តេកូអា | Tekoa ៥-២, ៥-៥,
៥-១០
ត្រូយ | Troy O-១, ១-៣
ត្រាខូនីត | Trachonitis ៨-១៨
ត្រាស | Thrace ៦-៥, ៨-១៥,
៨-១៦, ៨-១៩
ថាត់ម៉ារ | Tadmor ៤-១, ៤-៨,
៥-១៨, ៥-២០
ថូស្បា | Tushpa O-១, O-៣,
៥-១៣, ៦-៥, ៧-១, ៧-២,
៧-៣
ថេបេស | Thebez ៣-៨, ៣-៩
ថេម៉ា | Tema O-១, O-៣,
៤-៨, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១,
៧-២, ៧-៣
ថេសាឡូនីកា | Thessalonica
៨-១, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩,
៨-២០
ទន្លេកេបារ? | Chebar canal?
៥-២០, ៦-៥
ទន្លេខាងលិច | West Bank
O-២
ទន្លេខូអាសស្ទីស៍ | Choaspes
River ១-១
ទន្លេដានូប៊ី | Danube River
O-២
ទន្លេនីល | Nile River O-២,
១-៣, ២-៦, ៣-១, ៤-៨,
៥-២០, ៦-៣, ៦-៥, ៧-១,
៧-២, ៧-៣, ៨-៣
ទន្លេផេរ៉ា | Pharpar River
O-៥, ៥-៧, ៥-៨
ទន្លេយ៉ូដាន | Jordan River
O-៥, ១-៤, ២-៤, ២-៥,
៣-២, ៣-៣, ៣-៤, ៣-៥,
៣-៦, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩,
៤-៥, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១,
៥-៣, ៥-៤, ៥-៦, ៥-៧,
៥-៨, ៥-១០, ៥-១១, ៥-១២,
៥-១៤, ៥-១៨, ៦-១, ៦-២,
៦-៤, ៦-៦, ៧-៥, ៧-៧,
៨-២, ៨-៤, ៨-៦, ៨-៩

ទន្លេយ៉ូម៉ុក | Yarmuk River
O-៥
ទន្លេលីអ៊ុនទីស | Leontes
River O-៥, ៣-៦
ទន្លេហាប៊ុរ | Habor River
៥-១៣
ទន្លេហាលី | Halys River O-១,
O-៣, ១-៣
ទន្លេហ្គីដេកែល | Tigris River
O-១, O-២, O-៣, ១-១,
១-៣, ២-១, ៤-៨, ៥-៩,
៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០,
៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
ទន្លេអាប៉ាណា | Abana River
O-៥, ៥-៧, ៥-៨
ទន្លេអាស៊ីស | Araxes River
១-១, ១-៣
ទន្លេអ៊ុនតេស | Orontes River
៤-១
ទន្លេអ៊ុលាយ? | Ulai River?
១-១
ទន្លេអ៊ុប្រាត | Euphrates
River O-២, O-៣, ១-១,
១-៣, ២-១, ២-៣, ៤-១,
៤-៨, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧,
៥-១៨, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១,
៧-២, ៧-៣
ទន្លេឥណ្ឌូស៊ី | Indus River
៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
ទីបេរីស | Tiberias ៨-២, ៨-៤,
៨-៥, ៨-១៨
ទីម៉ាម៉ុន | Stronghold, The?
៤-៣
ទីរហាស្ថានប៉ារ៉ាន |
Wilderness of Paran ៣-១,
៣-៣
ទីរហាស្ថានសាហារ៉ា | Sahara
Desert ២-៦, ៨-១, ៨-២០
ទីរហាស្ថានស៊ីន | Wilderness
of Sin ៣-១
ទីរហាស្ថានស៊ីន | Wilderness
of Zin ៣-១, ៣-៣
ទីរហាស្ថានស្ទើរ | Wilderness
of Shur ៣-១
ទីរហាស្ថានស្រុកយូដា |
Wilderness of Judea O-៥

ទីរហាស្ថានអារ៉ាប៊ី | Arabian
Desert O-១, O-៣, O-៤,
O-៥, ១-១, ១-៣, ២-១,
២-៣, ៤-១, ៤-៨, ៥-៨,
៥-៩, ៥-១១, ៥-១៣, ៥-១៧,
៥-១៨, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១,
៧-២, ៧-៣
ទីរ៉ាស? | Tiras? ១-២
ទីរ៉ូស | Tyre O-១, O-៣, O-៤,
O-៥, ១-៤, ២-៣, ៣-២,
៣-៧, ៤-១, ៤-៦, ៤-៧,
៤-៨, ៥-១, ៥-៣, ៥-៨,
៥-៩, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៣,
៥-១៧, ៥-១៨, ៥-១៩,
៥-២០, ៦-១, ៦-៤, ៧-៧,
៨-២, ៨-៥, ៨-១៣, ៨-១៦,
៨-១៨
ទូបាល | Tubal ១-២
ទូលភ្នំព្រះវិហារ | Temple
Mount ៥-១៥, ៦-៧, ៧-៦
ទ្រាស | Troas ៨-១៥, ៨-១៦
ទ្វារច្រកភ្នំ | Valley Gate
៥-១៥, ៦-៧
ទ្វារជាន់កណ្តាល | Middle
Gate ៥-២១
ទ្វារទឹក? | Water Gate? ៦-៧
ទ្វារសមុទ្រលីអ៊ុន | Fair Havens
៨-១៩
ទ្វារសំរាម | Dung Gate ៦-៧
ទ្វារស៊ីលីស្ទីន | Cilician
Gates ៨-១៤
ទ្វារស្រុកហាម៉ាត | Lebo-
hamath ៣-២, ៤-១, ៥-៨,
៦-៤
ជំរឺស៊ីស្ទីស | Tartessos ៤-៨
ជំរឺស៊ីស្ទីស? | Tartessos?
១-២
ជារ៉េត | Thyatira ៨-១៥
ជីពសា | Tiphseh ៤-១, ៤-៨
ជីមណា | Timna ៣-១, ៣-៣
ជីមណា | Timnah ២-៤, ២-៥,
៥-១១
ជីស៊ីផុន | Ctesiphon ៨-១,
៨-២០
ជីរ៉ាស | Tirzah ១-៤, ៥-១,
៥-៦, ៥-៨, ៥-១១

ផេសប៊ី? | Tishbe? ៥-៣, ៥-១០
នគរបាប៊ីឡូន | Babylonian Empire ៥-២០
នគរផ្លូលេមេ | Ptolemaic Empire ៧-២, ៧-៣
នគរមេឌី | Median Empire ៥-២០
នគរយ៉ូស៊ីស | Kingdom of Josiah ៥-១៨
នគររ៉ូម | Roman Empire ៧-៣
នគរសេលេស៊ី | Seleucid Empire ៧-២, ៧-៣
នគរអាន់តីកូនីឌី | Antigonid Empire ៧-២
នគរអាស៊ីរី | Assyrian Empire ៥-១២, ៥-១៨
នេតូផា | Netophah ៦-៦
នេរ | Thebes ០-១, ០-៣, ១-៣, ២-៦, ៣-១, ៤-៨, ៦-៣, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-២០
នេប៉ូលី | Neapolis ៨-១៥, ៨-១៦
និកូមេឌី | Nicomedia ៨-២០
និបបុរ | Nippur ១-៣, ៥-២០
នីនីវេ | Nineveh ០-១, ២-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
នីមរ៉ូឌី | Nimrod ១-២
នេបាឡាត | Neballat ៦-៦
បន្ទប់ខាងលើ? | Upper Room? ៨-៧
បន្ទាយអាន់តូនីអា | Antonia Fortress ៨-៨
ប៉មហាណានាល? | Tower of Hananel? ៥-១៥, ៥-២១
ប៉មហាមេរ៉ា? | Tower of the Hundred? ៥-១៥
ប៊ីរ៉ូស៊ី | Berytus ៨-១៨
ប៉ាដាន់-អារ៉ាម | Paddan-aram ២-៣
ប៉ាតារ៉ា | Patara ៨-១៦
ប៉ាត្រូស | Pathros ៦-៣
ប៉ាត្រូស៊ីម | Pathrusim ១-២

បាប៊ីឡូន | Babylon ០-១, ០-៣, ១-៣, ២-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-២០
បាប៊ីឡូនី | Babylonia ០-១, ០-៣, ២-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៦-៥
ប៉ាផុស | Paphos ៨-១៤, ៨-២០
ប៉ាមផីលី | Pamphylia ៨-១០, ៨-១៤, ៨-១៩
ប៉ារ៉ាថីអា | Parthia ៦-៥, ៨-១០, ៨-២០
ប៉ារ៉ាលីអា | Paralia ៧-៥, ៧-៧
បារីស៍ | Baris ៧-៦
បាអ៊ីន | Bahrain ០-២
បាសាន | Bashan ០-៥, ៣-៧, ៥-៧
បាហ្វីរីម? | Bahurim? ៤-៦
ប៉ាឡេស្ទីន | Palestine ៨-៣, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ប៊ីធូនា | Bithynia ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
ប៊ីប្លូស៍ | Byblos ៨-១៨
ប៊ីសេសូលធាន | Beycesultan ១-៣
ប៉ុនតុស | Pontus ៨-១០, ៨-១៥
ប៊ូយកាវ៉េស | Bucharest ០-២
ប៊ូលហ្គារី | Bulgaria ០-២
បុសរ៉ា | Bozrah ០-៤, ០-៥, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៥-១, ៥-៥, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១៤
បូសត្រា | Bostra ៨-១៨
បៀរ-សេបា | Beersheba ០-៤, ០-៥, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១, ៥-២, ៥-៣, ៥-៥, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១៤, ៥-១៨, ៦-១, ៦-២, ៦-៣, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៣, ៨-១៨
បេកត្រា | Bactra ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣

បេកត្រាអា | Bactria ៦-៥
បេត-យេរ៉ា | Beth-yerah ១-៤
បេត-យេស៊ីម៉ូត | Beth-jeshimoth ៣-៣
បេត-ស៊ីរ | Beth-zur ៣-៥, ៤-២
បេត-ស៊េន | Beth-shean ០-៤, ១-៤, ២-៤, ២-៥, ៣-២, ៣-៦, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៥, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១, ៥-១២, ៥-១៨, ៦-១
បេត-សេរីម៉ូស | Heliopolis ៦-៣, ៨-១៨
បេត-សេរីម៉ូសនៅណេបថាលី? | Beth-shemesh? (in Naphtali) ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩
បេត-សេរីម៉ូសនៅយូដា | Beth-shemesh (in Judah) ៣-៧, ៣-១០, ៤-២, ៤-៧, ៥-៨, ៥-១១
បេត-ហារ៉ាម | Beth-haram ៨-២
បេត-ហុកឡា | Beth-hoglah ៣-៧
បេត-ហ្វីរ៉ូន | Beth-horon ០-៤, ០-៥, ៥-១
បេត-ហ្វីរ៉ូនខាងក្រោម | Lower Beth-horon ៣-៥, ៣-១០, ៤-២, ៤-៣, ៤-៧, ៥-១៦, ៧-៤
បេត-ហ្វីរ៉ូនខាងលើ | Upper Beth-horon ៣-៥, ៣-១០, ៤-២, ៤-៣, ៤-៧, ៥-១៦, ៧-៤
បេត-អាណាត? | Beth-anath? ៣-៨, ៣-៩
បេត-អាវេន? | Beth-aven? ៣-៤
បេត-អាសម៉ាវ៉េត | Beth-azmaveth ៦-៦
បេត-អេដេន | Beth-eden ៥-៩, ៥-១៧
បេត-អែល | Bethel ២-២, ២-៤, ២-៥, ៣-៤, ៣-៥, ៣-៨, ៣-៩, ៣-១០, ៤-២, ៤-៣, ៥-១, ៥-២, ៥-៣,

៥-៤, ៥-៦, ៥-៧, ៥-១០, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៦-២, ៦-៦
បេតកាន | Beth-haggan ៥-៦
បេតផាសេ | Bethphage? ៨-៦, ៨-៩
បេតសៃដា | Bethsaida ៨-២, ៨-៤, ៨-៥
បេថានី | Bethany ៨-៦, ៨-៩
បេថាស? | Betah? ៤-១
បេត្រេហឹម | Bethlehem ២-៤, ២-៥, ៣-៥, ៣-៩, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៦-២, ៦-៦, ៨-២, ៨-៣
បេនយ៉ាមីន | Benjamin ៣-៧, ៦-៤
បេរ៉ា | Berea ៨-១៥, ៨-១៦
បេរ៉ូថាយ? | Berothai? ៤-១
បេសេរី? | Bezer? ៣-៣, ៣-៧
ប្រីថាននាអា | Britannia ៨-១, ៨-២០
ប្រាឡាត | Baalath ៤-៧
ប្រៀរ៉ូត? | Beeroth? ៣-៤, ៣-៥, ៦-៦
ផេតត្រា | Petra ០-៤, ០-៥, ៨-៣
ផ្លូលេមី | Ptolemy ៧-១
ផ្លូលេមេ | Ptolemais ៧-៧, ៨-២, ៨-៥, ៨-១៦, ៨-១៨
ផ្ទះសំណាក់បី | Three Taverns ៨-១៩
ផ្លូវកំពូលភ្នំកណ្តាល | Central Ridge Route ០-៤
ផ្លូវគ្រឿងឃីរ | Spice Route ៤-៨
វិថីរបស់ស្តេច | King's Highway, The ០-៤, ៣-៣
ផ្លូវទ្វីបដ៏អស្ចារ្យ | Great Trunk Road ០-៤
ផ្លូវឡើងទៅដីគេរ? | Ascent of Gur? ៥-៦
ផ្លូវអេហ្គណាធាន | Egnatian Way ៨-១៥
ផ្សារអាប៉ូកាស | Forum of Appius ៨-១៩
ពយកេដមី | Edomites ៦-១

ពីថ? | Pithom? ៣-១
ពីរ៉ាថូន | Pirathon ៣-៨, ៣-៩
ពីរ៉ាមីតដ៏អស្ចារ្យ | Great Pyramids ២-៦, ៦-៣
ពីសកា? | Pisgah? ៣-៣
ពីស៊ីដា | Pisidia ៨-១៤
ពូណូន | Punon ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៥-៥
ពូត? | Put? ១-២
ពូទីយ៉ូលី | Puteoli ៨-១៩, ៨-២០
ពូកគេកាស៊ី | Girgashites ១-២
ពូកម៉ូអាប៉ូ | Moabitis ៧-៥, ៧-៧
ពូកយេប៊ូស៊ីត | Jebusites ១-២
ពូកស៊ីនី | Sinites ១-២
ពូកសេម៉ារីត | Zemarites ១-២
ពូកហាម៉ាធីត | Hamathites ១-២
ពូកហេត | Hittites ២-១, ៤-៨
ពូកហេវី | Hivites ១-២
ពូកអាម៉ូរី | Amorites ១-២
ពូកអាប៉ាប? | Arabians? ៥-៨
ពូកអារីត | Arkites ១-២
ពូកអារ៉ាឌីត | Arvadites ១-២
ពេស៊ី | Persia ៦-៥
ពេស៊ីប៉ូលីស | Persepolis ៦-៥, ៧-១
ពេនូល? | Penuel? ២-៤, ៥-១
ព្រីតា | Phrygia ៨-១០, ៨-១៥, ៨-១៦
ព្រៃហាវុក | Forest of Hereth? ៤-៣
ភីលីពី | Philippi ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-២០
ភីលីស្ទីន | Philistia ០-៤, ០-៥, ៣-៨, ៣-៩, ៣-១០, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១, ៥-២, ៥-៣, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១២
ភីឡាដេលីកា | Philadelphia ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨
ភេរីដេរ៉ា | Pteria ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣

ភើរ៉ា | Perea ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៦, ៨-៩, ៨-១៨
ភេនីច | Phoenix ៨-១៩
ភេនីស | Phoenicia ៧-៧
ភាស្យាឡីស | Phasaelis ៨-២
ភ្នំកើមែល | Mount Carmel ០-៥, ៥-៣, ៥-១០, ៦-៤
ភ្នំកើស៊ីម | Mount Gerizim ០-៥, ៨-២
ភ្នំគីលបោ | Mount Gilboa ៤-៥
ភ្នំដើមអូលីវ | Mount of Olives ៨-៧
ភ្នំដើមអូលីវ? | Mount of Olives? ៨-៩
ភ្នំតាបោរ | Mount Tabor ០-៥, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៥, ៨-៥
ភ្នំនេបូរ? | Mount Nebo? ០-៥, ៣-៣
ភ្នំស៊ីណាយ? | Mount Sinai? ៣-១
ភ្នំហ៊ើម៉ូន | Mount Hermon ០-៤, ០-៥, ៣-៧, ៦-៤, ៨-៥
ភ្នំហោរនៅស្រុកខាងត្បូង? | Mount Hor? (in Negeb) ៣-៣
ភ្នំអារ៉ាត | Mount Ararat ១-១
ភ្នំអេបាល | Mount Ebal ០-៥
មហាសមុទ្រ អាត្លង់ទិក | Atlantic Ocean ៨-១, ៨-២០
ម៉ាក់ដាឡា | Magdala ៨-៤
ម៉ាកុក | Magog ១-២
ម៉ាកេដា? | Makedah? ៣-៥
ម៉ាម៉ាឡេស | Machaerus ៨-២
ម៉ាដាយ | Madai ១-២
ម៉ាដូន? | Madon? ៣-៦
ម៉ាដាន | Midian ៣-១
ម៉ាន៉ាសេ | Manasseh ៥-១៨, ៦-៤
ម៉ាន៉ាសេខាងកើត | East Manasseh ៣-៧
ម៉ាន៉ាសេខាងលិច | West Manasseh ៣-៧

ម៉ារ៉ា? | Marah? ៣-១
ម៉ារ៉ាខានដា | Marakanda ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
ម៉ារី | Mari ១-៣, ២-១, ៤-៨
ម៉ារីសា | Mareshah ៥-២
ម៉ារីសា | Marisa ៧-៥, ៧-៧
ម៉ាស? | Mash? ១-២
ម៉ាសាដា | Masada ៤-៣, ៨-២
ម៉ាសាលីអា | Massalia ៨-១, ៨-២០
ម៉ាសេដូន | Macedonia ០-២, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩
ម៉ាហានៃម? | Mahanaim? ២-៤, ៣-៧, ៤-១, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១
ម៉ាឡាតា | Malatha ៨-២
ម៉ាអូន | Maon ៤-៣
ម៉ាអូន? | Meunites? ៥-៨
មីកដុល | Migdol ២-៦, ៣-១, ៥-១៨, ៦-៣
មីកម៉ាស | Michmash ៦-២, ៦-៦
មីទូលេន | Mitylene ៨-១៦
មីរ៉ា | Myra ៨-១៤, ៨-១៩
មីលេត | Miletus ០-១, ០-៣, ៨-១៦
មីសប៉ា | Mizpah ៧-៤
មីសប៉ានៃម៉ូអាប? | Mizpeh of Moab? ៤-៣
មីសប៉ានៅកាដុ? | Mizpah? (in Gad) ៣-៨, ៣-៩
មីសប៉ានៅបេនយ៉ាមីន | Mizpah (in Benjamin) ៣-៨, ៣-១០, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៥-២, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៦-៦
មីស៊ា | Mysia ៨-១៥
មីឡូរ? | Millo? ៥-១៥
ម៉ូឌីន | Modiin ៧-៤, ៧-៥, ៧-៧
ម៉ូរ៉ាស៊ីត-កាថ? | Moresheth-gath? ៥-១០
ម៉ូសូល | Mosul ០-២
ម៉ូអាប | Moab ០-៤, ០-៥, ២-២, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨,

៣-៩, ៤-១, ៤-៣, ៤-៦, ៤-៧, ៥-១, ៥-៥, ៥-៧, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៤, ៦-១
មេគីដោ | Megiddo ០-៤, ០-៥, ១-៣, ១-៤, ២-៤, ២-៥, ៣-២, ៣-៦, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-៥, ៤-៧, ៥-១, ៥-៤, ៥-៦, ៥-៧, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១
មេឌី | Media ០-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៦-៥, ៨-១០
មេឌីបា | Medeba ៣-៣, ៧-៥, ៧-៧
មេឌីម | Meidum ២-៦, ៦-៣
មេរីបា-កាដេស | Meribah-kadesh ៦-៤
មេរ៉ូម? | Merom? ៣-៦
មេលលីថាន | Melitene ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣
មេលីដូ | Melidu ០-១, ០-៣, ៤-៨, ៥-២០
មេលីត | Malta ៨-១៩
មេសេក | Meshech ១-២, ៥-៩, ៥-១៧
ម៉ែសាក | Mamre ២-២, ២-៤, ២-៥
យ៉រដាន | Jordan ០-២
យ៉ាណូហា? | Janoah? ៥-១២
យ៉ាទារ | Jattir ៤-៤
យ៉ាបនាស | Jabneel ៣-៧
យ៉ាបនេ | Jabneh ៥-៨, ៥-១១
យ៉ាបេស-កាឡាត? | Jabesh-gilead? ៣-៨, ៣-៩, ៤-៥, ៤-៦
យ៉ារមុត | Jarmuth ១-៤, ៣-៥, ៦-៦
យ៉ាវ៉ាន | Javan ១-២
យ៉ាស៊ែរ? | Jazer? ៣-៣, ៣-៧
យ៉ាហាស? | Jahaz? ៣-៣
យីបលាម | Ibleam ៣-៨, ៣-៩, ៥-៦

យ៉ូតបាថា? | Jotbathah? ៣-១, ៣-៣
យ៉ូបបេ | Joppa ០-៤, ០-៥, ២-៤, ២-៥, ៣-២, ៣-៧, ៣-១០, ៤-១, ៤-៧, ៥-១, ៥-៣, ៥-១០, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៦-១, ៦-៦, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១១, ៨-១៣, ៨-១៨
យូដា | Judah ០-៤, ០-៥, ៣-៧, ៤-៧, ៥-១, ៥-២, ៥-៣, ៥-៤, ៥-៥, ៥-៦, ៥-៧, ៥-៨, ៥-៩, ៥-១០, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៣, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៧, ៥-១៨, ៥-២០, ៦-១, ៦-២, ៦-៣, ៦-៤
យូដា | Judea ៦-៦, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៦, ៨-៩, ៨-១០, ៨-១១, ៨-១៣, ៨-១៨, ៨-១៩, ៨-១១, ៨-១២, ៨-១៣, ៨-១៤, ៨-១៦, ៨-១៧, ៨-១៨, ៨-២០, ៩-១, ៩-២, ៩-៣, ៩-៤, ៩-៥, ៩-៦, ៩-៧, ៩-៨, ៩-១០, ៩-១១, ៩-១២, ៩-១៣, ៩-១៤, ៩-១៦, ៩-១៧, ៩-១៨, ៩-២០, ៩-២១, ៩-២២, ៩-២៣, ៩-២៤, ៩-២៥, ៩-២៦, ៩-២៧, ៩-២៨, ៩-២៩, ៩-៣០, ៩-៣១, ៩-៣២, ៩-៣៣, ៩-៣៤, ៩-៣៥, ៩-៣៦, ៩-៣៧, ៩-៣៨, ៩-៣៩, ៩-៤០, ៩-៤១, ៩-៤២, ៩-៤៣, ៩-៤៤, ៩-៤៥, ៩-៤៦, ៩-៤៧, ៩-៤៨, ៩-៤៩, ៩-៥០, ៩-៥១, ៩-៥២, ៩-៥៣, ៩-៥៤, ៩-៥៥, ៩-៥៦, ៩-៥៧, ៩-៥៨, ៩-៥៩, ៩-៦០, ៩-៦១, ៩-៦២, ៩-៦៣, ៩-៦៤, ៩-៦៥, ៩-៦៦, ៩-៦៧, ៩-៦៨, ៩-៦៩, ៩-៧០, ៩-៧១, ៩-៧២, ៩-៧៣, ៩-៧៤, ៩-៧៥, ៩-៧៦, ៩-៧៧, ៩-៧៨, ៩-៧៩, ៩-៨០, ៩-៨១, ៩-៨២, ៩-៨៣, ៩-៨៤, ៩-៨៥, ៩-៨៦, ៩-៨៧, ៩-៨៨, ៩-៨៩, ៩-៩០, ៩-៩១, ៩-៩២, ៩-៩៣, ៩-៩៤, ៩-៩៥, ៩-៩៦, ៩-៩៧, ៩-៩៨, ៩-៩៩, ៩-១០០, ៩-១០១, ៩-១០២, ៩-១០៣, ៩-១០៤, ៩-១០៥, ៩-១០៦, ៩-១០៧, ៩-១០៨, ៩-១០៩, ៩-១១០, ៩-១១១, ៩-១១២, ៩-១១៣, ៩-១១៤, ៩-១១៥, ៩-១១៦, ៩-១១៧, ៩-១១៨, ៩-១១៩, ៩-១២០, ៩-១២១, ៩-១២២, ៩-១២៣, ៩-១២៤, ៩-១២៥, ៩-១២៦, ៩-១២៧, ៩-១២៨, ៩-១២៩, ៩-១៣០, ៩-១៣១, ៩-១៣២, ៩-១៣៣, ៩-១៣៤, ៩-១៣៥, ៩-១៣៦, ៩-១៣៧, ៩-១៣៨, ៩-១៣៩, ៩-១៤០, ៩-១៤១, ៩-១៤២, ៩-១៤៣, ៩-១៤៤, ៩-១៤៥, ៩-១៤៦, ៩-១៤៧, ៩-១៤៨, ៩-១៤៩, ៩-១៥០, ៩-១៥១, ៩-១៥២, ៩-១៥៣, ៩-១៥៤, ៩-១៥៥, ៩-១៥៦, ៩-១៥៧, ៩-១៥៨, ៩-១៥៩, ៩-១៦០, ៩-១៦១, ៩-១៦២, ៩-១៦៣, ៩-១៦៤, ៩-១៦៥, ៩-១៦៦, ៩-១៦៧, ៩-១៦៨, ៩-១៦៩, ៩-១៧០, ៩-១៧១, ៩-១៧២, ៩-១៧៣, ៩-១៧៤, ៩-១៧៥, ៩-១៧៦, ៩-១៧៧, ៩-១៧៨, ៩-១៧៩, ៩-១៨០, ៩-១៨១, ៩-១៨២, ៩-១៨៣, ៩-១៨៤, ៩-១៨៥, ៩-១៨៦, ៩-១៨៧, ៩-១៨៨, ៩-១៨៩, ៩-១៩០, ៩-១៩១, ៩-១៩២, ៩-១៩៣, ៩-១៩៤, ៩-១៩៥, ៩-១៩៦, ៩-១៩៧, ៩-១៩៨, ៩-១៩៩, ៩-២០០, ៩-២០១, ៩-២០២, ៩-២០៣, ៩-២០៤, ៩-២០៥, ៩-២០៦, ៩-២០៧, ៩-២០៨, ៩-២០៩, ៩-២១០, ៩-២១១, ៩-២១២, ៩-២១៣, ៩-២១៤, ៩-២១៥, ៩-២១៦, ៩-២១៧, ៩-២១៨, ៩-២១៩, ៩-២២០, ៩-២២១, ៩-២២២, ៩-២២៣, ៩-២២៤, ៩-២២៥, ៩-២២៦, ៩-២២៧, ៩-២២៨, ៩-២២៩, ៩-២៣០, ៩-២៣១, ៩-២៣២, ៩-២៣៣, ៩-២៣៤, ៩-២៣៥, ៩-២៣៦, ៩-២៣៧, ៩-២៣៨, ៩-២៣៩, ៩-២៤០, ៩-២៤១, ៩-២៤២, ៩-២៤៣, ៩-២៤៤, ៩-២៤៥, ៩-២៤៦, ៩-២៤៧, ៩-២៤៨, ៩-២៤៩, ៩-២៥០, ៩-២៥១, ៩-២៥២, ៩-២៥៣, ៩-២៥៤, ៩-២៥៥, ៩-២៥៦, ៩-២៥៧, ៩-២៥៨, ៩-២៥៩, ៩-២៦០, ៩-២៦១, ៩-២៦២, ៩-២៦៣, ៩-២៦៤, ៩-២៦៥, ៩-២៦៦, ៩-២៦៧, ៩-២៦៨, ៩-២៦៩, ៩-២៧០, ៩-២៧១, ៩-២៧២, ៩-២៧៣, ៩-២៧៤, ៩-២៧៥, ៩-២៧៦, ៩-២៧៧, ៩-២៧៨, ៩-២៧៩, ៩-២៨០, ៩-២៨១, ៩-២៨២, ៩-២៨៣, ៩-២៨៤, ៩-២៨៥, ៩-២៨៦, ៩-២៨៧, ៩-២៨៨, ៩-២៨៩, ៩-២៩០, ៩-២៩១, ៩-២៩២, ៩-២៩៣, ៩-២៩៤, ៩-២៩៥, ៩-២៩៦, ៩-២៩៧, ៩-២៩៨, ៩-២៩៩, ៩-៣០០, ៩-៣០១, ៩-៣០២, ៩-៣០៣, ៩-៣០៤, ៩-៣០៥, ៩-៣០៦, ៩-៣០៧, ៩-៣០៨, ៩-៣០៩, ៩-៣១០, ៩-៣១១, ៩-៣១២, ៩-៣១៣, ៩-៣១៤, ៩-៣១៥, ៩-៣១៦, ៩-៣១៧, ៩-៣១៨, ៩-៣១៩, ៩-៣២០, ៩-៣២១, ៩-៣២២, ៩-៣២៣, ៩-៣២៤, ៩-៣២៥, ៩-៣២៦, ៩-៣២៧, ៩-៣២៨, ៩-៣២៩, ៩-៣៣០, ៩-៣៣១, ៩-៣៣២, ៩-៣៣៣, ៩-៣៣៤, ៩-៣៣៥, ៩-៣៣៦, ៩-៣៣៧, ៩-៣៣៨, ៩-៣៣៩, ៩-៣៤០, ៩-៣៤១, ៩-៣៤២, ៩-៣៤៣, ៩-៣៤៤, ៩-៣៤៥, ៩-៣៤៦, ៩-៣៤៧, ៩-៣៤៨, ៩-៣៤៩, ៩-៣៥០, ៩-៣៥១, ៩-៣៥២, ៩-៣៥៣, ៩-៣៥៤, ៩-៣៥៥, ៩-៣៥៦, ៩-៣៥៧, ៩-៣៥៨, ៩-៣៥៩, ៩-៣៦០, ៩-៣៦១, ៩-៣៦២, ៩-៣៦៣, ៩-៣៦៤, ៩-៣៦៥, ៩-៣៦៦, ៩-៣៦៧, ៩-៣៦៨, ៩-៣៦៩, ៩-៣៧០, ៩-៣៧១, ៩-៣៧២, ៩-៣៧៣, ៩-៣៧៤, ៩-៣៧៥, ៩-៣៧៦, ៩-៣៧៧, ៩-៣៧៨, ៩-៣៧៩, ៩-៣៨០, ៩-៣៨១, ៩-៣៨២, ៩-៣៨៣, ៩-៣៨៤, ៩-៣៨៥, ៩-៣៨៦, ៩-៣៨៧, ៩-៣៨៨, ៩-៣៨៩, ៩-៣៩០, ៩-៣៩១, ៩-៣៩២, ៩-៣៩៣, ៩-៣៩៤, ៩-៣៩៥, ៩-៣៩៦, ៩-៣៩៧, ៩-៣៩៨, ៩-៣៩៩, ៩-៤០០, ៩-៤០១, ៩-៤០២, ៩-៤០៣, ៩-៤០៤, ៩-៤០៥, ៩-៤០៦, ៩-៤០៧, ៩-៤០៨, ៩-៤០៩, ៩-៤១០, ៩-៤១១, ៩-៤១២, ៩-៤១៣, ៩-៤១៤, ៩-៤១៥, ៩-៤១៦, ៩-៤១៧, ៩-៤១៨, ៩-៤១៩, ៩-៤២០, ៩-៤២១, ៩-៤២២, ៩-៤២៣, ៩-៤២៤, ៩-៤២៥, ៩-៤២៦, ៩-៤២៧, ៩-៤២៨, ៩-៤២៩, ៩-៤៣០, ៩-៤៣១, ៩-៤៣២, ៩-៤៣៣, ៩-៤៣៤, ៩-៤៣៥, ៩-៤៣៦, ៩-៤៣៧, ៩-៤៣៨, ៩-៤៣៩, ៩-៤៤០, ៩-៤៤១, ៩-៤៤២, ៩-៤៤៣, ៩-៤៤៤, ៩-៤៤៥, ៩-៤៤៦, ៩-៤៤៧, ៩-៤៤៨, ៩-៤៤៩, ៩-៤៥០, ៩-៤៥១, ៩-៤៥២, ៩-៤៥៣, ៩-៤៥៤, ៩-៤៥៥, ៩-៤៥៦, ៩-៤៥៧, ៩-៤៥៨, ៩-៤៥៩, ៩-៤៦០, ៩-៤៦១, ៩-៤៦២, ៩-៤៦៣, ៩-៤៦៤, ៩-៤៦៥, ៩-៤៦៦, ៩-៤៦៧, ៩-៤៦៨, ៩-៤៦៩, ៩-៤៧០, ៩-៤៧១, ៩-៤៧២, ៩-៤៧៣, ៩-៤៧៤, ៩-៤៧៥, ៩-៤៧៦, ៩-៤៧៧, ៩-៤៧៨, ៩-៤៧៩, ៩-៤៨០, ៩-៤៨១, ៩-៤៨២, ៩-៤៨៣, ៩-៤៨៤, ៩-៤៨៥, ៩-៤៨៦, ៩-៤៨៧, ៩-៤៨៨, ៩-៤៨៩, ៩-៤៩០, ៩-៤៩១, ៩-៤៩២, ៩-៤៩៣, ៩-៤៩៤, ៩-៤៩៥, ៩-៤៩៦, ៩-៤៩៧, ៩-៤៩៨, ៩-៤៩៩, ៩-៥០០, ៩-៥០១, ៩-៥០២, ៩-៥០៣, ៩-៥០៤, ៩-៥០៥, ៩-៥០៦, ៩-៥០៧, ៩-៥០៨, ៩-៥០៩, ៩-៥១០, ៩-៥១១, ៩-៥១២, ៩-៥១៣, ៩-៥១៤, ៩-៥១៥, ៩-៥១៦, ៩-៥១៧, ៩-៥១៨, ៩-៥១៩, ៩-៥២០, ៩-៥២១, ៩-៥២២, ៩-៥២៣, ៩-៥២៤, ៩-៥២៥, ៩-៥២៦, ៩-៥២៧, ៩-៥២៨, ៩-៥២៩, ៩-៥៣០, ៩-៥៣១, ៩-៥៣២, ៩-៥៣៣, ៩-៥៣៤, ៩-៥៣៥, ៩-៥៣៦, ៩-៥៣៧, ៩-៥៣៨, ៩-៥៣៩, ៩-៥៤០, ៩-៥៤១, ៩-៥៤២, ៩-៥៤៣, ៩-៥៤៤, ៩-៥៤៥, ៩-៥៤៦, ៩-៥៤៧, ៩-៥៤៨, ៩-៥៤៩, ៩-៥៥០, ៩-៥៥១, ៩-៥៥២, ៩-៥៥៣, ៩-៥៥៤, ៩-៥៥៥, ៩-៥៥៦, ៩-៥៥៧, ៩-៥៥៨, ៩-៥៥៩, ៩-៥៦០, ៩-៥៦១, ៩-៥៦២, ៩-៥៦៣, ៩-៥៦៤, ៩-៥៦៥, ៩-៥៦៦, ៩-៥៦៧, ៩-៥៦៨, ៩-៥៦៩, ៩-៥៧០, ៩-៥៧១, ៩-៥៧២, ៩-៥៧៣, ៩-៥៧៤, ៩-៥៧៥, ៩-៥៧៦, ៩-៥៧៧, ៩-៥៧៨, ៩-៥៧៩, ៩-៥៨០, ៩-៥៨១, ៩-៥៨២, ៩-៥៨៣, ៩-៥៨៤, ៩-៥៨៥, ៩-៥៨៦, ៩-៥៨៧, ៩-៥៨៨, ៩-៥៨៩, ៩-៥៩០, ៩-៥៩១, ៩-៥៩២, ៩-៥៩៣, ៩-៥៩៤, ៩-៥៩៥, ៩-៥៩៦, ៩-៥៩៧, ៩-៥៩៨, ៩-៥៩៩, ៩-៦០០, ៩-៦០១, ៩-៦០២, ៩-៦០៣, ៩-៦០៤, ៩-៦០៥, ៩-៦០៦, ៩-៦០៧, ៩-៦០៨, ៩-៦០៩, ៩-៦១០, ៩-៦១១, ៩-៦១២, ៩-៦១៣, ៩-៦១៤, ៩-៦១៥, ៩-៦១៦, ៩-៦១៧, ៩-៦១៨, ៩-៦១៩, ៩-៦២០, ៩-៦២១, ៩-៦២២, ៩-៦២៣, ៩-៦២៤, ៩-៦២៥, ៩-៦២៦, ៩-៦២៧, ៩-៦២៨, ៩-៦២៩, ៩-៦៣០, ៩-៦៣១, ៩-៦៣២, ៩-៦៣៣, ៩-៦៣៤, ៩-៦៣៥, ៩-៦៣៦, ៩-៦៣៧, ៩-៦៣៨, ៩-៦៣៩, ៩-៦៤០, ៩-៦៤១, ៩-៦៤២, ៩-៦៤៣, ៩-៦៤៤, ៩-៦៤៥, ៩-៦៤៦, ៩-៦៤៧, ៩-៦៤៨, ៩-៦៤៩, ៩-៦៥០, ៩-៦៥១, ៩-៦៥២, ៩-៦៥៣, ៩-៦៥៤, ៩-៦៥៥, ៩-៦៥៦, ៩-៦៥៧, ៩-៦៥៨, ៩-៦៥៩, ៩-៦៦០, ៩-៦៦១, ៩-៦៦២, ៩-៦៦៣, ៩-៦៦៤, ៩-៦៦៥, ៩-៦៦៦, ៩-៦៦៧, ៩-៦៦៨, ៩-៦៦៩, ៩-៦៧០, ៩-៦៧១, ៩-៦៧២, ៩-៦៧៣, ៩-៦៧៤, ៩-៦៧៥, ៩-៦៧៦, ៩-៦៧៧, ៩-៦៧៨, ៩-៦៧៩, ៩-៦៨០, ៩-៦៨១, ៩-៦៨២, ៩-៦៨៣, ៩-៦៨៤, ៩-៦៨៥, ៩-៦៨៦, ៩-៦៨៧, ៩-៦៨៨, ៩-៦៨៩, ៩-៦៩០, ៩-៦៩១, ៩-៦៩២, ៩-៦៩៣, ៩-៦៩៤, ៩-៦៩៥, ៩-៦៩៦, ៩-៦៩៧, ៩-៦៩៨, ៩-៦៩៩, ៩-៧០០, ៩-៧០១, ៩-៧០២, ៩-៧០៣, ៩-៧០៤, ៩-៧០៥, ៩-៧០៦, ៩-៧០៧, ៩-៧០៨, ៩-៧០៩, ៩-៧១០, ៩-៧១១, ៩-៧១២, ៩-៧១៣, ៩-៧១៤, ៩-៧១៥, ៩-៧១៦, ៩-៧១៧, ៩-៧១៨, ៩-៧១៩, ៩-៧២០, ៩-៧២១, ៩-៧២២, ៩-៧២៣, ៩-៧២៤, ៩-៧២៥, ៩-៧២៦, ៩-៧២៧, ៩-៧២៨, ៩-៧២៩, ៩-៧៣០, ៩-៧៣១, ៩-៧៣២, ៩-៧៣៣, ៩-៧៣៤, ៩-៧៣៥, ៩-៧៣៦, ៩-៧៣៧, ៩-៧៣៨, ៩-៧៣៩, ៩-៧៤០, ៩-៧៤១, ៩-៧៤២, ៩-៧៤៣, ៩-៧៤៤, ៩-៧៤៥, ៩-៧៤៦, ៩-៧៤៧, ៩-៧៤៨, ៩-៧៤៩, ៩-៧៥០, ៩-៧៥១, ៩-៧៥២, ៩-៧៥៣, ៩-៧៥៤, ៩-៧៥៥, ៩-៧៥៦, ៩-៧៥៧, ៩-៧៥៨, ៩-៧៥៩, ៩-៧៦០, ៩-៧៦១, ៩-៧៦២, ៩-៧៦៣, ៩-៧៦៤, ៩-៧៦៥, ៩-៧៦៦, ៩-៧៦៧, ៩-៧៦៨, ៩-៧៦៩, ៩-៧៧០, ៩-៧៧១, ៩-៧៧២, ៩-៧៧៣, ៩-៧៧៤, ៩-៧៧៥, ៩-៧៧៦, ៩-៧៧៧, ៩-៧៧៨, ៩-៧៧៩, ៩-៧៨០, ៩-៧៨១, ៩-៧៨២, ៩-៧៨៣, ៩-៧៨៤, ៩-៧៨៥, ៩-៧៨៦, ៩-៧៨៧, ៩-៧៨៨, ៩-៧៨៩, ៩-៧៩០, ៩-៧៩១, ៩-៧៩២, ៩-៧៩៣, ៩-៧៩៤, ៩-៧៩៥, ៩-៧៩៦, ៩-៧៩៧, ៩-៧៩៨, ៩-៧៩៩, ៩-៨០០, ៩-៨០១, ៩-៨០២, ៩-៨០៣, ៩-៨០៤, ៩-៨០៥, ៩-៨០៦, ៩-៨០៧, ៩-៨០៨, ៩-៨០៩, ៩-៨១០, ៩-៨១១, ៩-៨១២, ៩-៨១៣, ៩-៨១៤, ៩-៨១៥, ៩-៨១៦, ៩-៨១៧, ៩-៨១៨, ៩-៨១៩, ៩-៨២០, ៩-៨២១, ៩-៨២២, ៩-៨២៣, ៩-៨២៤, ៩-៨២៥, ៩-៨២៦, ៩-៨២៧, ៩-៨២៨, ៩-៨២៩, ៩-៨៣០, ៩-៨៣១, ៩-៨៣២, ៩-៨៣៣, ៩-៨៣៤, ៩-៨៣៥, ៩-៨៣៦, ៩-៨៣៧, ៩-៨៣៨, ៩-៨៣៩, ៩-៨៤០, ៩-៨៤១, ៩-៨៤២, ៩-៨៤៣, ៩-៨៤៤, ៩-៨៤៥,

[illegible]

សេលេស៊ី Seleucus ៧-១	ហាណាថូន Hannathon ៣-៧	ហេរើរ? Hephher? ៤-៧	អណូងឡាហាយ-រយ? Beer-lahai-roi? ២-៣	អាន់ទីយ៉ូក Antioch ៨-១, ៨-១៣, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០
សេសារ៉ា Caesarea ៨-២, ៨-៣, ៨-៦, ៨-៩, ៨-១១, ៨-១២, ៨-១៣, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៧, ៨-១៨, ៨-១៩	ហាណាឆា Ananiah ៦-៦	ហេលកាត? Helkath? ៣-៧	អប៉ូឡូនា Apollonia ៨-១៥, ៨-១៦	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
សេសារ៉ា-ភីលីពី Caesarea Philippi ៨-២, ៨-៥, ៨-១៨	ហាធូស័ឆា Hattusha ០-១, ០-៣, ២-១	ហេសប៊ូន Heshbon ០-៤, ០-៥, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៣, ៦-១	អឌេកូរ៉ាឡិក Alexandria ៧-២, ៨-១, ៨-៣, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
សេឡា Sela ៥-៥	ហាម៉ាត Hamath ០-១, ០-៣, ១-៣, ២-៣, ៤-១, ៥-៨, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-១៨, ៦-៤	ហោម៉ា? Hormah? ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៤	អឌេកូរ៉ាឡិក Alexandria ៨-២	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
សេឡេស៊ី Coele-Syria ៧-៧	ហាយ័រ៉ាននីអា Hyrcania ៨-២	ហ្គូហ្គណា Gophna ៥-១, ៧-៤, ៧-៥, ៧-៧	អ័សក្លាស Ashkenaz ១-២	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
សែប៊ី Serbia ០-២	ហារ៉ាន Haran ២-១, ២-៣, ៤-៨, ៥-១៣, ៥-១៨	ហ្គីរីអូន Gordion ០-១, ០-៣, ៥-៩	អហ្គូស្តា ត្រេវេរូរ៉ូម Augusta Treverorum ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងគីសុន Kishon River ០-៥, ៥-៣	ហាអ៊ូរ៉ាន Hauran ៦-៤	ហ្គីរីទីណា Gortyna ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-២០	អាកាប៉ាតា Ecbatana ០-១, ០-៣, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងយ៉ាបុក Jabbok River ០-៥, ២-៤, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩	ហាវីលា? Havilah? ១-២	ហ្គាលលីអា Gallia ៨-១, ៨-២០	អាកសាប? Achshaph? ៣-៦	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងសូរេក Sorek Brook ០-៥	ហាស័រម៉ាវេត Hazermaveth ១-២	ហ្គាលឡាននីទីស Gaulanitis ៧-៧	អាកស៊ីប Achzib (in Asher) ៣-៨, ៣-៩	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងសេរេក Zered Brook ០-៥, ៣-៣, ៣-៧	ហាស៊េរ៉ូត? Hazeroth? ៣-១	ហ្គាស័តាឡា Gischala ៨-១៨	អាកូរ៉ា Acco ០-៤, ០-៥, ១-៤, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងស្រុកអេស៊ីពូ? Brook of Egypt? ០-៥, ៣-៧, ៤-១, ៦-៤	ហាស៊ាហ័រ Hazor ០-៤, ០-៥, ១-៤, ២-៤, ៣-២, ៣-៦, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៧, ៥-៧, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១២, ៥-១៩, ៦-១, ៧-៧	ហ្គាដាវ៉ា Gadara ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៤, ៨-៥, ៨-១៨	អាកូរ៉ា Acco ០-៤, ០-៥, ១-៤, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្ទឹងអ័រណូន Arnon River ០-៥, ៣-៣, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៥-៧	ហាស៊ាហ័រនៅយូដា? Hazor? (in Judea) ៦-៦	ហ្គាដាស Gades ៨-១	អាក្រា? Acra? ៧-៦	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រះខាងក្រោម Lower pool ៥-១៥, ៦-៧	ហាឡាប Halab ០-២	ហ្គាម៉ាឡា Gamla ៨-៤	អាក្រាបាធា Akrabatta ៧-៥, ៧-៧	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រះខាងលើ? Upper pool? ៥-១៥	ហាឡាប Halab ០-២	ហ្គាសា Gerasa ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	អាខៃ Achaia ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រះបេថេសដា Pool of Bethesda ៧-៦	ហាឡាប Halab ០-២	ហ្គាហ្សារ៉ា Gazara ៧-៤	អាដា Adam ៣-៤, ៥-១	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រះស៊ីឡោម Pool of Siloam ៥-១៥, ៦-៧, ៧-៦	ហាឡាប Halab ០-២	ហ្គាហ្សាស្ត្រី Gaza Strip ០-២	អាឌុឡាម Adullam ២-៤, ២-៥, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៦-៦	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកខាងត្បូង Negeb ០-៤, ០-៥, ២-៣, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៤-៤, ៥-១, ៥-៨, ៥-១១	ហ្គីរ៉ូស៊ីអា Hormozia ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣	ហ្គាឡាឌីទីស Galaaditis ៧-៥, ៧-៧	អាណាតូលីអា Anatolia ០-១, ០-៣	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកខាងត្បូង Negeb ០-៤, ០-៥, ២-៣, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៤-៤, ៥-១, ៥-៨, ៥-១១	ហេរ៉េម៉ូន Hermon ៣-៦	ហ្គីណាយ Ginae ៨-៦, ៨-៩	អាត់ម៉ា? Admah? ២-២	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកខាងត្បូង Negeb ០-៤, ០-៥, ២-៣, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៤-៤, ៥-១, ៥-៨, ៥-១១	ហេត Heth ១-២	ហ្គីរីណា Georgia ០-២	អាតាលា Attalia ៨-១៤	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកខាងត្បូង Negeb ០-៤, ០-៥, ២-៣, ៣-២, ៣-៣, ៣-៧, ៤-៤, ៥-១, ៥-៨, ៥-១១	ហេតឡូន Hethlon ៦-៤	ឡាគីស Lachish ១-៤, ៣-៥, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៦-២, ៦-៦	អាតាមីត Adramyttium ៨-១៩	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាហាស Lagash ១-៣	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប្រូន Hebron ០-៤, ០-៥, ២-១, ២-២, ២-៣, ២-៤, ២-៥, ២-៦, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៣-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-១, ៤-២, ៤-៣, ៤-៤, ៤-៦, ៤-៧, ៥-២, ៥-៥, ៥-៦, ៥-១២, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-២, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	ឡាសេ Lasea ៨-១៩	អាថេន Athens ០-១, ០-២, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣, ៨-១, ៨-១៥, ៨-១៩, ៨-២០	អាន់ទីយ៉ូកនៅស្រុកពីស៊ីឌា Antioch in Pisidia ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦
ស្រុកទំនាប Shephelah ០-៥, ៥-១១	ហេប			

អាភីប៊ីខាងត្បូងឆៀងខាងលិច Southwest Arabia ១-២, ៤-៨	អាសូត Azotus ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១២	អ៊ុសាល? Uzal? ១-២	អេបេន-អេស៊ែរ? Ebenezer? ៣-១០	៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០, ៨-១០
អាភាបា Arabah ០-៥, ៣-៣	អាសេកា Azekah ៣-៥, ៤-២, ៥-២, ៥-១៦, ៥-១៩,	អ៊ីហ្គោប Argob ៤-៧	អេផ្រៃម៉ា Ephraim ៣-៧, ៥-១៨, ៦-៤	អេឡាត Elath ៣-១, ៣-៣, ៤-១, ៤-៨, ៥-៨, ៥-១១,
អាភីប៊ីសាអូដិត Saudi Arabia ០-២	អាសែរ៉ែបេយ្យង់ Azerbaijan ០-២	អ៊ីប៉ាក់សាឌ Arphaxad ១-២	អេផ្រៃម៉ាអឹម Ephraim? (city) ៨-៦	៥-២០
អាភារ៉ាត Ararat ០-១, ០-៣, ២-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧	អាហ្វ្រីកា Africa ១-២, ៨-១, ៨-១៩, ៨-២០	អ៊ីរ៉ា Ur ១-៣, ២-១, ៥-៩, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣	អេក្សីរ៉ូស៍ Epirus ៨-១៥, ៨-១៦	អែលកូស? Elkosh? ៥-១០
អារូណា Aruna ៥-១	អាឡេប៊ូ Aleppo ០-១, ០-៣, ២-១, ២-៣, ៤-៨, ៥-១៨, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣	អ៊ីរ? Ar? ៣-៣	អេភីរ៉ូស៍ Epirus ៨-១៥, ៨-១៦	អែលឆេម៉ូរ Eshtemoa ៤-៤
អាវ៉ូរ៉េនៅស្រុកកាកាឌុំ Aroer (in Reuben) ៣-៣, ៥-៧	អ៊ីកូនាម Iconium ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-២០	អ៊ីរ៉ាត Arad ១-៣, ១-៤, ៣-១, ៣-២, ៣-៣, ៤-៣, ៥-១, ៥-២	អេភីរ៉ូស៍ Epirus ៨-១៥, ៨-១៦	អែយ Ai ៦-៦
អាវ៉ូរ៉េនៅស្រុកកូបេន Aroer? (in Gad) ៤-៤	អ៊ីដូម៉ា Idumea ៦-១, ៦-២, ៦-៦, ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-១៨	អ៊ីរ៉ាម Aram ១-២	អេម៉ាស Emmaus ៧-៤	អែយ? Ai? ១-៤, ២-២, ២-៤, ២-៥, ៣-៤, ៣-៥
អាណម៉ូន-ឌីប្លាថែម Almon- diblathaim? ៣-៣	អ៊ីតាលីអា Italia ៨-១, ៨-២០	អ៊ីរ៉ាម Mesopotamia ១-២, ៨-១០	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	ឥណ្ឌា India ៦-៥
អាណាហូយូក Alacahoyuk ១-៣	អ៊ីតាលី Italy ១-២, ៨-១៩	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាណឺម៉ង់ Germania ៨-១, ៨-២០	អ៊ីទ្រូស្តាន Etruscans? ១-២	អ៊ីលលីរីអា Illyria ៨-១, ៨-២០	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសកាឡូន Ashkelon ០-៤, ០-៥, ៣-៧, ៣-៨, ៣-៩, ៤-៤, ៥-១, ៥-២, ៥-១៤, ៥-១៩, ៦-១	អ៊ីយ៉ូន Ijon ៥-២២	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសខាឡូន Ascalon ៧-៥, ៧-៧, ៨-២	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីលលីរីអា Illyria ៨-១, ៨-២០	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសដូឌ Ashdod ០-៤, ០-៥, ៣-៧, ៣-១០, ៤-២, ៤-៤, ៥-២, ៥-៨, ៥-១១, ៥-១៤, ៥-១៦, ៥-១៨, ៥-១៩, ៦-១, ៦-៦	អ៊ីយ៉ូន Ijon ៥-២២	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសថារ៉ូត Ashtaroth ០-៤, ០-៥, ១-៤	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីលលីរីអា Illyria ៨-១, ៨-២០	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសសើរ Asshur ០-១, ១-២, ១-៣, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧, ៥-២០, ៦-៥, ៧-១, ៧-២, ៧-៣	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសសើរ Assyria ០-១, ០-៣, ២-១, ៥-៩, ៥-១៣, ៥-១៧	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាស់ឡាប់ Ahlab ៣-៨, ៣-៩	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាស៊ី Asia ៨-១, ៨-១០, ៨-១៤, ៨-១៥, ៨-១៦, ៨-១៩, ៨-២០	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាស៊ីមីនីរ Asia Minor ១-២	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	
អាសូស Assos ៨-១៦	អ៊ីយេ-អាបារីម? Iye-abarim? ៣-៣	អ៊ីរ៉ាម៉ាថេ Arimathea ៧-៤	អេម៉ាស Emmaus? ៧-៥, ៧-៧, ៨-២, ៨-៩	

